

Program RITA

5 lat współpracy

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

FUNDACJA EDUKACJA DLA DEMOKRACJI

Program RITA

5 lat współpracy

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

De FUNDACJA EDUKACJA DLA DEMOKRACJI

Copyright © Fundacja Edukacja dla Demokracji

Redakcja:

Piotr Tyszko-Chmielowiec

Wydawca:

Fundacja Edukacja dla Demokracji

ul. Nowolipie 9/11, 00-150 Warszawa,

tel.: +48 (22) 635 72 51

fax: +48 (22) 635 40 06

<http://www.edudemo.org.pl>

Opracowanie graficzne i skład:

Impresja

51-640 Wrocław

ul. Braci Gierymskich 164

tel./faks +48 (71) 347 72 44

Druk:

Tinta

Wrocław

ul. Kiełczowska 62

tel./faks +48 (71) 325 17 88

ISBN 83-88753-05-3

Warszawa - Wrocław 2005

**Publikacja bezpłatna sfinansowana
ze środków pomocy zagranicznej
Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności**

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

POLISH-AMERICAN
FREEDOM FOUNDATION

<i>Wstęp</i>	5
<i>Jaka ona jest, ta RITA?</i>	6
<i>Program RITA w pigułce</i>	10
<i>Jak działa RITA</i>	12
<i>Wybrane projekty</i>	13
<i>Study Tours to Poland - wizyty profesjonalistów</i>	42
<i>Study Tours to Poland - wizyty studentów</i>	46
<i>Spotkania, spotkania, spotkania...</i>	48
<i>Wystawy</i>	50
<i>Integracja środowiska i informacja</i>	51
<i>Metryczki projektów</i>	52
<i>Summary</i>	70
<i>Содержание</i>	71

Szanowni Państwo

Program Przemiany w Regionie („*Region in Transition*” - RITA) jest programem Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności - PAFW - realizowanym przez Fundację Edukacja dla Demokracji - FED. Powstał w 2000 roku. Jego zasadniczym celem było i jest wsparcie demokratycznych i wolnorynkowych przemian w krajach Europy Wschodniej, przede wszystkim poprzez dzielenie się polskim doświadczeniem. Niniejsza publikacja jest krótkim podsumowaniem 5 lat pracy Programu RITA.

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności powołała do życia w 2000 roku jeszcze drugie wieloletnie przedsięwzięcie służące dzieleniu się polskimi doświadczeniami transformacji systemowej: Program Stypendialny im. Lane Kirklanda, będący ofertą dwusemestralnych studiów uzupełniających w Polsce dla obywateli Ukrainy, Białorusi, Rosji, Litwy i Słowacji, a po trzech latach doświadczeń także Azerbejdżanu, Armenii, Gruzji, Kazachstanu i Mołdowy.

Ideowymi „sponsorami” tych dwu programów są dwaj prominentni członkowie Rady Dyrektorów PAFW - prof. Zbigniew Brzeziński, były doradca prezydenta USA do spraw bezpieczeństwa, i Nikolas Rey, były ambasador USA w Polsce.

RITA i Kirkland to dwa z ponad 20 programów uruchomionych i finansowanych przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności. Pozostałe służą bezpośrednio Polsce, głównie osobom z małych miast i wsi: wyrównywaniu szans edukacyjnych i startu życiowego dzieci i młodzieży oraz pobudzaniu podmiotowości osób dorosłych. Do najbardziej znanych należą programy dotacyjne: „Działaj Lokalnie”, „Równać Szanse” i „English Teaching”, ale również portale interne-

towe www.interklasa.pl oraz www.ngo.pl, finansowane w ramach programów PAFW, programy stypendialne jak „Stypendia pomostowe”, czy edukacyjno-szkoleniowe takie jak „Szkoła Ucząca się”, „Lider”, „Wolontariat Studencki” i „EURO-NGO”.

Program Przemiany w Regionie - RITA pozwala na „wyjście na zewnątrz” instytucjom i organizacjom, które w Polsce dokonały ważnych rzeczy, które posiadają unikatowy w skali Europy zasób wiedzy i doświadczenia przechodzenia z systemu centralnie sterowanego do demokratycznego. RITA sprzyja również realizacji aspiracji naszego kraju do bycia pomostem, pomiędzy zachodnią i wschodnią częścią Europy.

Jan Nowak-Jeziorański, który zaszczyił swoją obecnością podsumowanie trzeciej edycji Programu RITA we Wrocławiu w październiku 2003 roku, podkreślił, że Polacy mają się czym dzielić z obywatelami krajów dawnego bloku wschodniego oraz - co ważne - robią to odpowiedzialnie i bardzo chętnie. Podsumowując stwierdził: „Nic bowiem nie przynosi większego szczęścia, większego zadowolenia, jak służba innym!”

Chcemy tę służbę kontynuować - pod koniec 2005 roku rozpoczęliśmy realizację piątej edycji Programu RITA. Zapraszamy Państwa bardzo serdecznie do współpracy...

Jacek Michałowski

Dyrektor Programowy
Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności

Jaka ona jest, ta RITA?

Rozmawiają Krzysztof Stanowski (z prawej), prezes Fundacji Edukacja dla Demokracji i Jacek Michałowski, dyrektor programowy Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

Po co komu RITA?

Jacek: Po tym, jak wraz z Solidarnością ruszył w Polsce proces przemian, ludzie zaczęli mieć poczucie, że coś od nich zależy, że są podmiotem swoich działań, a nie przedmiotem działań innych. Głównym celem Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w Programie RITA, a też w Programie Kirklanda, jest przekazywanie polskich doświadczeń związanych z tą naszą solidarnościową transformacją. Chcemy pokazać naszym przyjaciołom z Ukrainy, Białorusi, Rosji, jak braliśmy swoje sprawy - w swoje ręce. Może nasze doświadczenia ostatnich kilkunastu będą im pomocne...

Krzysztof: Kiedy opowiadamy o tym, jak powstała Fundacja Edukacja dla Demokracji, przypominamy, że w latach 80-tych my, Polacy, byliśmy mistrzami świata w... strajkach, mityngach, protestach, konspiracji. Jednym słowem mistrzami świata w byciu przeciw. Przed 15 laty, kilka miesięcy przed wyborami 1989 roku, grupa pedagogów rozumiała, że być może zostaniemy tu sami. Że nie będzie przeciw komu protestować. A my byliśmy zupełnie nieprzygotowani do wzięcia odpowiedzialności za siebie, za swoją ulicę czy wioskę, region, za Rzeczypospolitą. Dlatego powołano Fundację Edukacja dla Demokracji. RITA dotyczy tego samego doświadczenia - pomaga brać na siebie odpowiedzialność i skutecznie rozwiązywać problemy obywateli.

Jacek: Otóż to! Programy PAFW nie mają na celu tylko i wyłącznie rozwoju edukacji, samorządności, czy jakiegoś innego obszaru życia. Nasza RITA ma pomóc ludziom w ich rozwoju w zgodzie ze sobą.

A tak konkretnie?

Krzysztof: Na poziomie poszczególnych projektów poprzez praktyczne działania. Po pierwsze, przekazywanie konkretnych umiejętności - tworzenia spółki telefonicznej na wsi, przygotowania urzędu miasta to uzyskania certyfikatu ISO, promocji gospodarstwa agroturystycznego, powołania prawdziwej rady rodziców, czy przygotowania ustawy o samorządzie terytorialnym.

Jacek: Druga rzecz, to pokazanie naszego polskiego pozytywnego doświadczenia – jeśli nam się udało, to i wam się uda! Ludzie, którzy czegoś dokonali, dzielą się tym pozytywnym doświadczeniem z kolegami z innych krajów. Wiele mają na przykład do powiedzenia ludzie, którzy zakładali niezależne gazety w Polsce, również ci, którzy zakładali je jeszcze przed 1989 rokiem w podziemiu...

Krzysztof: No i po trzecie - partnerzy zagraniczni w ramach projektu RITA u siebie robią coś naprawdę i na koniec mówią: dokonaliśmy tego! I kiedy odnoszą sukces, łatwiej im uwierzyć w siebie, w to, że u nich też różne rzeczy mogą się udać.

Na co RITA Polakom?

Krzysztof: Mnie się wydaje, że RITA jest potrzebna także nam tutaj w Polsce. To jest wychodzenie z sytuacji, gdy wyciągaliśmy rękę po pomoc. Swoiste spłacanie długu, ale nie tylko. To jest także okazja do zrobienia krytycznego bilansu. Co się w Polsce nam udało, a co nie? Czym się możemy dzielić? I czym możemy spłacać zaciągnięty niegdyś dług?

Jacek: W momencie, kiedy dzielimy się swoim doświadczeniem, zaczynamy je lepiej rozumieć, zaczynamy je doceniać i widzieć w szerszej perspektywie.

Krzysztof: Szczególnie wyraźnie dotyczy to edukacji. Przyjęło się narzekać na edukację w Polsce. Szkoła w innych krajach bloku wschodniego, zwłaszcza w Związku Radzieckim, była narzędziem indoktrynacji w dużo większym stopniu, niż w Polsce. W momencie, kiedy polscy nauczyciele trafiają do kraju, gdzie ciągle jest jeden program nauczania i jeden podręcznik, dostrzegają jak daleko zaszliśmy.

Jacek: Widzą też, że w znacznie trudniejszych warunkach można twórczo pracować i osiągać rezultaty. To jest bardzo inspirujące.

Krzysztof: Polski rolnik w porównaniu z rolnikiem z Tadżykistanu jest bogaczem. Z tego powodu, że odnieśliśmy pewien sukces, że radzimy sobie ekonomicznie i społecznie lepiej niż inni, mamy pewne zobowiązania i nie można, jak pokazuje doświadczenie Unii Europejskiej, interesować się tylko sobą.

Jacek: No tak, ale przecież obok motywów altruistycznych mamy też w pomaganiu własny, narodowy interes. Działania RITA są skierowane przede wszystkim do naszych sąsiadów. Jeśli oni będą zamożniejsi, lepiej zorganizowani, wyznający podobne wartości i standardy działania, to będzie nam łatwiej budować wspólną europejską przestrzeń demokracji i dobrobytu.

Naprawdę RITA zmienia świat?

Jacek: I tak i nie. Mam wrażenie, że czasem ulegamy megalomanii, my to, my tamto... Zrobiliśmy Solidarność, a teraz Pomarańczową Rewolucję, zmieniamy Białoruś... a tak naprawdę my tylko w naszej skromnej skali stwarzamy warunki do uczenia się, z czego inni mogą, jeżeli chcą, ale nie muszą skorzystać!

Krzysztof: Faktycznie, z Białorusią to nie jest prosto. Najważniejsze chyba jednak, że udało się nam nawiązać dobre stosunki z sąsiadami. Wyrwaliśmy się z izolacji, jesteśmy sobie ciekawi, gotowi uczyć się od siebie nawzajem. Czy to megalomania? Pewnie też, ale nie mylmy megalomanii z poczuciem własnej wartości - to jest coś, czego w tym regionie szczególnie brakuje. Myśmy też tego nie mieli 25 lat temu. Poczucia, że mamy moc zmiany naszego otoczenia. Gotowości powiedzenia: tak, moje dziecko może uczyć się w lepszej szkole!

Jacek: OK. Czego RITA dokonała przez te 5 lat?

Krzysztof: Z tymi dokonaniem to jest tak: z jednej strony widzimy bardzo „twarde” rezultaty, w konkretnej szkole, wiosce, miejscowości. W szkole powstała pierwsza autentyczna rada rodziców, w karpackiej wiosce zaczęło działać pierwszych pięć gospodarstw agroturystycznych, w urzędzie miasta powstał punkt obsługi klienta, władza, organizacje społeczne i biznes stworzyły klub dla młodzieży... Z drugiej strony rezultaty można ocenić tak naprawdę dopiero w perspektywie 10 lat. Właśnie mija dziesięć lat pracy polskich organizacji na Krymie i już mniej więcej wiemy, co w tym czasie na Krymie się wydarzyło. Można mówić o jakichś konkretnych dziedzinach, w których coś się zmieniło, jak choćby to sławne ISO w Bardińsku, które coś zapoczątkowało, było jakimś też przełomem. Chyba. Bo dopiero po 10 latach zobaczymy, czy większość miast na Ukrainie posiada certyfikaty jakości.

Jacek: Dopiero w 1999 roku odbyło się pierwsze spotkanie liderów organizacji pozarządowych z pracownikami MSZ, w Falentach, z inicjatywy Fundacji Stefana Batorego. To pierwsze i kolejne spotkania pomogły rozwinąć współpracę społeczników z dyplomatami i wzajemne zrozumienie. Dyplomaci poczuli korzyści płynące z takiej współpracy. A i społecznicy, zresztą usilnie

zachęceni przez Program RITA, też już przywykli do kontaktów z ambasadami.

Krzysztof: Byłem mile zaskoczony, kiedy dowiedziałem się, że z tą naszą RITĄ chcą się spotykać przedstawiciele dyplomatyczni Macedonii, Gruzji i Kazachstanu w Polsce, że słyszeli, że RITA może pomóc ich krajom w rozwiązywaniu różnych problemów.

Pieniądze

Jacek: Bardzo miło to słyszeć! RITA to bardzo ważny i potrzebny program, ale przecież istnieją instytucje, które włożyły nieporównanie większe środki i działają dłużej...

Krzysztof: Ale śmiem przypuszczać, że dolar wydany przez RITA przyniósł więcej rezultatów, niż dolar wydany na podobne programy przez większość instytucji rządowych.

Jacek: Czy na pewno?

Krzysztof: Wkład finansowy jest często niezbędny, ale bywa, że stanowi niewielką część wartości wkładu partnerów w projekt - przede wszystkim pracy wolontariuszy. W ciągu 5 lat funkcjonowania RITA okazało się, że jest mnóstwo ludzi, którym potrzeba bardzo niewiele pieniędzy, aby coś zrobić. Przytoczmy tylko dwa przykłady. Dotacja wysokości 40 tysięcy zł zapoczątkowała akcję „Sprzątnięcia świata” na Ukrainie. W pierwszym roku zaangażowało się około 34 tysięcy wolontariuszy, w drugim - ponad 300 tysięcy, w trzecim - już koło miliona. Inny doskonały przykład to współpraca szkół. Zwykle „wikt i opierunek” zapewniają rodziny uczniów, program - nauczyciel, wstęp do muzeum czy na basen - samorząd lokalny. RITA płaci głównie za przejazdy, materiały programowe. I co najważniejsze, nawiązane kontakty zwykle są kontynuowane po zakończeniu dotacji.

Polacy dają nie tylko doświadczenie - oni dają siebie. Jeśli spojrzysz na standardowego kanadyjskiego eksperta, który był na Ukrainie dwa tygodnie i wrócił za ocean, to widać tę różnicę. Z Polski przyjeżdżali nie tylko konsultanci albo wysocy urzędnicy ministerialni, ale przede wszystkim ludzie z pierwszej linii, którzy zaangażowali się osobiście w projekty ukraińskie. Niektórzy przyjeżdżają wielokrotnie i budują osobiste więzi z Ukraińcami. Nieraz są to ludzie z korzeniami na Ukrainie, albo zafascynowani tym krajem.

Jacek: OK! Wierzę!

Polska moda na Wschód?

Krzysztof: RITA angażuje do współpracy nowe organizacje. Pomagamy w nawiązaniu i zweryfikowaniu kontaktów, w zaplanowaniu pierwszych działań, nawet w przygotowaniu do forsowania granicy, co dla nowicjuszy może być wyzwaniem. Stwarzamy modę na posiadanie partnera na Wschodzie.

Jacek: W Polsce faktycznie jest pewna moda na Wschód, najlepiej widoczna wśród młodzieży. Rostkowi Kramarowi, stypendyście Kirklanda, młodzi Polacy studiujący na Uniwersytecie Warszawskim ukrainistykę powiedzieli, że podjęli te studia, bo są prestiżowe. I to było jeszcze przed Pomarańczową Rewolucją. Z drugiej strony to jest jakby dotykanie naszej polskiej przeszłości sprzed 20 lat. Dla dzieci działaczy Solidarności wyjazd na Ukrainę na wybory to jest przeżycie tego, co przeżywali ich matki i ojcowie. Jakbyśmy wspierali sami sobie sprzed 20 lat.

Czy „Polska jaśniepańska”?

Jacek: Niestety zbyt często, mam takie wrażenie, wydaje się nam, że lepiej wiemy, jak coś gdzieś zmieniać, ponieważ nam się udało itd. A ponieważ Ukraina i Białoruś są pod wieloma względami tak podobne do nas, więc my mamy na pewno dla nich dobrą receptę. Wpadamy czasem w pułapkę poczucia własnej omni-kompetencji. Zdarza się nam grzeszyć brakiem pokory...

Krzysztof: Myślę, że Pomarańczowa Rewolucja nas z tego wyleczyła. Ukraina jest dobrym przykładem kraju, gdzie w wielu dziedzinach jest duża wiedza i doświadczenie. To nie znaczy, że współpraca jest niepotrzebna, ale nie ma mowy o prostym przenoszeniu doświadczeń.

Jacek: Pokolenie naszych rodziców dobrze pamięta, jak Lwów, czy Wilno były w Polsce. Nasze pokolenie jest już na szczęście wolne od: „nie oddamy Lwowa”...

Krzysztof: To nie zmienia faktu, że kiedy w początkach Grupy Zagranica (s. 51) pisaliśmy „Dobrą praktykę w pracy polskich organizacji pozarządowych za granicą” (tył okładki), licząca się grupa organizacji używała raczej terminu „kresy”; niż „sąsiedzi”. Dzisiaj to jest zjawisko zupełnie marginalne. Słowo „kresy” jest obecnie używane wyłącznie w kontekście histo-

rycznym. RITA jest szkołą wyczulenia na różnice kulturowe, dzielenia się swoimi doświadczeniami z pełnym szacunkiem dla odrębności kulturowych i warunków historycznych.

Jacek: Ta zmiana pokoleniowa jest bardzo pozytywnie odbierana po wschodniej stronie granicy. Litwini, Białorusini i Ukraińcy wzrastali w obawie, że przyjdą Polacy i odbiorą to, co uważają za swoje. Cały problem z Cmentarzem Orłąt wynika z tych lęków. Jeśli spojrzymy ich oczami na Polskę, zaczynamy rozumieć te obawy. RITA wniosła duży wkład w uformowanie kultury współpracy z partnerami zagranicznymi, polegającej na patrzeniu oczami partnera, na rozumieniu jego perspektywy.

Krzysztof: Dla mnie, jako historyka z wykształcenia, to, co się stało w dziedzinie stosunków polsko-ukraińskich, to jest ewenement. Poszliśmy w zupełnie innym kierunku, niż to wynikałoby z logiki przeszłych wydarzeń. A RITA przyłożyła do tego rękę w poważny sposób. Pokazaliśmy, że nie jesteśmy zakładnikami historii.

Ta zmiana mentalności sięga także kręgów mieszkających tam Polaków. Byłem pozytywnie zaskoczony, podczas spotkania z polskimi działaczami ze Stryja, gdy zorientowałem się, że rozmawiam z partnerami projektów dofinansowanych przez RITA. Ludźmi, którzy stali się łącznikami między Polską a Ukrainą.

Jacek: I co więcej, są to patrioci ukraińscy - polskiej narodowości. Polak na Wschodzie, z potomka „jaśniepana” marzącego o powrocie „wielkiej Polski” na „kresy”, ma szansę stać się aktywnym obywatelem i patriota Ukrainy, Białorusi, Litwy i brać udział w budowaniu dostatku tych społeczeństw.

Mówienie językami

Krzysztof: Ja jestem w tym przypadku ekstremistą. W stosunkach z sąsiadami najgorsza rzecz, jaka może nas spotkać, to tłumacz. Tłumacz powoduje, że nie słuchamy osoby, która do nas mówi, tylko jakiegoś pośrednika. Nie robimy wysiłku żeby się porozumieć, tylko uciekamy w niewygodne i kosztowne rozwiązania.

Jacek: Czy to znaczy, że trzeba znać te wszystkie języki? Czy nie za wysoka poprzeczka dla polskich organizacji?

Krzysztof: Nie, bo to często bardziej kwestia woli, niż umiejętności. Trzeba chcieć słuchać jak inni mówią w swoim języku. Jak to jest, że każdy człowiek, który zna języka ukraiński, rozumie rosyjski, a większość znających rosyjski nie rozumie ukraińskiego? Jeżeli przyzwyczaimy się do słuchania języków, wtedy jesteśmy w stanie w ukraińskim, białoruskim, rosyjskim i słowackim dogadać się i zrozumieć wszystko, co jest najważniejsze.

Jacek: Polak słuchający partnera posługującego się białoruskim, ukraińskim czy rosyjskim, nawet, jeśli nie rozumie wszystkiego, to i tak nawiązuje bezpośredni kontakt. O wiele więcej można przekazać spojrzeniem, gestem, paroma podstawowymi słowami, niż za pośrednictwem tłumacza. Nie ma nic ważniejszego, niż bezpośredni kontakt między ludźmi!

Krzysztof: Na pierwszym spotkaniu polskich i ukraińskich organizacji przeprowadzonych przez RITA w ramach cyklu „Dzielimy się polskim doświadczeniem” we Lwowie nie uprzedziłem, że nie będzie tłumaczy. Polacy początkowo byli zszokowani – jak to, nie będzie tłumaczenia? Potem zrobiło im się wstyd – okazało się, że połowa Ukraińców lepiej, lub gorzej mówi po polsku, a praktycznie wszyscy rozumieją. Na drugi dzień było już naturalne, że każdy mówi w swoim języku.

Nie ma żadnych problemów?

Krzysztof: W projektach wspieranych przez RITA zdarzały się przypadki zmiany partnera, raczej przed startem projektu. Zdarzało się także, że bez winy partnerów, z powodu okoliczności zewnętrznych, projektu nie dawało się zrealizować. Do każdego przypadku trudności realizacyjnych podchodzimy indywidualnie.

Jacek: W sytuacji kryzysowej trzeba znać partnera, porozumiewać się z nim, rozumieć język. Współpraca pomiędzy polskimi organizacjami też przecież różnie wygląda. Prawdę mówiąc największe problemy są pomiędzy polskimi i zachodnioeuropejskimi organizacjami robiącymi wspólne projekty ze środków UE. Z drugiej strony, kiedy radca handlowy polskiej ambasady w Kijowie zestawiał dane pokazujące, którzy biznesmeni oszukują partnerów, okazało się, że polscy robią to częściej, niż ukraińscy.

Krzysztof: Trzeba też brać pod uwagę fakt, że styl komunikowania się ludzi ze Wschodu jest odmienny od sposobu komunikowania się ludzi Zachodu. Na przykład ludzie ze Wschodu uważają, że jeśli ktoś do nich przyjeżdża, to należy go spotkać na dworcu - to kwestia gościnności. Wielu Polaków sądzi, że wystarczy podać adres hotelu. Nasi przyjaciele z Kaliningradu napisali taką świetną broszurkę o tym, jak współpracować z partnerem zagranicznym. Podają tam

rzeczy dla nas może oczywiste, żeby na przykład sprawdzić dokładnie w jakich warunkach goście chcą spać. Bo może wcale nie są zainteresowani najdroższym hotelem w mieście i czasem mogą spać w dwójkach. Często gościom nie zależy na super noclegu i super kolacji, ale raczej na kameralnych warunkach, może nawet u miejscowej rodziny.

Jacek: Zakładamy, że duże, doświadczone organizacje potrafią się dogadać. Małym partnerom, zwłaszcza nowicuszom, dajemy duży kredyt zaufania, pewien margines dla uczenia się na błędach. I staramy się ich wspierać radą. Ale jeśli duża, doświadczona organizacja z Warszawy nie wie ile kosztuje bilet z Kijowa do Lwowa, albo nie potrafi dogadać się z lwowskim partnerem, to znaczy, że albo nie jest gotowa, albo tak naprawdę nie zależy jej na współpracy.

Krzysztof: Zdarza się przecież, że pierwszy projekt nie wychodzi nawet dużym organizacjom, które nie mają doświadczenia we współpracy międzynarodowej. Wtedy też rolę RITA jest pomóc, jeśli organizacja ma coś cennego do przekazania partnerom ze Wschodu. Zrozumienie tamtej rzeczywistości wymaga czasu. Nie można też nie doceniać trudności technicznych związanych z wyjazdem za wschodnią granicę. Ja zawsze pytam ludzi jadących pierwszy raz na Ukrainie: chcesz zadzwonić stamtąd do Polski, jaki wybierzesz numer? No i w 9 wypadkach na 10 to się kończy porażką, ponieważ stosujemy procedury i kody działające na całym niemal świecie, ale nie tam.

Na zakończenie

Jacek: Chyba jednak najważniejsze, aby polski partner, polska organizacja była ciekawa i zaintrygowana światem. Musi mieć swój dorobek, swoje pozytywne doświadczenia i otwarcie na partnerski kontakt.

Krzysztof: Otrzymujemy często od organizacji, jako udokumentowanie współpracy, surową korespondencję mailową pokazującą dialog z partnerem... i to jest właściwa strategia. Bo my szukamy ludzi, którzy razem coś zaplanowali. Nie szukamy ludzi, którzy zdobyli pieczętkę na standardowym liście poparcia. Szukamy takich, którzy autentycznie zainteresowali się sobą nawzajem, którzy wiedzą, czego oczekują od partnerów i wspólnie zaplanowali projekt.

Jacek: Krzysztofie, możesz spuentować naszą rozmowę?

Krzysztof: Kiedy będąc w Azerbejdżanie, Uzbekistanie, czy Rosji próbuję opowiedzieć co zmieniło się w Polsce i w czym możemy pomóc, opowiadam, że aby zobaczyć zmiany powinniśmy odwiedzić normalny blok mieszkalny. Jeśli odwiedzimy taki blok w Baku, Taszkencie czy Rostowie nad Donem, zobaczymy, że niemal każde mieszkanie jest sprzątnięte na „wysoki połysk”: Podłoga aż błyszczy, kurze starte, kryształy lśnią, ale na klatce schodowej... Przecież dla tych ludzi sprzątnięcie jeszcze kilku metrów kwadratowych nie jest problemem. Ale oni zachowują się tak, jakby wierzyli, że sprzątnięcie klatki schodowej to sprawa Prezydenta. My w Polsce zaczęliśmy już rozumieć, że Prezydent nie sprzątnie naszej klatki schodowej. Pewnie nigdy nawet nie odwiedzi naszego bloku. Dlatego, jeśli chcemy żyć jak ludzie, musimy sami się zorganizować i wziąć do dzieła - zaczynając od podestu przed własnymi drzwiami.

Program RITA – dokonania w pigułce

3 000 000 \$

suma dotacji przyznanych przez Program RITA w ciągu 5 lat

Wypromowanie współpracy międzynarodowej, integracja środowiska

Dzięki Programowi RITA liczne polskie organizacje społeczne zaangażowały się we współpracę z partnerami w Europie Wschodniej i Południowej. Wśród tych, którzy z RITĄ rozpoczęli swoją pracę na tym terenie, są Fundacja Synapsis, Małopolskie Towarzystwo Oświatowe (patrz str. 16), Polska Fundacja im. Roberta Schumana, ruch Nieprzetartego Szlaku (str. 34). Powstała moda na pracowanie na Wschodzie, a wielu działaczy społecznych nawiązało trwałe, osobiste kontakty z partnerami za granicą. Program RITA, we współpracy z Fundacją Stefana Batorego i Grupą Zagranica, przyczynił się do wzmocnienia pozycji organizacji społecznych jako partnera Ministerstwa Spraw Zagranicznych (str. 48). Dzięki temu zostało właściwie wyeksponowane znaczenie dyplomacji społecznej. Ważnym narzędziem dla nawiązywania współpracy jest, administrowana przez FED, baza danych dostępna w ramach portalu www.ngo.pl oraz na corocznie wydawanych płytach CD (str. 51).

Wyznaczenie standardów udzielania dotacji

Program RITA wyznaczył nowy standard w finansowaniu przedsięwzięć realizowanych przez organizacje społeczne. Procedury tu są proste, przejrzyste i praktyczne, „przyjazne dla użytkownika”. Klarowny formularz wniosku o dotację stał się już wzorcem dla innych instytucji. Doświadczenie RITA dowodzi, że możliwe jest pogodzenie elastycznego podejścia opartego na wzajemnym zaufaniu z właściwym stopniem kontroli.

8000

wejść na strony internetowe związane z programem RITA rejestruje się co miesiąc

Wyznaczenie standardów współpracy z partnerami zagranicznymi

Program RITA w unikalny sposób wychowywał polskich społeczników do współpracy z partnerami za granicą, szczególnie za granicą wschodnią. Głoszona i stosowana przezeń filozofia została odzwierciedlona w „Dobrej praktyce...” przyjętej przez Grupę Zagranica (patrz ostatnia strona okładki). Jednocześnie RITA propagowała za granicą wzorzec działania organizacji prawdziwie obywatelskich, działających przejrzysto z ludźmi i dla ludzi.

300

dotacji przyznanych przez Program RITA w ciągu 5 lat

Ważne tematy

Są takie tematy i obszary, dla których inspiracja i wsparcie programu RITA miało decydujące znaczenie:

- Żywiłowy rozwój współpracy między organizacjami z Polski a partnerami z obwodu kaliningradzkiego oraz Mołdowy (str. 13, 43).
- Podzielenie się polskim doświadczeniem w zakresie reformy samorządowej z gruzińskimi parlamentarzystami, urzędnikami i dziennikarzami (str. 44) pomogło ukierunkować przemiany w tym zakaukaskim kraju.
- Zainicjowane po „pomarańczowej rewolucji” wizyty w Polsce urzędników ukraińskiej administracji zaowocowały między innymi podpisaniem umów o współpracy licznych ministerstw z Ukrainy i Polski.
- Wspartych zostało też wiele projektów propagujących europejską integrację w Ukrainie (str. 22).
- Pionierski charakter miały między innymi projekty wprowadzenia standardów ISO w urzędzie miejskim w Berdiańsku (str. 20) oraz oceny pracy szkoły (str. 23).

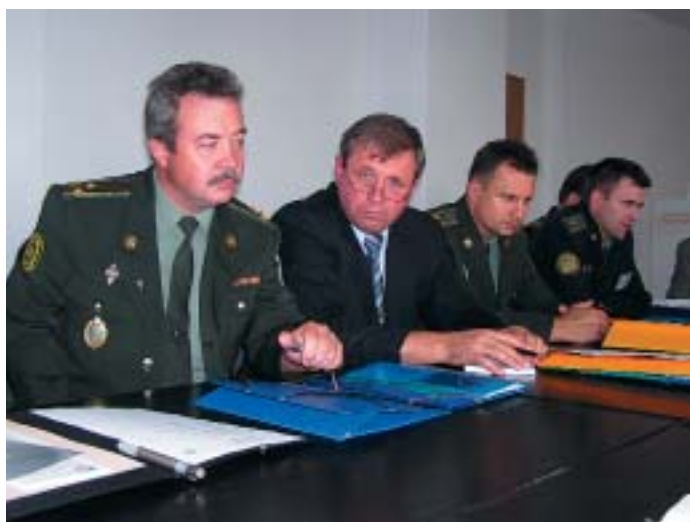

250

studentów uczestniczy corocznie w Study Tours to Poland

200

profesjonalistów wzięło udział w Study Tours to Poland w roku 2005

Oczami koordynatora projektu

Rola programu RITA da się zamknąć w trzech słowach: postawa, rada, finanse.

Postawa - zespół obsługujący program RITA ma dar budzenia optymizmu dla niełatwego działania na wschodzie, w dodatku optymizmu opartego na realiach i właściwie ustawionej hierarchii spraw. RITA wie, że na wschodzie potrzeba czasu i wielu, bardzo wielu działań pozornie małych. I zaraźliwie cieszy się z drobnych sukcesów swoich partnerów i współpracowników. Doroczne konferencję „ritowców” to doprawdy dobra rzecz.

Rada - pracownicy programu RITA znają Wschód i znają zasady pracy w trudnych warunkach byłego ZSRR. Potrafią zatem dobrze doradzić w trudnych sytuacjach, potrafią też zrozumieć, że tam nie wszystko da się zrobić dokładnie tak samo jak w krajach bardziej uporządkowanych. Potrafią radzić - i radzą!

Finanse - RITA daje pieniądze na realizację projektów wspomagających rozwój demokracji i społeczeństwa obywatelskiego na wschodzie. Chce się powiedzieć: daje mądrze. Wydany tam pieniądz ciągnie za sobą wartość pracy i zaangażowania miejscowych ludzi w stopniu dalece przekraczającym wartości wyrażone w rubrykach finansowych.

Program RITA dofinansował ostatnie dwa opisane wyżej projekty. Bez tego finansowania po prostu by się nie odbyły!

Przemysław Fenrych, Centrum Szkoleniowe FRDL w Szczecinie

Jak działa program RITA

Jak działa program RITA

Program dotacyjny

STRONY 13-41

Dotacje udzielane są obecnie w dwóch kategoriach. W ramach ścieżki „**Współpraca lokalna**” wspierane są inicjatywy podejmowane przez organizacje społeczne, szkoły oraz lokalne instytucje edukacyjne na rzecz wymiany doświadczeń z partnerami z krajów byłego bloku wschodniego, przede wszystkim z Ukrainy, Białorusi, Mołdowy i obwodu kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej. W tej kategorii przyznawane są dotacje w kwocie od 5 tysięcy do 25 tysięcy złotych. Ścieżka „**Najlepsze polskie doświadczenia**” adresowana jest do organizacji obywatelskich, które mogą upowszechniać w Regionie najlepsze polskie doświadczenia związane z transformacją ustrojową. Są to zwykle organizacje, które mają doświadczenie w realizacji podobnych projektów w Polsce i/lub mają doświadczenie współpracy z partnerami za granicą. Maksymalna wysokość dotacji wynosi w tej kategorii do 95 tysięcy złotych. Wymaga się współfinansowania projektu w wysokości co najmniej 20%. Oceny wszystkich wniosków dokonuje powołana przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności komisja konkursowa, składająca się z niezależnych ekspertów.

Study Tours to Poland

STRONY 42-47

Młodzi profesjonaliści z krajów objętych działalnością Programu RITA mają okazję zapoznać się z polskim doświadczeniem transformacji systemowej w interesujących ich dziedzinach. Studenci pierwszych lat studiów z Ukrainy, Białorusi i obwodu kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej podczas dwutygodniowych wizyt w Polsce poznają życie akademickie, polityczne oraz działalność organizacji społecznych.

Integracja środowiska, informacja i promocja **STRONY 48-51**

Program RITA działa na rzecz integracji środowiska organizacji społecznych zaangażowanych we współpracę międzynarodową i wspomaga wymianę informacji oraz doświadczenia. Promuje także te działania w sferach rządowych i w społeczeństwie.

Trójstronna współpraca w gminie

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej –
Ośrodek Samorządu Lokalnego w Olsztynie,
we współpracy
z Nidzicką Fundacją Rozwoju „Nida”

Celem projektu było przekazanie polskiego doświadczenia w budowaniu na poziomie lokalnym współpracy trzech sektorów: organizacji społecznych, samorządu i biznesu. W trzech miastach obwodu kaliningradzkiego powstały trójsektorowe koalicje i stworzono lokalne fundacje rozwoju, na wzór Nidzickiej Fundacji Rozwoju. Długofalowe rezultaty tego projektu wykroczyły jednak znacznie poza pierwotne oczekiwania organizatorów. Nawiązane kilka lat temu kontakty zaowocowały powstaniem inicjatywy INFRUST oraz zrealizowaniem kilkudziesięciu projektów na pograniczu polsko-kaliningradzkim.

Dzień otwarcia klubu w Svetlym.

Svietlyi

Dzięki porozumieniu społeczników, biznesmenów i samorządowców powstał pierwszy w mieście klub dla młodzieży, zarządzany przez Młodzieżową Organizację „Nadieżhda”.

Gusiev

Projekt był katalizatorem powstania Fundacji Rozwoju Regionu Gusiev, która wdrożyła kilka projektów rozwojowych wspólnie z gminą Gołdap. Dwoje założycieli fundacji zostało stypendystami programu im. Lane Kirklanda.

Założyciele Fundacji Rozwoju Regionu Slavsk

Niestierov, Slavsk, Krasnozamiensk

Założone przez uczestników projektu Lokalne Fundacje Rozwoju zajmują się przede wszystkim realizacją projektu na rzecz mieszkańców swoich miejscowości. Środki gromadzone są na poziomie lokalnym oraz ponadregionalnym. Wśród realizowanych projektów są: szkolenia na temat lokalnej współpracy w gminie, szkolenia dla lokalnych przedsiębiorców, zbudowanie placu zabaw dla dzieci itp.

Kaliningrad

Organizacja „Młodzież na Rzecz Wolności Słowa” (*Maladiozh za Svabodu Slova*), założona w roku 1998, działa na rzecz demokratyzacji życia w Obwodzie Kaliningradzkim. Tworzy i realizuje programy skierowane do młodzieży, pracowników szkół, przedstawicieli samorządów i innych organizacji pozarządowych. Będąc rosyjskim punktem kontaktowym INFRUST, odpowiada za wyszukiwanie w Obwodzie Kaliningradzkim potencjalnych partnerów dla polskich organizacji szukających wiarygodnych partnerów. W ramach tej działalności „Młodzież...” organizuje wizyty dla polskich organizacji społecznych oraz spotkania z ich rosyjskimi odpowiednikami.

Szkolenie dla lokalnych liderów - Niestierov

Rola programu RITA:

Wszystkie wymienione powyżej działania były wspierane finansowo i merytorycznie przez program RITA. Pracownicy RITA każdorazowo udzielali pomocy we wdrażaniu pomysłów powstałych w trakcie realizacji projektów, takich, jak INFRUST, Atlas organizacji pozarządowych obwodu kaliningradzkiego, wizyty studialne polskich działaczy społecznych i wiele innych.

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
– Ośrodek Samorządu Lokalnego w Olsztynie
(do maja 2005r.),
Nidzicka Fundacja Rozwoju „Nida”

Liderzy projektu: Ilia Dementiev z Kaliningradu (z lewej)
i Marcin Konieczny z Olsztyna

Sposób działania INFRUST

Organizacja zainteresowana znalezieniem partnera za granicą wysyła zapytanie do punktu kontaktowego w swoim kraju (we własnym języku) lub za granicą (po angielsku lub w języku kraju). Zapytanie powinno zawierać zwięzłą informację o sobie i o projekcie, dla którego szuka partnera. Partner kaliningradzki lub gruziński INFRUSTU znajduje kwalifikujących się i zainteresowanych potencjalnych partnerów i przekazuje ich dane poszukującej organizacji. Dalej organizacje porozumiewają się bezpośrednio. Można również szukać partnerów w atlasach przygotowanych przez INFRUST, dostępnych w Internecie.

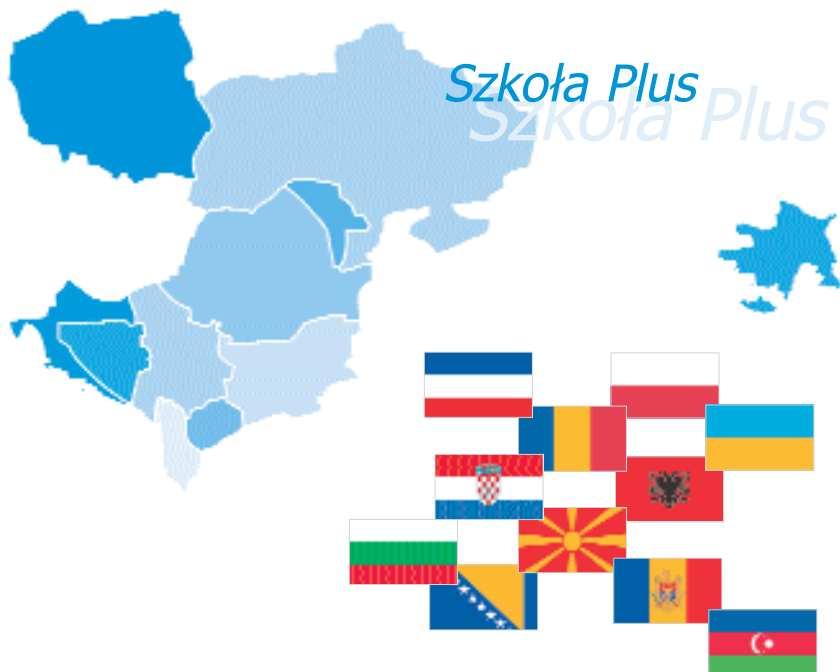
Rola programu RITA:

INFRUST został stworzony przy okazji realizacji cyklu projektów „Trójstronna współpraca w gminie”, wspieranych finansowo i merytorycznie przez RITA. Program RITA wsparł również rozszerzenie INFRUSTU na Gruzję.

Ci, którzy decydują się rozpocząć projekty międzynarodowe, wiedzą jak trudno jest znaleźć niezawodnego partnera do takiej współpracy. Wiedzą, że tu nie wystarczą najlepsze nawet bazy danych, atlasy organizacji, czy książki telefoniczne. Rozumieją znaczenie osobistej rekomendacji osoby, której możesz zaufać. W roku 2001 Julia Bardoun, Marcin Konieczny, Ilia Dementiev i Krzysztof Margol, realizując jeden z projektów w ramach Programu RITA, postanowili utworzyć platformę wymiany wzajemnych informacji oraz system kojarzenia partnerów po obu stronach granicy. Tak zaczął działać INFRUST - obywatelska inicjatywa pomagająca nawiązać współpracę między partnerami z Polski i obwodu kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej, a od niedawna także Gruzji. Fundamentem przedsięwzięcia jest zaufanie między partnerami – stąd nazwa, pochodząca od angielskich słów information (informacja) i trust (zaufanie). Inicjatywa działa bez wsparcia sponsorów zewnętrznych.

Rezultaty:

Udzielono pomocy ponad 200 organizacjom szukającym partnerów, pochodzącym nie tylko z Polski i obwodu kaliningradzkiego, ale i z innych krajów – m. in. z Włoch, Hiszpanii, Francji. W 2004 r. INFRUST objął kolejny kraj – Gruzję.

Małopolskie Towarzystwo Oświatowe Nowy Sącz

„Szkoła Plus” to model szkoły funkcjonującej w oparciu o społeczność lokalną, czerpiący z doświadczeń budowy społecznej oświaty w Nowym Sączu. Kluczowym jego elementem są stowarzyszenia angażujące rodziców i nauczycieli, działające przy współpracy z władzami lokalnymi. Stowarzyszenia te nie tylko pomagają szkole materialnie, ale też są szkołą demokracji i odpowiedzialności za proces edukacyjny. Wprowadzając model Szkoła Plus Małopolskie Towarzystwo Oświatowe prowadzi szkolenia, wizyty studyjne, doradza, a także przyznaje małe dotacje dla nowopowstałych stowarzyszeń. Dotacje te umożliwiają im realizację pierwszych przedsięwzięć i pomagają uwierzyć we własne siły.

Grupa nauczycieli z Mołdowy i z Krymu podziwia pierwsze w Nowym Sączu przedszkole typu Montessori i uczy się od polskich koleżanek, na czym ta metoda wychowawcza polega, listopad 2003 r.

Koleżdy nauczyciele z Bośni i Hercegowiny oraz Chorwacji odwiedzają małą, ale bardzo twórczą szkołę podstawową we wsi Januszowa k/ Nowego Sącza, do której rodzice dowożą dzieci z miasta (!), marzec 2004 r.

Prisztina, Kosowo

Uczniowie kilku klas zebrali się razem, żeby wynegocjować od władz miasta teren niedaleko szkoły, zdobyć stosowne pozwolenia, zebrać fundusze i stworzyć teren sportowy zarówno dla swojej szkoły, jak i dla dzieci z dzielnicy. Mieli znakomicie przygotowany plan działań i podział obowiązków oraz nadzieję na otwarcie obiektu już we wrześniu 2005 r. (Program „Osiągnięcia społeczne”, 2005 r.)

Cahul, Mołdowa

Grupa dzieci z IV klasy zastanowiła się nad problemami społeczności lokalnej i za najbardziej palący uznała fakt, że wszystkie apteki w mieście zamykają się o 17:00. Potem trzeba się ratować lekami pożyczanymi np. od sąsiadów. Przeprowadzili badania ankietowe wśród przechodniów oraz właścicieli aptek i postanowili wystąpić z apelem do władz miasta o przedłużenie czasu pracy aptek lub/i wyznaczenie dyżurów nocnych. Nauczyli się przeprowadzać badania opinii publicznej oraz pisać listy otwarte. (Program „Osiągnięcia społeczne”, 2004 r.)

Lukavac, Bośnia i Hercegowina

Grupa 20 uczniów podzieliła się na mniejsze zespoły, które samodzielnie badają rozmaite problemy, a następnie wspólnie szukają rozwiązań. Dyskutują m.in. nad: prawami człowieka, prawami ucznia, rolą rad i parlamentów uczniowskich, niespójnością programów edukacyjnych w różnych częściach BiH oraz prawem każdego człowieka do nieskażonego środowiska. Posłali list do popularnego programu TV „60 minut” z sugestiami zmian przepisów na różnych szczeblach władzy i przygotowali film video na temat roli młodych w polityce. Są bardzo aktywni, zmuszają otoczenie do myślenia i zmian na lepsze. (Program „Dura lex, sed lex”, 2004 r.)

Deva, Rumunia

Alina Bota z grupą 25 uczniów (11-15 lat) analizuje przestrzeganie różnych aspektów prawa w Rumunii. Weszli w porozumienie z policją, od której otrzymali taśmy video na temat alkoholizmu i narkomanii wśród dzieci i młodzieży oraz handlu kobietami. Żywo dyskutowali na te i inne tematy. Byli zafascynowani wizytą w lokalnym więzieniu. (Program „Dura lex, sed lex”, 2004 r.)

Lankaran, Azerbejdżan

Świeżo założone stowarzyszenie rodziców i nauczycieli chce przeprowadzić warsztaty dla rodziców i nauczycieli na temat sposobów współpracy i zaangażowania rodziców w życie szkoły. Podczas wizyty wszyscy wypytywali nas, jak to się robi w Polsce.

Khanlar, Azerbejdżan

Grupa założycielska stowarzyszenia postanowiła razem z uczniami wyremontować w szkole pomieszczenie na bibliotekę i czytelnię dla dzieci. Jest to szkoła, w której mieszkają i uczą się uchodźcy z Górnego Karabachu. Nie ma tam żadnej biblioteki, a kompletnie zużyte podręczniki i tak nie nadają się do nauki, bo są pisane cyrylicą, która oficjalnie wyszła już z użycia.

Rezultaty:

- Powstało i działa 63 stowarzyszeń nauczycielsko-rodzicielskich, w tym:
  - 5 w Albanii
  - 2 w Bośni i Hercegowinie
  - 7 w Bułgarii
  - 13 w Serbii
  - 2 w Czarnogórze
  - 6 w Kosowie
  - 4 w Macedonii
  - 8 w Mołdowie
  - 6 w Rumunii
  - 1 w Ukrainie
  - 9 w Azerbejdżanie
- Stowarzyszenia zrealizowały 80 małych projektów oraz 5 większych projektów międzynarodowych, w każdym z nich brało udział 2 do 5 Szkół Plus.

Inni sponsorzy:

- National Endowment for Democracy (NED), Washington D.C.
- Fundacja Stefana Batorego, Warszawa
- Program East – East fundacji Sorosa we wszystkich krajach objętych projektem
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP
- Kancelaria Prezesa Rady Ministrów RP
- Mr. Charles Merrill, Boston

Oczami uczestnika projektu

Porównuję system dzisiejszej edukacji w Azerbejdżanie do ciemnego lasu. Te warsztaty pokazały nam, jak przedrzeć się przez ten las. Nauczyłem się mnóstwa nowych metod, które pozwolą mi uczynić tę edukację lepszą. Stowarzyszenia, które utworzymy, z pewnością zdołają zrobić wiele dobrych rzeczy w naszym szkolnictwie.

Uczestnik warsztatów w Baku, luty 2005 r.

Rola programu RITA:

Projekt Szkoła Plus zainicjowano dzięki wsparciu programu Rita. Pozwoliło to zaangażować dalszych sponsorów. Program RITA doradzał także merytorycznie i pomagał nawiązać kontakty w Azerbejdżanie.

Urząd przyjazny klientom – jakość pracy administracji

Fundacja Młoda Demokracja
CSSA Centrum Szkolenia Samorządu i Administracji

Urząd Wojewódzki w Lublinie

Najbardziej widocznym efektem wprowadzenia w urzędzie administracji publicznej systemu zarządzania jakością, jest skuteczniejsza obsługa mieszkańców. Interesanci nie są traktowani jak petenci, lecz jak klienci i są sprawnie obsługiwani. Koniec z błąkami się po nieprzyjaznych korytarzach urzędu! Klient przy wejściu do budynku otrzymuje wszystkie informacje potrzebne dla załatwienia sprawy. Posiadanie certyfikatu ISO 9001 przyczynia się też do kształtowania pozytywnego wizerunku urzędu lub instytucji na zewnątrz – na przykład wśród inwestorów.

W Polsce już w kilkuset instytucjach publicznych różnego szczebla wprowadza się system zarządzania jakością, potwierdzony przyznaniem certyfikatu wg normy ISO 9001. Dzieje się tak począwszy od ministerstw przez urzędy wojewódzkie, administrację skarbową, służby mundurowe (policję i straż pożarną) oraz urzędy samorządowe wszystkich trzech szczebli, tj. gminy, powiaty i województwa samorządowe. Szczególnie aktywnym w tej dziedzinie regionem jest Lubelszczyzna.

Obszary doskonalenia pracy urzędu w ramach zarządzania jakością:

- Obsługa klientów / interesantów
- Kwalifikacje i kompetencje pracowników
- Struktura organizacyjna
- Przepływ informacji (zarządzanie informacją)

Pionierem zarządzania jakością w samorządach w Ukrainie jest Berdiańsk, którego urząd miejski jako pierwszy w kraju otrzymał certyfikat ISO 9001. Jest to rezultat projektu przeprowadzonego przez Fundację Młoda Demokracja (FMD), od lat realizującą wiele pożytecznych przedsięwzięć w Ukrainie, i Centrum Szkolenia Samorządu i Administracji (CSSA) z Lublina, inicjatora większości wdrożeń systemu ISO na Lubelszczyźnie, w partnerstwie z berdiańską organizacją „Europejska Droga”. Inicjatką projektu była Marina Gudź, stypendystka programu Kirklanda.

Punkt obsługi klienta w urzędzie miejskim w Berdiańsku jest zewnętrzną oznaką dokonanych przeobrażeń organizacyjnych.

Wołyńska administracja obwodowa w Łucku - punkt obsługi klienta

Zainteresowanie wprowadzeniem zarządzania jakością wyraziły między innymi władze miast Voznesenska i Komsomolska oraz autonomicznej republiki Krym. Berdiańskie doświadczenia służą także władzom miejskim Gusieva, które jako pierwsze w obwodzie Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej rozważają wejście na tę drogę.

Wprowadzanie zarządzania jakością staje się w Ukrainie zarówno modne, jak i konieczne. Kolejne miasta korzystają z doświadczeń Berdiańska. W oparciu o te doświadczenia CSSA i FMD obecnie pomagają wprowadzić elementy zarządzania jakością w administracji publicznej obwodu wołyńskiego. Tutaj zakres prac jest jednak dużo szerszy, zarówno terytorialnie (program jest realizowany zarówno w administracji obwodowej jak i w urzędach rejonowych), jak i merytorycznie. Podstawowymi celami są dokonanie przeobrażenia administracji wołyńskiej z nakazowo-koncesyjnej na świadcząca usługi oraz stworzenie modelowych rozwiązań w Ukrainie w oparciu o polskie i zachodnioeuropejskie doświadczenia. Dodatkowo chodzi także o kreowanie etosu przejrzystej administracji (wypracowanie kodeksów etyki urzędniczej) i budowanie partnerstw międzysektorowych (administracja, organizacje pozarządowe, instytuty szkoleniowe). Partnerem projektu i jego współinicjatorem jest także stypendysta Kirklanda - Władysław Stembowski.

Budujemy Wspólnie Europę – na Wołyniu

Budujemy Wspólnie Europę – na Wołyniu

Europejski Dom Spotkań -
Fundacja Nowy Staw

Oczami ukraińskiego samorządowca

Działalność w szkolnych klubach europejskich daje nie tylko możliwość osobistego rozwoju, ale też jest podstawą do formowania przyszłych kadr dla biznesu i zarządzania. Widzę w Was realizatorów naszej wizji Łucka jako europejskiego miasta o europejskim standardzie życia. Powinniśmy razem konsekwentnie podejmować oddolne inicjatywy mające na celu przemianę świadomości społecznej, pozbywania się kompleksów, tworzenia nowego stylu myślenia, działania, stosunków międzyludzkich, co by nas identyfikowało w Europie jako pełnoprawnych jej mieszkańców.

Mer Łucka Anton Kryvytskyi, do członków Klubów

Olimpiada Europejska w Łucku, maj 2004 r.

Współpraca organizacji społecznych Euroregionu Bug, obejmującego sąsiadujące regiony Polski, Ukrainy i Białorusi, trwa od połowy lat dziewięćdziesiątych. Projekt „Budujemy wspólnie Europę...” koncentrował się na rozwijaniu współpracy młodzieży Lubelszczyzny i Wołynia w okresie akcesji Polski do Unii Europejskiej.

W ramach projektu polscy partnerzy dzielili się wiedzą o Unii Europejskiej oraz doświadczeniami w zakresie prowadzenia współpracy transgranicznej, organizowania szkolnych klubów europejskich i kampanii proeuropejskich, tworzenia centrum informacji europejskiej.

Olimpiada Europejska w Łucku, maj 2004 r.

Rezultaty:

- Pierwsze w Ukrainie Centrum Informacji Europejskiej w Łucku zostało otwarte w kwietniu 2004 roku. Zajmuje się rozpowszechnianiem wiedzy o UE i promowaniem regionu wołyńskiego w krajach unijnych.
- W obwodach wołyńskim i rówieńskim działa obecnie 17 Szkolnych Klubów Europejskich.
- Olimpiada Europejska obejmowała konkurs wiedzy o UE i konkurs plastyczny, wzięli w niej udział członkowie Szkolnych Klubów Europejskich.

Inni sponsorzy:

- Fundacja Stefana Batorego
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP

Jakość edukacji, czyli jak pracuje szkoła

Jakość edukacji, czyli jak pracuje szkoła

Stowarzyszenie Edukatorów

Szkoła w krajach byłego bloku wschodniego wymaga głębokich zmian, aby mogła sprostać wyzwaniom XXI. Niezbędnym warunkiem postępu jest przekonanie się jak naprawdę szkoła pracuje. W Polsce opracowana została procedura mierzenia jakości pracy szkół, która jest wykorzystywana i doskonalona przez Stowarzyszenie Edukatorów. Stowarzyszenie dostosowało tę metodę do warunków ukraińskich we współpracy z Instytutem Politycznych Technologii ze Lwowa. Przeszkolono i wspierano radą 229 dyrektorów szkół z siedmiu rejonów w różnych obwodach. Wydano w języku ukraińskim poradnik „Mierzenie jakości pracy szkoły i nauczanie nauczycieli”. Uczestnicy szkolenia przeprowadzili procedurę oceny pracy swoich szkół, opracowali raporty i plany rozwoju. Wdrożą także program samokształcenia w oparciu o przekazane materiały. Doświadczenie to wykorzystano na Krymie, gdzie przeszkolono 52 dyrektorów (projekt finansowany przez National Endowment for Democracy).

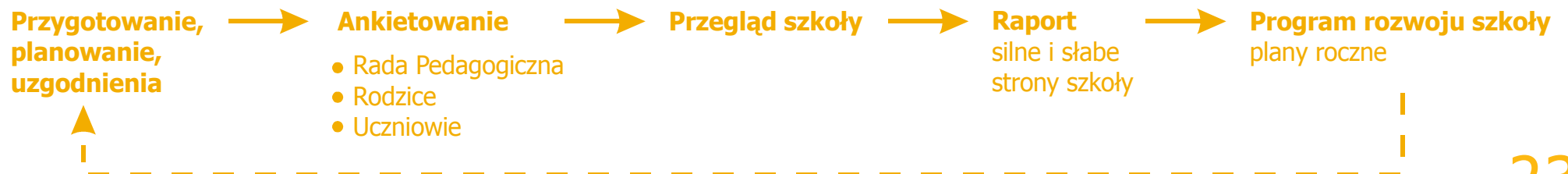

Badaniu podlegają następujące obszary działania szkoły:

- Efekty kształcenia
- Organizacja i przebieg kształcenia, wychowania i opieki
- Zarządzanie

Tworzone raporty są podstawą do tworzenia planów rozwoju danej szkoły. To zadanie dyrektor realizuje wspólnie z nauczycielami, rodzicami i uczniami.

Procedura mierzenia jakości pracy szkoły wygląda następująco:

Bez korupcji. Społeczna kontrola władz lokalnych

Fundacja Solidarności
Polsko – Czesko – Słowackiej

W krajach postkomunistycznych brakuje doświadczeń związanych ze społeczną kontrolą władz, w tym również władz lokalnych. Nie sprzyja to uczciwości urzędników, narażonych w rynkowej gospodarce na nowe pokusy. W Polsce już piętnaście lat trwa proces kształtowania społecznej kontroli władz państwowych i samorządowych. Połączenie rozwiązań prawnych z oddziaływaniem mediów oraz organizacji pozarządowych prowadzi do wykrywania i eliminowania coraz większej liczby zjawisk o charakterze korupcyjnym. Stworzono efektywne mechanizmy bieżącego informowania o poczynaniach władz lokalnych, jak również o prawach obywatela w kontaktach z władzami. Powstają społeczne komitety na rzecz załatwienia konkretnych spraw lub powstrzymania kontrowersyjnych działań władz.

Celem realizowanego w 2004 roku projektu było przekazanie polskich doświadczeń przedstawicielom władz lokalnych, organizacji pozarządowych oraz mediów z Mołdowy. Partnerem było Niezależne Towarzystwo dla Edukacji i Praw Człowieka z Kiszyniowa. Zorganizowano dwie wizyty studyjne w Polsce, które dały Mołdowianom okazję zapoznać się z polskimi mechanizmami przeciwdziałania korupcji, zarówno instytucjonalno-prawnymi, jak również publiczną kontrolą mediów oraz organizacji pozarządowych i grup nieformalnych. Doświadczenia z przeprowadzenia tych wizyt studyjnych przydały się w organizacji pobytu studyjnego dla studentów – uczestników projektu „Liderzy Przedsiębiorczości w Mołdowie”, realizowanego przez Małopolskie Towarzystwo Oświatowe z Nowego Sącza. Podsumowaniem projektu była konferencja „Bez korupcji. Społeczna kontrola władz lokalnych” w Kiszyniowie.

Głównym osiągnięciem projektu było zapoznanie Mołdawian z polskim systemem przeciwdziałania korupcji. Ważne było również pokazanie praktycznej realizacji zabezpieczeń antykorupcyjnych na przykładzie Gminy Lesznawola. Większość polskich doświadczeń może być zastosowana również w Mołdowie. Dodatkową korzyścią było nawiązanie kontaktów przez gości z przedstawicielami licznych polskich instytucji i organizacji.

System niezależnych analiz i prognoz makroekonomicznych

CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych

Celem wspieranego przez RITA projektu było ujednoczenie systemu analiz i prognoz makroekonomicznych w Ukrainie, Mołdowie i Gruzji oraz zagwarantowanie wysokiego poziomu wydawanych przez organizacje partnerskie CASE kwartalników ekonomicznych. Od marca 2004 r. poszczególne zespoły krajowe pracowały nad unifikacją i standaryzacją kwartalników wzorowanych na polskim kwartalniku „Polska Gospodarka – Tendencje, Oceny, Prognozy”. W poszczególnych krajach opracowywano plany promocyjne oraz strategie pozyskiwania subskrybentów. Na kilku kolejnych warsztatach metodycznych przeprowadzonych od lipca do listopada 2004 r. w Warszawie, Kijowie, Kiszyniowie i Tbilisi prowadzone były szkolenia z zakresu modelowania ekonometrycznego. Przygotowano wzorce baz statystycznych, które wykorzystywane są w przygotowaniu aneksów statystycznych kwartalników oraz przy modelowaniu ekonometrycznym. Stworzono kolegia redakcyjne odpowiedzialne za całość prezentowanych w kwartalnikach prognoz i opinii.

Opublikowane w ramach projektu ujednoczone kwartalniki makroekonomiczne dostępne są także w internecie.

Żyjemy w jednej Europie

Liceum Ogólnokształcące w Suchej Beskidzkiej

Inicjatywa przeprowadzenia wspólnego projektu ze Szkołą Ogólnokształcącą nr 6 w Stryju wyszła od nauczycielki, pani Magdaleny Olejniczak, ale cała praca została przeprowadzona przez uczniów. To oni zaprojektowali działania, ułożyli budżet i napisali wyśmienity wniosek o dofinansowanie z Programu RITA. Następnie starannie zrealizowali zaplanowany program. Oddajmy im więc głos.

Wiola

Na początku było słowo, a słowo pochodziło od pani Magdaleny Olejniczak. I zaczęło się. Napisaliśmy projekt, otrzymaliśmy fundusze i podjęliśmy się jego realizacji. Efekty przerosły nasze oczekiwania. Spędziliśmy wspaniałe chwile z cudzoziemcami, naszymi sąsiadami - Ukraincami. Młodzież ukraińska jest bardzo podobna do nas: są wścibscy, uprzejmi, mili, zwariowani - zupełnie jak my. Ukraińcy nauczyli się wiele od nas, ale i my możemy nauczyć się czegoś od nich.

Ich pobyt w Polsce pozwolił im zobaczyć jak wygląda nasza demokracja i jak się ją buduje. Mamy nadzieję, że oni, jako młodzi ludzie, którzy tworzą historię swojego, na nowo budującego się państwa, zrobią wszystko co w ich mocy, aby osiągnąć to, co my mamy na co dzień - a czego nie doceniamy i nie zauważamy. Jeszcze wiele pracy przed nimi, ale poradzą sobie, bo są silni i konsekwentni w dążeniu do zamierzonych celów. Zadaniem pokolenia naszych ukraińskich rówieśników jest przełamanie strachu przed tym co nowe i nieznanne, ale często ryzykowne i wymagające odwagi i poświęcenia.

Natalia

Niezwykle spodobała nam się Wasza gościnność. Podobała nam się architektura Waszej szkoły - u Was jest bardzo ładnie, macie piękną salę sportową. Spotkaliśmy fajnych ludzi, którzy nas miło przyjęli. Nauczyliśmy się, jak ważne jest umieć porozumiewać się z innymi i ich rozumieć. Życze Wam realizacji jeszcze wielu takich projektów.

Natalia dzieli się swoimi wrażeniami - kadr z filmu przygotowanego przez uczniów LO w Suchej Beskidzkiej

Tania

Bardzo mi się spodobał ten projekt. U nas w Ukrainie takich działań jest niestety niewiele. Ciesze się, że przyjechałam tu do Polski i zobaczyłam jak u Was Tadnie, jacy u Was życzliwi ludzie i jakie fajne rzeczy można robić w szkole. Spodziewam się, że kiedy przyjedziecie do nas, też się Wam spodoba, spodobają się Wam nasz kraj i nasi ludzie, choć żyjemy skromniej.

Ukraińskie powitanie

Wspólne warsztaty

Na Cmentarzu Łyczakowskim młodzi Polacy i Ukraińcy poznawali trudną wspólną historię

Wspólne lepienie ruskich pierogów

Dorota

Wyjazd na Ukrainę był udany praktycznie pod każdym względem. Jesteśmy bardzo zadowoleni, że mogliśmy poznać część wschodniej kultury i zwiedzić ukraińskie miasta. Szczególnie miło było przemieszczać się ukraińskimi pociągami, oraz przejechać się tanimi taksówkami 😊. Podobało się nam również to, że mieszkaliśmy w domach naszych kolegów. Dzięki temu mogliśmy zobaczyć jak wygląda życie w przeciętnej, ukraińskiej rodzinie. Mieliśmy również możliwość przekonać się jak bawi się i spędza wolny czas młodzież ze Stryja. Tak na przykład było podczas świętowania tzw. Starego Nowego Roku. Ogólnie cieszymy się, że mogliśmy odwiedzić naszych kolegów i kontynuować rozpoczętą już w Polsce integrację. To chyba właśnie Ukraińców będzie nam najbardziej brakować. Na pewno będziemy tęsknić za ich stylem życia i nietypowymi zachowaniami, które bardzo przypadły nam do gustu. Mamy jednak nadzieję, że niedługo się zobaczymy.

Otwórzmy się! Wymiana młodzieży Lublin - Łuck

Zespół Szkół Odzieżowo-Włókienniczych w Lublinie

Projekt miał na celu kształcenie postaw tolerancji i otwartości wobec innych narodów, kultur i religii, poprzez wzajemne poznanie się młodzieży szkolnej z Lublina i Łucka. Uczniowie przedstawili sobie wzajemnie dorobek kulturowy Lubelszczyzny i Wołynia – zabytki i krajobrazy. Dzielili się swoim życiem i zainteresowaniami. I co najważniejsze – młodzi Polacy i Ukraińcy poznali się i zadzierzgnęły się przyjaźnie.

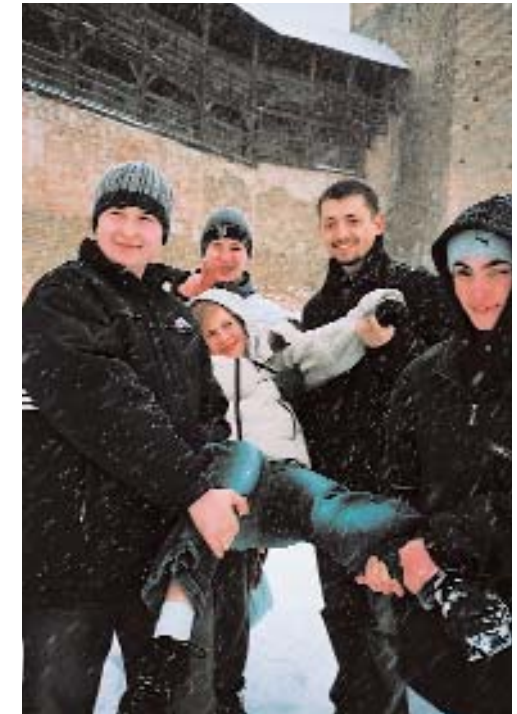
Rewizyta w Łucku

Polscy i ukraińscy uczniowie w Kazimierzu Dolnym

Prezentacja legend związanych z Lublinem i Łuckiem

Przygotowanie prezentacji regionów Lubelszczyzny i Wołynia

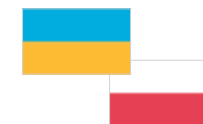
W pomarańczowej izbie pamięci

Bocian – społeczne partnerstwo na rzecz przyrody

Bocian – społeczne partnerstwo na rzecz przyrody

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” we współpracy z
Polskim Towarzystwem Przyjaciół Przyrody „pro Natura”

Ukraiński krajobraz z bocianem -
Volodymyr Tsepka, uczeń szkoły
w Vorotsovie

Ukraińska wersja
materiałów
edukacyjnych
„Bocian”

Bocian biały jest ptakiem powszechnie znanym i lubianym, od niepamiętnych czasów związanym z człowiekiem. Najlepiej się czuje w tradycyjnym krajobrazie rolniczym – różnorodnej mozaice pól, łąk i terenów podmokłych, obfitującej w bocianie pożywienie, jakim są głównie owady, gryzonie i płazy. Jest więc wskaźnikiem zdrowia i naturalności ekosystemów rolniczych. W Polsce społecznicy-przyrodnicy prowadzą od roku 1995 ogólnokrajowy program ochrony bociana. To doświadczenie zainspirowało ostatnio ich ukraińskich kolegów.

Ochrona bociana jest znakomitym narzędziem aktywizacji wiejskich społeczności lokalnych. W Polsce blisko 40 tysięcy nauczycieli i uczniów z ponad dwóch tysięcy szkół opiekuje się 15 tysiącami gniazd bocianich. Polski pakiet edukacyjny „Bocian”, opracowany przez Towarzystwo „pro Natura”, został zaadaptowany do ukraińskich warunków i próbnie zastosowany w roku 2005 w 150 szkołach w kilkunastu obwodach. Młodzi Ukraińcy obserwowali życie bocianów od przylotu do odlotu. W przypadkach zagrożenia gniazd organizowali pomoc – prosili o pomoc rodziców i sąsiadów, interweniowali u władz lokalnych.

Fragment wystawy prac dzieci ukraińskich „Bociany naszej wsi” prezentowanej w Jaworowskim Parku Narodowym oraz w centrum edukacyjnym Roztoczańskiego Parku Narodowego w Zwierzyńcu

Powszechny w Europie zanik strzech spowodował przenoszenie się bocianów na słupy energetyczne (w Ukrainie to około połowy gniazd). Posadowienie gniazda na słupie stwarza zagrożenie dla ptaków oraz poważny problem techniczny i ekonomiczny (straty energii, awarie sieci, zapalenie się gniazda). W Polsce problem ten został rozwiązany na drodze partnerstwa społecznych organizacji przyrodniczych i energetyków. Dzięki tej współpracy w ostatniej dekadzie zamontowano ok. 8 tysięcy specjalnych platform na słupach. Także w Ukrainie, przy wsparciu Programu RITA, powstaje podobne partnerstwo społeczne i energetycy, wspólnie z przyrodnikami, zaczynają budować bocianie mieszkania.

Montaż platformy gniazdowej na słupie we wsi Zavadiv w Jaworowskim Parku Narodowym

Młode bociany na jednej z pierwszych ukraińskich platform gniazdowych postawionych na słupach energetycznych we wsi Pulmo w Szackim Parku Narodowym. W roku 2005 platformy zostały zamontowane w obwodach wołyńskim, lwowskim, charkowskim i chmielnickim.

Wydana w ramach projektu broszura o ochronie bociana w Polsce i Ukrainie

Rozwój samorządności osiedlowej w Białorusi

Rozwój samorządności osiedlowej w Białorusi

Stowarzyszenie Wschodnioeuropejskie
Centrum Demokratyczne
we współpracy
z Fundacją Wspierania Rozwoju
Regionalnego z Mińska

W Białorusi, podobnie, jak w innych krajach powstałych z rozpadu Związku Radzieckiego, służby komunalne przeżywają kryzys. Zarządzanie budynkami mieszkaniowymi boryka się z wielkimi trudnościami pogłębianymi biernością lokatorów. Odpowiedzią na niedomagania zarządzania substancją mieszkaniową jest samoorganizacja mieszkańców. Jednak w Białorusi na ponad 3 tysiące osiedli mieszkaniowych w zaledwie 180 rozwija się samorząd mieszkańców. Celem projektu była animacja samorządów osiedli miejskich w Białorusi, w oparciu o polskie doświadczenia spółdzielczości i wspólnot mieszkaniowych.

Działania:

- 14 spotkań grup inicjatywnych komitetów osiedlowych w 6 miastach.
- Wizyta studyjna w Warszawie i Legionowie dla 17 działaczy lokalnych i ekspertów z dziedziny zarządzania komunalnym majątkiem mieszkaniowym oraz samorządności mieszkańców osiedli.
- 14 spotkań dla 278 uczestników, promujących zakładanie komitetów samorządu osiedlowego i wspólnot właścicieli mieszkań w 26 miastach.
- 6 broszur na temat gospodarki mieszkaniowej i samorządu mieszkańców osiedli opracowanych przez białoruskich ekspertów.
- Opracowanie ekspertyzy nt. aspektów prawnych działania samorządu w Polsce

Rezultaty:

- Powstało 8 samorządowych osiedlowych komitetów, które rozpoczęły rejestrację, oraz 7 nowych grup inicjatywnych – m. in. w Mińsku, Baranowiczach, Kobryniu, Homlu i Grodnie, Brześciu. Przedstawiciele ponad 20 innych miast Białorusi zapoznali się z ideą samorządności osiedlowej.
- Stworzono w Białorusi sieć ludzi zajmujących się samorządnością osiedlową; pobudzono proces samoorganizacji społeczności lokalnych.

Eksperci z Białorusi - podczas spotkania w Legionowie, grudzień 2004

Rola programu RITA:

Wsparcie programu RITA umożliwiło przeprowadzenie staży w Polsce, zgromadzenie zespołów eksperckich w Polsce i w Białorusi, oraz opracowanie i publikację broszur. W ten sposób zostały stworzone podstawy dla dalszego rozwoju samorządności osiedlowej.

Nieprzetarty Szlak

Rekreacyjny Klub Nieprzetartego Szlaku Lublin

Rekreacyjny Klub Nieprzetartego Szlaku realizuje integracyjny system wychowawczy tworzony przez i dla dzieci i młodzieży z różnych środowisk społecznych, od osób niepełnosprawnych, poprzez środowiska ryzyka społecznego, aż do tak zwanych dobrych domów. Nieprzetarty Szlak to system rehabilitacji, terapii przez sztukę. Obejmuje całoroczny cykl działań artystycznych (teatr, śpiew, taniec, plastyka), których bohaterami są osoby niepełnosprawne, cykl warsztatów dla instruktorów oraz szkoleń dla wolontariuszy. Metodyka Nieprzetartego Szlaku została opracowana i jest realizowana od roku 1989 przez środowisko wolontariuszy-animatorów z terenu Lubelszczyzny. W organizowanych przez nich przeglądach, festiwalach, konkursach, warsztatach, szkoleniach i innych imprezach bierze udział corocznie ok. 50 twórczych grup z Lubelszczyzny. Od roku 2001 RNKS dzieli się swoimi doświadczeniami z partnerami z Ukrainy, a od roku 2003 – z Białorusi.

Festiwal Teatralny, Kijów, 2003

Warsztaty teatralne dla instruktorów, Lublin, 2003

Непротоптана Стежина - Nieprzetarty Szlak, Ukraina

Od roku 2001 na terenie Ukrainy realizowany jest całoroczny cykl imprez, warsztatów, szkoleń dla wolontariuszy. W 2002 roku z inspiracji RNKS we Lwowie powstał Mystetskyi Teatralnyi Centr „Neprotophana Stezhyna”. Stał się on ośrodkiem rozwoju ruchu artystycznego osób niepełnosprawnych w Ukrainie, a później także w Białorusi. W 2002 roku został zorganizowany pierwszy Międzynarodowy Integracyjny Festiwal Teatralny osób niepełnosprawnych w Kijowie „Słoneczna Chwila”. Wszedł on już na stałe do kalendarza imprez artystyczno-integracyjnych stolicy. Także w 2002 roku powstał w Łucku teatr osób niepełnosprawnych „Zabavlianochka” i organizacja pozarządowa „Centrum Rozwoju Dziecka”.

Początki Nieprzetartego Szlaku w Ukrainie, 2001

Непратаптаны Шлях - Nieprzetarty Szlak, Białoruś

Od 2003 roku następowo uruchamianie pracy artystycznej w środowisku osób niepełnosprawnych w Białorusi, a w okręgu brzeskim powstało środowisko wolontariuszy i instruktorów pracujących z niepełnosprawnymi. I Brzeski Międzynarodowy Teatralny Festiwal Niepełnosprawnych „Neprotaptany Szlach” w 2005 roku stał się pierwszym dużym przedsięwzięciem Stowarzyszenia „Niepełnosprawni i Środowisko”.

I Festiwal Teatralny w Brześciu, 2005

Festiwal Teatralny, Kijów, 2004

Festiwale, przeglądy, konkursy, kontakty...

Cykl imprez Nieprzetartego Szlaku obejmuje rokrocznie konkursy na znak graficzny, piosenki i plastyczny, spotkania poetyckie, oraz przeglądy i festiwale teatralne w każdym z krajów. Imprezy mają charakter wielkiego święta, zabawy corocznie odbywającej się w innej konwencji.

Międzynarodowy Oboz Wolontariuszy, Karpaty, 2003

Oboz Wolontariuszy w Skrzynicach, 2005

Warsztaty dla instruktorów, wizyty studyjne

Nieprzetarty Szlak zakłada systematyczne kształcenie instruktorów nastawionych na rozwój siebie i swoich podopiecznych, doskonalących umiejętności pedagogiczne oraz warsztat teatralny, wymieniających się doświadczeniami, pomagających sobie nawzajem w rozwiązywaniu problemów. Roczny cykl pracy obejmuje warsztaty metodami teatralnymi, konsultacje oraz wizyty studyjne.

Wolontariusze Nieprzetartego Szlaku

Nieprzetarty Szlak to system wychowawczy, praca terapeutyczna z dziećmi i młodzieżą, którzy jako wolontariusze angażują się w działania z osobami niepełnosprawnymi. Wolontariat Nieprzetartego Szlaku nastawiony jest zarazem na budowanie struktur obywatelskich oraz kształtowanie społeczeństwa otwartego.

Integracja, wzmacnianie środowiska

Umacnianie środowiska Nieprzetartego Szlaku odbywa się poprzez bezpośrednie kontakty poszczególnych grup i osób, nawiązywanie przyjacielskich relacji - integrację ponad granicami. Stymulujemy współpracę z władzami samorządowymi, oświatowymi i kulturalnymi. Ukraińscy i białoruscy działacze ruchu artystycznego osób niepełnosprawnych stają się dzięki temu partnerami władz lokalnych.

Główne rezultaty:

- W ramach działań organizowanych, bądź inspirowanych przez RNKS odbyło się:
  - 15 festiwali i przeglądów międzynarodowych
  - 7 konkursów i wystaw plastycznych
  - ponad 30 szkoleń i warsztatów dla instruktorów
  - 5 międzynarodowych obozów dla wolontariuszy
  - kilkadziesiąt spotkań szkoleniowych
- Powstały dwie organizacje działające w duchu Nieprzetartego Szlaku w Ukrainie i Białorusi, kilkanaście teatrów oraz liczne grupy nieformalne

Oczami partnerów

Konkurs Piosenki nadzwyczajnie mi się podobał. (...) Ogromną rolę odgrywa to, że w organizacji, przebiegu i przygotowaniach do festiwalu brali udział i dorośli (profesjonaliści i wolontariusze) i dzieci w różnym wieku - zatem przygotowuje się zmianę na przyszłe akcje. (...) Jeśli chodzi o przeprowadzenie samego koncertu - takiej formy prowadzenia i takiej teatralizacji jeszcze nigdy nie widziałam i mogę tylko marzyć, by tak działo się u nas na Ukrainie.

Neonila Hryshcheniuk, Dyrektor Festiwalu „Horytsvit”, Lwów

Konkurs Piosenki, Lwów, 2004

Rola programu RITA:

Program RITA i uzyskane z niego wsparcie finansowe pozwoliło zainicjować na terenie Ukrainy oraz w okręgu brzeskim w Białorusi amatorski ruch artystyczny osób niepełnosprawnych.

Inni sponsorzy:

- PFRON
- Ministerstwo Kultury
- Ministerstwo Polityki Społecznej - Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich
- Kuratorium Oświaty w Lublinie
- Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego
- Bank PKO BP S.A.

Oczami partnerów

Dla mnie obóz miał ogromne znaczenie w planowaniu współpracy z wolontariuszami przy przygotowaniu i prowadzeniu Festiwalu Teatrów Osób Niepełnosprawnych w Brześciu. Spotkanie szkoleniowe wolontariuszy z trzech krajów oznaczało dla mnie prawdziwą integrację naszych organizacji. Bezspornie trzeba takie obozy prowadzić i za rok mogą być takie trzy obozy: w Białorusi, Polsce i w Ukrainie.

Wasiliy Borysov, Koordynator NS w Białorusi

Przez edukację – do społeczeństwa obywatelskiego

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej,
Centrum Szkoleniowe w Szczecinie

Uczniowie, rodzice i nauczyciele z Bierdialki myślą razem - ale wcale nie tak samo

Rodzice i nauczyciele razem planują program spotkań w Grodnie

Program „Przez edukację – do społeczeństwa obywatelskiego” to cykl projektów adresowanych do nauczycieli i rodziców, a za ich pośrednictwem także do młodzieży na Grodzieńszczyźnie. Stałym partnerem FRDL w tym programie jest grodzieński oddział Fundacji Lwa Sapiehy. Program realizowany jest od 2001 roku przy wsparciu różnych instytucji, w tym RITA.

Budowanie społeczeństwa obywatelskiego to przede wszystkim wychowanie ludzi na obywateli. Ludzi, którzy od dziecka wiedzą, że problemy trzeba i można rozwiązywać, a nie czekać aż kto inny rozwiąże, którzy potrafią dogadać się z innymi ludźmi przewyżając różnice poglądów, którzy chcą i umieją działać efektywnie, wreszcie – nie boją się działać. Takich umiejętności i postaw nie przekazuje się samym mówieniem, to trzeba praktykować. Czasem wystarczy ustawić krzesła i stoły w kręgu, by uczestnicy spotkania rodziców i nauczycieli ze sobą rozmawiali, zamiast do siebie przemawiać...

Szczecińskie Centrum FRDL uczy zatem nauczycieli i rodziców myślenia, działania i pracy metodami interaktywnymi poprzez kolejne projekty i współpracę. Podczas warsztatów w Szczecinie opracowywane są, wspólnie z białoruskimi uczestnikami, scenariusze konkretnych działań w Białorusi. Potem scenariusze te są po prostu realizowane, a efekty omawiane w gronie białorusko – polskim.

Wypracowane w Smorgoniach scenariusze dyrektor włączył w plan działania szkoły

Nauczyciele i rodzice solidarni dla rozwoju białoruskiej edukacji

Realizowany w latach 2004-2005 projekt zgromadził nauczycieli i rodziców - nie tylko z Grodna, Smorgoni, Lidy i Witebska, ale także z tak małych miejscowości, jak Luna i Bierdialka. Zespół z każdej z tych miejscowości przygotował scenariusze interaktywnych lekcji wychowawczych i spotkań z rodzicami. Odbłyło się kilkanaście lekcji wychowawczych, kilkanaście spotkań z rodzicami, a dodatkowo pięć spotkań skupiających społeczność szkolną i pozwalających na rozmowę o przyszłości białoruskiej edukacji. Do takich rozmów uczestnicy nie byli przyzwyczajeni. Trzeba było widzieć zdumienie nauczycieli, gdy ich uczniowie (wybrani, najlepsi, dzieci nauczycieli!) w interaktywnej grze ujawniali co myślą o swojej szkole, co jest dla nich ważne... I okazało się, że poznanie się umocniło solidarność społeczności szkolnych!

Inni sponsorzy:

- Komisja Europejska – European Initiative for Democracy and Human Rights
- Kancelaria Prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej

Broszura na temat współpracy nauczycieli i rodziców w wychowaniu i nauczaniu, wydana przy wsparciu RITA. Jest to już ósma pozycja w cyklu „Przez edukację do społeczeństwa obywatelskiego”.

Przeżywanie zamku w Krewie...

Budzenie społeczeństwa obywatelskiego przez działania krajoznawcze w Białorusi

W małych miejscowościach Grodzieńszczyzny (Łuna, Dokudowo, Nowogródek, Krewo, Smorgonie, Zalesie) powstały w końcu 2005 roku zespoły złożone z nauczycieli, młodzieży i lokalnych działaczy. Zespoły te postarały się wniknąć głęboko we własną okolicę, poznać jej smak i piękno i przełożyć to na niebanalną przygodę dla turystów z innych stron Białorusi i z Polski. Postarali się swoją okolicę nie tylko *pokazać*, ale pomóc ją *przeżyć*, umożliwili nie tylko zwiedzenie *zabytków i przyrody*, ale przede wszystkim *spotkanie ludzi*. W programie dla białoruskich i polskich wycieczek jest spływ łódkami lub tratwami po Niemnie, poetycka noc nad Świtezia, strzelanie z łuku do dzika, twaróg z miodem w Dokudowie, zabawy z „prywidami” (zjawami) w krewskim zamku i jego okolicy, taniec z niedźwiedziami w „Smorgońskiej Akademii”, polonez w Zalesiu Ogińskich i wiele innych atrakcji. Wszystko to znaleźć można na stronie internetowej i w ulotce (po polsku i po białorusku), oraz w kolejnej, dziewiątej już broszurze z serii „Przez edukację do społeczeństwa obywatelskiego”. Projekt nie tylko wspiera rozwój lokalny, ale także uczy umiejętności niezbędnych w każdym działaniu obywatelskim.

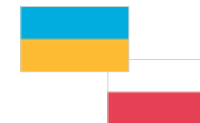

W gospodarstwie agroturystycznym w Dokudowie

Sprzątanie świata w Ukrainie

Sprzątanie świata w Ukrainie

Fundacja Nasza Ziemia

Modelowe sprzątanie w Żółkwi, latem 2001, zainicjowało ogólnoukraińską kampanię „Chysta Ukraina – chysta Zemlia”. Na zdjęciu współinicjatorzy akcji: Mira Stanisławska-Meysztowicz (w centrum, w niebieskiej koszulce), Yevhen Yanushevych, burmistrz Żółkwi (w ciemnym garniturze) i Yuriy Baran, dyrektor biura Stowarzyszenia Miast Ukrainy (w szarej marynarce, stoi koło Miry).

Akcja „Sprzątanie świata - Polska” jest prowadzona przez Fundację Nasza Ziemia od 1994 roku i mobilizuje corocznie ponad milion wolontariuszy. Podczas kampanii mieszkańcy wspólnie sprzątają parki, lasy i ulice, odbywają się festyny i imprezy edukacyjne. „Sprzątanie” skupia wokół wspólnego celu społeczności lokalne – mieszkańców, władze, biznes, szkoły, organizacje społeczne. Jej uczestnicy uczą się współpracy i odpowiedzialności za miejsce, gdzie żyją i pracują. Akcja jest częścią kampanii „Clean Up the World” odbywającej się w ponad 100 krajach i jednoczącej miliony ludzi na całym świecie.

Podczas wizyty inicjatorki akcji „Sprzątanie świata - Polska” Miry Stanisławskiej-Meysztoń w Ukrainie w roku 2000, ukraińscy samorządowcy zaproponowali przyłączenie się ich kraju do tego ruchu. Pierwsza akcja „Chysta Ukraina – chysta Zemlia” w roku 2001 została przygotowana z wykorzystaniem doświadczeń Fundacji Nasza Ziemia i zgromadziła 75 tysięcy uczestników. W drugiej akcji wzięło udział już ponad 300 tysięcy osób, a w trzeciej – blisko milion. Kampania jest koordynowana w skali kraju przez oddział lwowski Stowarzyszenia Miast Ukrainy. W miastach i wsiach Ukrainy akcję prowadzą władze lokalne oraz organizacje społeczne, w tym zwłaszcza oddziały Ukraińskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody.

Młodzież z Kałusza w obwodzie Ivano-Frankivskim oczyściła brzegi i koryto rzeki Sivki. Organizatorem akcji w Kałuszu była społeczna organizacja ekologiczna Eko-Hal-Ostwind.

Uczestnicy sprzątania parku Znesinnia we Lwowie

Study Tours to Poland - wizyty profesjonalistów

Uczestnicy wizyty po wykładzie w UKIE

Europe after the Enlargement

Sytuacja ekonomiczna i polityczna w Europie w rok po rozszerzeniu Unii Europejskiej była motywem przewodnim wizyty studyjnej dla grupy ekonomistów z Ukrainy. Przeprowadziło ją w kwietniu 2005 CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych. Goście zapoznali się z pierwszymi rezultatami integracji europejskiej w Polsce i innych krajach ostatnio przyjętych do UE. Przy realizacji programu wykorzystano obserwacje praktyczne i badania naukowe prowadzone przez CASE i inne współpracujące w projekcie ośrodki – Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Narodowy Bank Polski, reprezentację Komisji Europejskiej, Centrum Europejskie Natolin, College of Europe. Zaproszeni ekonomiści uczestniczyli również w konferencji „Europe after the Enlargement”, na którą przyjechali wybitni ekonomiści i analitycy zaangażowani w politykę ekonomiczną z Europy i USA. Wyniesione z wizyty obserwacje uczestnicy będą mogli zastosować w swojej pracy nad przekształcaniem ukraińskiej gospodarki.

Study Tours to Poland oferuje młodym profesjonalistom (np. dziennikarzom, przedstawicielom samorządów lokalnych, administracji oświatowej, pracownikom parlamentu) poznanie polskiego dorobku w interesujących ich dziedzinach. Wizyty w Polsce są przewidziane dla osób z krajów objętych działalnością Programu RITA. Są one często realizowane na zamówienie beneficjentów i odzwierciedlają potrzeby uczestników. Tematyka wizyt jest powiązana z zagadnieniami dotyczącymi przekształceń systemowych w Polsce. Wizyty studyjne są organizowane w grupach zawodowych (zwykle po ok. 10 osób w każdej grupie) przez polskie organizacje pozarządowe prowadzące działalność w danej dziedzinie oraz, w miarę możliwości, posiadające doświadczenie w organizowaniu staży w Polsce.

Szef Głównego Urzędu Służby Cywilnej Ukrainy, Tymofiy Motrenko wraz z polskim szefem Urzędu Służby Cywilnej Janem Pastwą podpisali w Warszawie 11 lipca 2005 umowę o współpracy. Podpisanie umowy miało miejsce w czasie wizyty przeprowadzonej w ramach *Study Tours to Poland*.

Budowa nowej administracji w Ukrainie - polskie inspiracje

Po zwycięstwie pomarańczowej rewolucji nowa władza stara się przebudować aparat państwowy i wprowadzić w urzędach standardy zgodne z europejskimi. Fundacja Edukacja dla Demokracji wspólnie z Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności oraz Fundacją „Wiedzieć Jak”, przekazuje Ukraińcom doświadczenie polskiej administracji zebrane na drodze do członkostwa w Unii. Od maja 2005 w Polsce goszczą m.in. ukraińscy urzędnicy z Ministerstwa Kultury i Sztuki Ukrainy, Urzędu Służby Cywilnej, Ministerstwa Obrony Narodowej, Sekretariatu Prezydenta Ukrainy oraz dla przedstawicieli oświaty Autonomicznej Republiki Krymu.

Rozwój obszarów wiejskich w Polsce – przykład dla Mołdowy

Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju zorganizowała wizytę studyjną dla grupy rolników z Mołdowy. Celem wizyty było przedstawienie modelowych przykładów prowadzenia gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych oraz wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych w rozwoju turystyki. Zaprezentowano możliwości rozwoju turystyki wodnej na przykładzie Odry i Kamiennej oraz tworzenia stowarzyszeń i partnerstw dla rozwoju lokalnych społeczności. Uczestnicy wizyty zapoznali się też z polityką rolną UE oraz zagadnieniami dotyczącymi GMO (genetycznie modyfikowanych organizmów). Dorobek wizyty ma służyć wypracowaniu wspólnych projektów na rzecz nowej jakości życia na obszarach wiejskich Mołdowy.

Spływ Kamienną - atrakcja będąca częścią oferty agroturystycznej

Tradycyjna produkcja oscypków w gospodarstwie ekologicznym w Idzikowie

W gospodarstwie ekologicznym państwa Kalińskich

Nieplanowany rezultat wizyty: zapomniana kosiarka konna pojechała do Mołdowy

Reformy administracyjne w Polsce i w Gruzji

Reformy administracyjne w Polsce i w Gruzji

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej

Gruzja rozpoczęła gruntowną reformę demokratyczną po „rewolucji róż” w 2003 r. i po wyborach prezydenckich w 2004 r. Jednakże proces wprowadzania reform nie postępuje tak szybko, jak się spodziewano. Przedstawiciele gruzińskiego parlamentu, rządu, administracji lokalnej i organizacji pozarządowych poszukują na całym świecie dobrych praktyk i modeli, które można byłoby zaadaptować do gruzińskich warunków i etapu transformacji. Polska – ze względu na wspólne dziedzictwo polityczne oraz pewne podobieństwa historyczne i kulturowe – wydaje się krajem, który może dostarczyć Gruzji przykładów skutecznych działań prawnych, politycznych i administracyjnych, prowadzących do pożądaných przemian gospodarczych i społecznych.

Zapoznanie się z doświadczeniami Polski w dziedzinie decentralizacji i przygotowanie rekomendacji dla Gruzji

Wizyta studyjna grupy gruzińskich parlamentarzystów, przedstawicieli instytucji rządowych i pozarządowych odbyła się w styczniu 2005 roku, w ramach programu *Study Tours to Poland* dla profesjonalistów. Program wizyty obejmował spotkania z ekspertami, twórcami polskich reform samorządowych, spotkania w instytucjach odpowiedzialnych za współpracę z samorządem. Uczestnicy zapoznali się z rolą samorządów jako podmiotów zarządzających na poziomie lokalnym, odpowiedzialnych za rozwój społeczny i gospodarczy. Analizowano czynniki sukcesu reformy decentralizacji oraz problemy napotkane w trakcie jej wdrażania. Uczestnicy zyskali praktyczną wiedzę dotyczącą nadzoru nad samorządem, a także relacji między władzami centralnymi i samorządem. Wizyta w Legionowie umożliwiła dokonanie przeglądu zagadnień na przykładzie gminy średniej wielkości. Tygodniowa wizyta studyjna stworzyła podstawy do dalszej współpracy polsko-gruzińskiej.

Gruzijscy parlamentarzyści podczas spotkania w Ministerstwie Spraw Zagranicznych

Rola mediów w procesie decentralizacji i wprowadzania reform w Gruzji – rekomendacje na podstawie polskich doświadczeń

Wizyta studyjna grupy dziennikarzy gruzińskich w czerwcu 2005 roku była uzupełnieniem wcześniejszej wizyty parlamentarzystów. Jej uczestnikami były osoby reprezentujące główne ośrodki mediów gruzińskich (prasa, telewizja). Opiekun grupy, Nino Kavtaradze, pełni funkcję specjalisty ds. public relations w Parlamencie Gruzji. W trakcie siedmiodniowej wizyty jej uczestniczki miały okazję poznać różne aspekty procesu transformacji mediów i rynku mediów. Ważnym elementem spotkań była wymiana doświadczeń dotyczących relacji pomiędzy mediami a władzą na poziomie lokalnym i centralnym. Spotkania miały również na celu pokazanie, w jaki sposób media w Polsce pełnią funkcję edukacyjną, kontrolną oraz budują przestrzeń dla debaty publicznej na temat ważnych spraw absorbujących opinię publiczną. Dziennikarki poznały ponadto specyfikę pracy zarówno w głównych dziennikach ogólnopolskich („Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”) oraz w TVP, jak i w mediach lokalnych („Gazeta Jarocińska”). W Jarocinie uczestniczki wizyty studyjnej obserwowały, jak wyglądają w praktyce relacje pomiędzy władzą lokalną a przedstawicielami mediów.

Goście i gospodarze wizyty po spotkaniu w biurze FRDL w Warszawie

Rola programu RITA

RITA dzięki swoim kontaktom w Gruzji określiła potrzeby partnerów. Wizyta parlamentarzystów została przeprowadzona przez FRDL w ramach programu *Study Tours to Poland*. Zaowocowała ona stworzeniem kolejnego projektu, wizyty dziennikarek, który otrzymał wsparcie z programu dotacji RITA.

Gruzińskie dziennikarki w redakcji „Gazety Jarocińskiej”

Oczami ambasadora RP

Kontakty polsko-gruzińskie mają bardzo długą tradycję, a nowe realia polityczne, w jakich znalazły się dziś Polska i Gruzja, otwierają nowe perspektywy współpracy. Ze swoją pozycją w Unii Europejskiej i NATO Polska jest dla Gruzji atrakcyjnym partnerem. Nasze doświadczenia w zakresie transformacji ustrojowej i demokratyzacji stanowią inspirację dla gruzińskich reformatorów. W tej dziedzinie znacząca rolę odgrywają kontakty pomiędzy przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego, tj. organizacjami pozarządowymi, dziennikarzami, czy przedstawicielami samorządów. Dzięki nim udaje się nam przybliżyć Gruzynom wizję Polski współczesnej, bowiem ich wiedza o dzisiejszej Polsce jest niewielka.

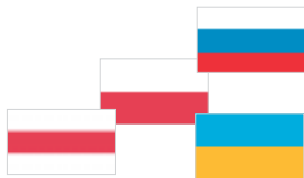
Uczestnicy wizyt studyjnych po powrocie z Polski są pełni nowych pomysłów i zapału do działania. Gruzinów i Polaków łączy podobne doświadczenia i dlatego łatwo znajdują wspólny język. Jestem przekonany, że rozwijając tego typu formy współpracy możemy znacząco wesprzeć proces reform prowadzonych w Gruzji.

Jacek Multanowski, ambasador RP w Gruzji

Study Tours to Poland - wizyty studentów

Study Tours to Poland - wizyty studentów

Kirill Gorshkov

Rosja, Kaliningrad

Student wydziału ekonomicznego Bałtyckiej Państwowej Akademii Floty Rybackiej, starosta roku, działacz międzynarodowego stowarzyszenia studentów AIESEC.

Wizyta studyjna w Stowarzyszeniu Wspólnota Kulturowa „Borussia” w Olsztynie, w roku 2005.

Najbardziej pożytecznym doświadczeniem okazało się przyjrzenie się pracy polskich organizacji społecznych na przykładzie stowarzyszenia „Borussia”. Poznałem organizację, pracy, sposoby formułowania celów i zadań, proces przygotowania i realizacji projektów, sfery działalności oraz relacje z samorządem. Dla mnie, jako działacza organizacji społecznej, miało to duże znaczenie.

Już podczas wizyty studyjnej zaaranżowałem współpracę między stowarzyszeniem „Borussia”, a moim oddziałem AIESEC. Po powrocie do Kaliningradu wraz z kolegami i koleżankami promowałem projekt „Międzynarodowy wolontariat w ochronie zabytków na Warmii i Mazurach”, w ramach którego między innymi ludzie z Polski, Niemiec i Rosji będą pracować na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków Warmii i Mazur. Pomagałem w rekrutacji uczestników. Dzięki nawiązanym podczas wizyty kontaktom wybieram się, w sierpniu 2005 roku na międzynarodowe warsztaty plastyczne w okolicach Olsztyna.

Program jest przeznaczony dla studentów pierwszych lat studiów z Ukrainy, Białorusi i obwodu kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej. Istotą programu jest zainspirowanie uczestników do aktywnego życia i stania się świadomymi obywatelami. Wizyta trwa dwa tygodnie i obejmuje spotkania z ludźmi mającymi wpływ na życie publiczne w Polsce, odwiedziny w urzędach i instytucjach publicznych, spotkania z przedstawicielami środowiska akademickiego - rektorami uczelni, profesorami i studentami, zapoznanie się z życiem organizacyjnym i kulturalnym szkół wyższych. Szczególny nacisk położony jest na poznawanie III sektora i jego miejsca w społeczeństwie. Prowadzone są warsztaty, debaty i dyskusje, Ważnym źródłem inspiracji jest stałe przebywanie i praca z pozostałymi uczestnikami wizyty - ludźmi aktywnymi i ciekawymi świata.

Uczestników goszczą partnerzy programu STP - doświadczone polskie organizacje społeczne, wyłaniane na drodze konkursu.

Uczestnicy wizyty koordynowanej przez Fundację Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej w Warszawie

Yulia Borysova

Ukraina, Kijów

Obecnie studentka dziennikarstwa na Uniwersytecie Kijowskim, aktywnie działała społecznie w rodzinnym Berdyczowie, m.in. współorganizowała konferencję „Młodzi przeciwko AIDS”.

Wizyta studyjna w Domu Spotkań im. Angelusa Silesiusa we Wrocławiu, w roku 2005.

Z powodzeniem wykorzystuję nabyte podczas wizyty umiejętności z zakresu organizacji czasu i pracy, poszukiwania partnerów do realizacji projektów i pozyskiwania sponsorów. Jednak najcenniejszym doświadczeniem było "naładowanie akumulatorów" dzięki przebywaniu przez dwa tygodnie w towarzystwie aktywnych, młodych ludzi, którzy chcą zmienić świat. Po powrocie do Kijowa zorganizowałam z kolegami akcję pomocy domowi dziecka. Znalezionej przez nas sponsor sfinansował zakup pralki, lodówki, ubrań, zabawek i stolicy dla dzieci. Obecnie przygotowujemy ambitny projekt - zlot aktywnej młodzieży w Ukrainie lub - jeszcze lepiej - w Białorusi, o formule podobnej do STP. Pracuję nad tą inicjatywą z koleżanką, poznaną podczas wizyty studyjnej Ksenią Shvetsovą z Mykolajewa. W Ukrainie nie jest łatwo coś zmienić, ale nie dajemy za wygraną.

Parada Schumana w Warszawie

W Domu Spotkań im. Angelusa Silesiusa we Wrocławiu

Aleksandra Balasna

Ukraina, Kijów

Studentka kulturoznawstwa na Akademii Kijowsko-Mohylańskiej, w przeszłości pracowała jako wolontariuszka dla społecznej organizacji „Spok” i służb socjalnych Kijowa, obecnie współpracowniczka Międzynarodowej Fundacji „Odrodzenie”.

Wizyta studyjna w Stowarzyszeniu Wspólnota Kulturowa „Borussia” w Olsztynie, w roku 2004.

Od mojej wizyty w Polsce minęło już sporo czasu, ale wrażenia z niej są niezmiennie żywe. Jestem bardzo wdzięczna za możliwość bliższego zaznajomienia się z kulturą Polski, sytuacją polityczną i gospodarczą, systemem oświaty i innymi obszarami życia. Dużo lepiej sobie uświadamiam znaczenie Polski jako naszego sąsiada, a także partnera politycznego i ekonomicznego. Życzę wszystkim przyszłym uczestnikom wizyt wyniesienia przynajmniej tyle samo wiedzy, satysfakcji i wrażeń.

Tematem moich szczególnych zainteresowań jest mecenat - w Ukrainie i w innych krajach. W Polsce znalazłam bardzo ciekawe informacje na temat mecenatu w starym Krakowie. Ważną korzyścią z wizyty była praktyka językowa - codzienny kontakt z językiem polskim. Cieszę się z nawiązanych kontaktów z polskimi i ukraińskimi studentami, a z niektórymi nadal utrzymuję stosunki. Moi polscy przyjaciele już mnie odwiedzili w Kijowie.

Spotkania, konferencje, seminaria...

Ważną formą działania programu jest organizacja spotkań służących wymianie informacji i doświadczenia oraz integracji środowiska polskich organizacji pozarządowych pracujących poza granicami kraju. Są one także okazją do nawiązywania kontaktów z nowymi partnerami, wprowadzania nowych organizacji w arkana współpracy międzynarodowej oraz informowania opinii publicznej. Spotkania organizowane są zwykle wspólnie z lokalnymi organizacjami partnerskimi. Do chwili obecnej odbyło się kilkanaście konferencji, spotkań i szkoleń.

Pierwsze spotkanie pod hasłem „Dzielimy się polskim doświadczeniem” odbyło się w Warszawie, w lutym 2001 roku. Uczestniczyli w nim przedstawiciele ponad 100 organizacji pozarządowych, Sejmu, Senatu, Kancelarii Prezydenta RP i Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Ważnym wydarzeniem była też konferencja „Współpraca polskich i ukraińskich organizacji pozarządowych po rozszerzeniu UE” (Kijów, listopad 2003). Spotkali się na niej przedstawiciele polskich NGO współpracujących ze Ukrainą, reprezentanci resortów spraw zagranicznych Polski i Ukrainy, przedstawiciele Komisji Europejskiej, a także instytucji finansujące współpracę polsko-ukraińską.

Spotkania poza granicami Polski, służące nawiązaniu nowych kontaktów, odbyły się we Lwowie, Kalinigradzie (dwukrotnie), Ivanofrankivsku, Augustowie, Szczecinie i Suchej Beskidzkiej.

Coroczne spotkania osób prowadzących projekty finansowane przez RITA odbywają się od 2001 roku, miały miejsce m.in. w Nidzicy, Mikorzynie i Nasutowie.

„Ambasadorzy przemian w regionie” to tytuł spotkania podsumowującego trzecią edycję Programu RITA , które odbyło się we Wrocławiu w październiku 2003. „Nic bowiem nie przynosi większego szczęścia, większego zadowolenia, jak służba innym” - powiedział na koniec swojego wystąpienia Jan Nowak Jeziorański, gość honorowy spotkania.

Forum Ekonomiczne w Krynicy

Forum jest corocznym spotkaniem polityków i biznesmenów z Europy Wschodniej i Środkowej, zwanym „polskim Davos”. Program RITA przyczynił się do tego, że sektor organizacji społecznych także jest reprezentowany na tym prestiżowym wydarzeniu. Oprócz wsparcia prezentacji zagranicznej współpracy NGO w formie wystaw (str. 50) oraz CD-ROMów (str. 51), organizowano spotkania i panele dyskusyjne. Na przykład w roku 2004 odbyło się równoległe Forum Młodych Liderów.

Forum Ekonomiczne 2003. Podczas panelu o roli NGO w przeciwdziałaniu oligarchizacji życia publicznego na Forum Ekonomicznym: przemawia Sergey Kovaliov (z lewej), rosyjski parlamentarzysta i obrońca praw człowieka, obok moderator panelu - Jacek Kluczkowski, prezes Fundacji „Wiedzieć Jak”.

Wystawy

Z okazji Forum Ekonomicznego w Krynicy, we współpracy z Grupą „Zagranica”, zostały opracowane wystawy prezentujące międzynarodową działalność polskich organizacji pozarządowych - w polskiej, rosyjskiej i angielskiej wersjach językowych. Wystawy były prezentowane również w czasie konferencji, spotkań organizacji pozarządowych oraz w placówkach dyplomatycznych w Polsce, Ukrainie, Gruzji, Mołdowie, USA i Republice Południowej Afryki.

Wystawa „Polska-Ukraina. Współpraca organizacji pozarządowych”, przygotowana w roku 2003, była pokazywana m.in. na wrocławskim spotkaniu „Ambasadorzy przemian w regionie”.

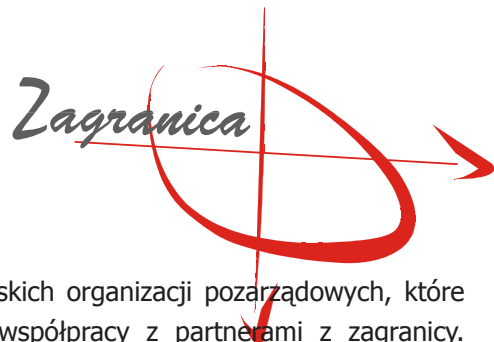
W roku 2002, na XII Forum Ekonomicznym zaprezentowano wystawę „Dorobek polskich organizacji pozarządowych w przekazywaniu doświadczeń polskiej transformacji systemowej”.

W roku 2004 Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne przygotowało wystawę pod hasłem „Obywatelska Białoruś”, pokazaną między innymi na XIV Forum Ekonomicznym.

Integracja środowiska i informacja

Program RITA działa na rzecz integracji środowiska organizacji społecznych zaangażowanych we współpracę międzynarodową. Wspiera także popularyzację ich pracy w społeczeństwie oraz dialog z instytucjami państwowymi, zwłaszcza Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Jest inicjatorem i partnerem wielu przedsięwzięć formalnych i nieformalnych.

Grupa Zagranica

Grupa Zagranica jest stowarzyszeniem polskich organizacji pozarządowych, które prowadzą działania za granicą oraz we współpracy z partnerami z zagranicy. Członków Grupy łączy wola podejmowania wspólnych działań zmierzających do stworzenia w Polsce i w Europie bardziej przychylnych warunków dla działań pomocowych na rzecz krajów będących w potrzebie. Obecnie Grupa liczy 40 członków. Fundacja Edukacja dla Demokracji i Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności należą do jej członków założycieli. Program RITA wspiera finansowo i organizacyjnie przedsięwzięcia Grupy.

Już w początkach swego istnienia Grupa Zagranica stała się forum wypracowania kodeksu etycznego środowiska. „Dobra praktyka w pracy polskich organizacji pozarządowych za granicą” została przyjęta przez Grupę 11 lipca 2001 (patrz ostatnia strona okładki). Grupa wydaje corocznie CD-ROM o polskich organizacjach działających za granicą i uczestniczy w tworzeniu wystaw promujących tę działalność. Zainicjowała powstanie „Razem”.

www.zagranica.org.pl

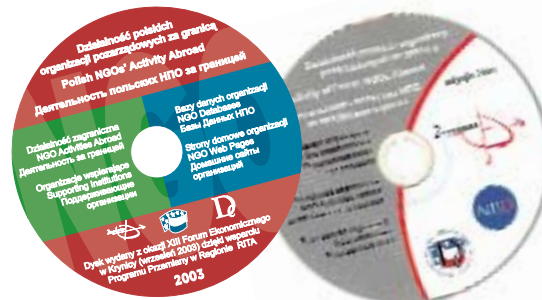
Informacja

We współpracy z Towarzystwem Wzajemnej Informacji powstała baza danych polskich organizacji pracujących za granicą, umieszczona na serwisie ngo.pl. Liczy ona obecnie blisko pół tysiąca pozycji. Jest systematycznie uaktualniana dzięki wymaganiu Programu RITA, aby organizacje składające wniosek o dofinansowanie posiadały aktualny wpis.

bazy.ngo.pl

Z inspiracji i przy wsparciu Programu RITA wydawane są corocznie CD-ROMy poświęcone pracy polskich organizacji społecznych poza granicami kraju. Zawierają one bieżącą bazę danych z ngo.pl, witryny internetowe poszczególnych organizacji oraz różne aktualne teksty na tematy interesujące środowisko.

Program RITA pomaga w nawiązywaniu kontaktów pomiędzy potencjalnymi partnerami. Zainspirował i wsparł wydanie atlasów organizacji pozarządowych w obwodzie kaliningradzkim, Białorusi i Ukrainie. O inicjatywie INFRUST czytajcie na stronie 13.

Projekty wsparte finansowo przez program RITA w latach 2001-2004

Uwaga: dane na temat organizacji podane według stanu na czas realizacji projektu.

Rok 2002

Kategoria: **Najlepsze polskie doświadczenia**

Polsko-Ukraińskie Forum Współpracy Młodzieży 40000 zł

Parlament Młodzieży, ul. Konarskiego 5, 37-700 Przemyśl, parlament@free.ngo.pl

Przekazanie umiejętności i wzorców funkcjonowania młodzieżowych organizacji pozarządowych poprzez przygotowanie zespołu trenerskiego, spotkania robocze, szkolenie dla 30 liderów ukraińskich organizacji młodzieżowych oraz stworzenie bazy danych organizacji partnerskich.

Ukraina

Chodźcie z nami 130000 zł

Fundacja IDEE, ul. Marszałkowska 10/16 m. 25, 00-262 Warszawa

Wsparcie przemian demokratycznych w krajach Europy Środkowej i Wschodniej oraz Kaukazu poprzez dzielenie się doświadczeniem polskich przemian w sferze samorządu, wolnych mediów, NGO, prywatyzacji. 23 działacze NGO, urzędnicy państwowi i samorządowi odbyło staże w Polsce.

Gruzja, Estonia, Białoruś, Ukraina, Rosja, Armenia, Mongolia

Program „Mała Szkoła” na Ukrainie – pilotaż 45000 zł

Federacja Inicjatyw Oświatowych, ul. Kozielskiego 21, 01-571 Warszawa, cio@sm.pl

Wsparcie procesu reformowania systemu edukacji na Ukrainie, poprzez szkolenia, staże w Polsce, przygotowanie raportu.

Ukraina

Program szkoleniowy dla dziennikarzy mediów pozarządowych oraz twórców gazet i biuletynów trzeciego sektora 100000 zł

Dom Pojednania i Spotkań im. Św. Maksymiliana Kolbego w Gdańsku, ul. Świętej Trójcy 4, 80-822 Gdańsk, programy@dmk.pl

Przekazanie uczestnikom wiedzy, umiejętności oraz polskich doświadczeń w sferze upubliczniania informacji o życiu społeczności lokalnych oraz o działalności NGO.

Białoruś

Szkolenie urzędników ukraińskiej administracji samorządowej w Polsce 130000 zł

Fundacja Instytut Studiów Wschodnich, ul. Kozia 3/5 lok. 6, 00-070 Warszawa, inswsc@ikp.atm.com.pl

Przekazanie wiedzy i doświadczeń z przebiegu i efektów reformy samorządowej w Polsce - przede wszystkim w zakresie podziału kompetencji między samorządem a administracją rządową, strategii planowania rozwoju oraz zasad organizacyjnych samorządu. Odbyły się seminaria dla urzędników z Ukrainy oraz wizyty w wybranych samorządach w Polsce.

Ukraina

Program reform gospodarczych na Białorusi 100000 zł

Centrum Analiz Społeczno Ekonomicznych – CASE, ul. Sienkiewicza 12, IV p., 00-944 Warszawa, case@case.com.pl

Przygotowanie projektu pakietu reform gospodarczych dla Białorusi i zaprezentowanie go opinii publicznej przed wyborami prezydenckimi. Metody pracy: spotkania eksperckie, przygotowanie raportów i analiz makroekonomicznych.

Białoruś

Trójstronna współpraca w Gminie 95000 zł

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej - Ośrodek w Olsztynie, ul. Pieniężnego 10, 10-006 Olsztyn, frdl-osl@ol.onet.pl

Przekazanie wiedzy i polskich doświadczeń z zakresu podejmowania trójstronnej współpracy w gminie (NGO, biznes oraz samorząd). Odbyły się: warsztaty, wizyty studyjne, oraz seminarium końcowe.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Polskie Reformy 70000 zł

Fundacja Nowy Staw, ul. Krakowskie Przedmieście 26 (II piętro), 20-002 Lublin, nowystaw@lu.onet.pl

Zapoznanie przedstawicieli młodego pokolenia z reformami, które dokonały się w Polsce po 1989 roku. Projekt składał się ze szkoleń i wykładów, staży i wyjazdu studyjnego na Ukrainę dla 30 osób.

Ukraina, Białoruś

Demokracja od podstaw 100000 zł

Małopolskie Towarzystwo Oświatowe, ul. Limanowskiego 7, 33-300 Nowy Sącz, alader@pp.com.pl

Dzielenie się doświadczeniem w sferze budowania społeczeństwa demokratycznego poprzez przeszkolenie 2 grup nauczycieli, dyrektorów szkół i lokalnych działaczy oraz zachęcenie ich do zakładania stowarzyszeń typu „rodzice-nauczyciele-władza lokalna”. W rezultacie projektu powstało 10 nowych organizacji.

Serbia (w tym Kosowo), Bułgaria

Akademia młodzieżowych liderów społeczności lokalnych 55000 zł

Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo, ul. Jezuicka 4/9, 20-113 Lublin, fsd@lu.onet.pl

Aktywizacja młodzieży na Ukrainie, poprzez wyszkolenie liderów społeczności lokalnych w zakresie tworzenia organizacji, opracowywania projektów i zarządzania nimi, opracowanie metodyki. Odbyły się szkolenia, wizyty studyjne, obóz szkoleniowy, jarmark organizacji młodzieżowych.

Ukraina

Strategie rozwoju jako narzędzia wspierania przemian demokratycznych i wolnorynkowych - na podstawie doświadczeń Gminy Bielsko-Biała 60000 zł

Gmina Bielsko-Biała, pl. Ratuszowy 1, 43-300 Bielsko-Biała, prezydent@um.bielsko.pl

Przekazanie doświadczenia samorządu lokalnego w Polsce w dziedzinie planowania strategicznego. Odbyły się trzy seminaria dla przedstawicieli samorządów terytorialnych i administracji z Bierdriańska i Dniepropetrowska.

Ukraina

Metody nauczania ukierunkowane na integralny rozwój ucznia 85000 zł

Centrum Kształcenia Liderów i Wychowawców im. Pedro Arrupe, ul. Tatrzańska 35, 81-313 Gdynia, drgdynia@kev.net.pl

Nawiązanie trwałej współpracy pomiędzy nauczycielami z 4 krajów oraz przygotowanie nauczycieli do twórczego wdrażania nowoczesnych metodyk nauczania. Zorganizowano serię warsztatów dla 400 nauczycieli, wydano publikacje metodyczne.

Litwa, Ukraina

Edukacja edukatorów na rzecz społeczeństwa obywatelskiego i demokracji w Kazachstanie 29000 zł

Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Szczecinie, ul. Marii Skłodowskiej-Curie 4, 71-332 Szczecin, pfenrych@wsap.szczecin.pl

Przekazanie 30 studentom pedagogiki z Ałmaty polskich doświadczeń w nauczaniu demokracji i zachowań obywatelskich metodami interaktywnymi.

Kazachstan

Kurs liderów samorządów studenckich z wybranych uczelni mongolskich i Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego 29000 zł

Towarzystwo Polska-Mongolia, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa, towpolmon@poczta.onet.pl
Przekazanie doświadczeń w budowaniu samorządów studenckich uczelni wyższych. Odbyły się staże dla w Polsce i szkolenia w Mongolii dla liderów samorządów studenckich w Mongolii.

Mongolia

Wymiana doświadczeń między rodzinami i profesjonalistami 37000 zł

Fundacja SYNAPSIS, Warszawa, ul. Ondraszka 3, 02-085 Warszawa, fundacja@synapsis.waw.pl
Przekazanie doświadczeń w samoorganizacji rodziców wychowujących dzieci autystyczne oraz w profesjonalnej opiece nad tymi dziećmi. Odbyły się wizyty studyjna w Polsce i szkolenia we Lwowie.

Ukraina

Współpraca organizacji pozarządowych mniejszości etnicznych z samorządem w sprawach oświaty 40000 zł

Fundacja IDEE, ul. Marszałkowska 10/16 m. 25, 00-626 Warszawa, urszula@idee.ngo.pl
Wsparcie działaczy samorządowych oraz oświatowych, którzy starają się zorganizować szkolnictwo w językach mniejszości na Ukrainie. Przeprowadzono wizytę studyjną działaczy NGO i samorządu w Polsce oraz zorganizowano Forum Obywatelskiego w trzech wieloetnicznych regionach Krymu (z udziałem ekspertów z Polski).

Ukraina

Zainicjowanie kampanii Clean Up the World w Ukrainie w oparciu o polskie doświadczenia 40000 zł

Fundacja Nasza Ziemia, ul. Hoża 3 m. 5, 00-528 Warszawa, fundacja@naszaziemia.pl
Przekazanie doświadczeń w organizowaniu akcji Sprzątanie świata. Odbyły się: wizyty ekspertów na Ukrainie, wizyta studyjna w Polsce, modelowe sprzątanie w Żółkwi (w tym konferencja prasowa i seminarium dla samorządowców), wydanie informatora, kampania medialna.

Ukraina

Razem Nieprzetartym Szlakiem 40000 zł

Integracyjny Klub Sportowy, ul. Wieniawska 15a, 20-071 Lublin, ika@ika.lublin.pl
Program był skierowany do liderów NGO oraz do osób pracujących z niepełnosprawnymi. Przekazanie wiedzy i umiejętności w zakresie wykorzystania metod teatralnych w pracy z niepełnosprawnymi. Odbyło się kilka spotkań szkoleniowo-warsztatowe w Polsce oraz spotkanie stażowe na Ukrainie.

Ukraina

Demokratyczna szkoła podstawą demokratycznego społeczeństwa 40000 zł

Fundacja "Solidarna pomoc szkole", ul. Farbiarska 8, 20-107 Lublin, wagnerh@atena.wom.lublin.pl
Przekazanie nauczycielom i pracownikom nadzoru pedagogicznego Ukrainy i Białorusi doświadczeń w zakresie przeprowadzenia reformy szkolnictwa, w tym stworzenia systemu motywacji nauczycieli. Zrealizowano staże i warsztaty dla uczestników z Lwowa i Brześcia oraz wizyty szkoleniowe polskich ekspertów.

Ukraina, Białoruś

Trzeci sektor bez granic 40000 zł

Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, ul. Związku Jaszczurczego 17, 82-300 Elbląg, eswip@eswip.elblag.p
Wzmocnienie trzeciego sektora w Kaliningradzie poprzez przekazanie doświadczenia i umiejętności liderom rosyjskich NGO oraz zwiększenie dostępu do informacji o ciekawych inicjatywach i możliwościach współpracy międzynarodowej. Przeprowadzono staż dla 10 przedstawicieli NGO i samorządu, wydano numer czasopisma „Pozarządowicze” w jęz. rosyjskim. Wspólnie z Euroregionem Bałtyk zorganizowano seminarium.
obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Promocja Programów Socjalno-Edukacyjnych w Europie Wschodniej 40000 zł

Fundacja Pomocy Wzajemnej BARKA, Chudopczyce 17, 64-523 Lubosz, barka@barka.org.pl
Przekazanie doświadczeń w dziedzinie pomocy bezdomnym i rozwiązywaniu problemów ubóstwa w warunkach gospodarki wolnorynkowej. Odbyły się: obóz pracy połączony z warsztatami ekologicznymi na farmie koło

Pniew, konferencja „Światowy dzień przeciwdziałania nędzy” w Poznaniu, wizyta studyjna przedstawicieli NGO w Poznaniu.

Ukraina

„Pedagog” - projekt wsparcia nauczycieli i wychowawców na Białorusi 50000 zł

Stowarzyszenie Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne-IDEE, ul. Szpitalna 5 m. 16, 00-031 Warszawa, pawelkazaneki@poczta.onet.pl
Wsparcie procesu demokratyzacji, poprzez integrację środowiska i budowę aktywnej społeczności lokalnej wokół białoruskiej szkoły. Odbyły się warsztaty dla 100 nauczycieli oraz staże dla 20 nauczycieli z różnych części Białorusi.

Białoruś

Młodzież w demokracji 58000 zł

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rybniku, ul. Hotelowa 12, 44-213 Rybnik, mosir@um.rybnik.pl
Integracja dzieci z różnych środowisk w Ukrainie, Polsce i Litwie, aktywne uczestnictwo, wyrównywanie szans edukacyjnych oraz podwyższanie świadomości antynarkotykowej i antyalkoholowej wśród młodzieży. Odbyły się: dwutygodniowy obóz integracyjny na Mazurach, pobyt młodzieży ukraińskiej w Rybniku oraz wizyta studyjna na Ukrainie, a także konferencja podsumowująca.

Ukraina, Litwa

Uposzczelnianie polskich doświadczeń związanych ze zmianami własnościowymi w rolnictwie 60000 zł

Regionalne Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich „Poświętne” w Płońsku, ul. Sienkiewicza 11, 09-100 Płońsk, aga01@go2.pl
Wsparcie procesu prywatyzacji w Ukrainie i Litwie poprzez pokazanie polskiego doświadczenia w zakresie prywatyzacji rolnictwa i restrukturyzacji mienia PGR oraz roli samorządu terytorialnego w przemianach własnościowych. Projekt składał się ze szkoleń w Polsce i Ukrainie oraz stażu w Polsce dla 6 uczniów szkół rolniczych.

Ukraina, Litwa

Pomosty Międzymorza 60000 zł

Stowarzyszenie Szkoła Liderów, ul. Sienkiewicza 12/14 p. 4D19, 00-944 Warszawa, stowarzyszenie@szkola-liderow.pl
Projekt był skierowany do liderów NGO i składał się z warsztatów i wizyt studyjnych dla 45 osób w Szczecinie, Katowicach i Warszawie. Uruchomiono także fundusz mini -grantów.
Ukraina, Białoruś, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Spotkania na granicach 60000 zł

La Strada - Fundacja przeciwko Handlowi Kobietami, Skr. poczt. 5, 00-956 Warszawa, strada@pol.pl
Przekazanie doświadczenia w sferze koordynacji działań władz w przeciwdziałaniu handlowi kobietami, stworzenie platformy do spotkań oraz wymiany informacji, podniesienie świadomości zjawiska handlu kobietami. Odbyło się 5 szkoleń dla prokuratorów, policji, straży granicznej, samorządów, konsulatów i NGO.
Białoruś, Ukraina, Litwa, Słowacja, Rosja

Rozwój samorządności uczniowskiej w szkołach średnich rejonu solecznickiego 28000 zł

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Suwałkach, ul. Utrata 32, 16-400 Suwałki, odn@op-suwalki.edu.pl
Przeniesienie doświadczeń w dziedzinie rozwoju samorządności uczniowskiej do szkół rejonu solecznickiego na Litwie. Odbyły się wyjazdy studyjne i szkolenia dla dyrektorów szkół średnich i pracowników wydziału oświaty, liderów i opiekunów samorządu uczniowskiego oraz redakcji gazet szkolnych i ich opiekunów.

Litwa

Kategoria: Współpraca lokalna

Ukraina-Polska: przez samorząd do demokracji 25000 zł

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej - ośrodek w Rzeszowie, ul. Jabłońskiego 12, 35-068, Rzeszów, rost@rz.onet.pl
Przekazanie doświadczeń reformy samorządowej w Polsce. W ramach projektu odbyło się seminarium dla urzędników samorządowych z Dniepropietrowska.

Samorządność uczniowska w demokratycznej szkole i podnoszenie jakości kształcenia 15400 zł

Liceum Medyczne, Medyczne Studium Zawodowe, ul. Franciszkańska 5a, 41-200, Sosnowiec, norwid8@poczta.onet.pl

Przekazanie doświadczenia polskich szkół w zakresie podnoszenia jakości kształcenia, tworzenia nowoczesnych programów nauczania, upowszechnienia programów regionalnych. Adresatami byli dyrektorzy i nauczyciele szkół oraz młodzież. Przeprowadzono: wizytę studyjną, seminaria, dwie wizyty integracyjne młodzieży.

Ukraina

Rybnik przykładem wielokulturowości 59000 zł

Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 3 w Rybniku, ul. Orzepowicka, 44-217 Rybnik, dyrekcja@zsp3.rybnik.pl Umocnienie kontaktów partnerskich między Rybnikiem a Egliszkami, a także przekazanie doświadczeń szkolnego samorządu, edukacji regionalnej, oraz edukacji obywatelskiej. Przeszkolono 20 nauczycieli oraz 80 uczniów z Litwy.

Litwa

Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego wsi w podnoszeniu jakości produktu agroturystycznego 20000 zł

Fundacja Wspomagania Wsi, ul. Obozowa 20, 01-161 Warszawa, fww@fww.org.pl Projekt miał na celu zapoznanie uczestników z doświadczeniami polskimi w zakresie interpretacji dziedzictwa kulturowego dla potrzeb agroturystyki wiejskiej.

Litwa

Samoorganizacja wspólnot lokalnych 8284 zł

Stowarzyszenie Społeczno-Samorządowe „Zielone Pomorze”, ul. Zwycięstwa 137-139, 75-604 Koszalin, pu@glos-pomorza.pl Przekazanie doświadczeń w sferze samoorganizacji społecznej w małych miejscowościach w Polsce. Odbyły się 2 wyjazdy studyjne i 2 warsztaty na Litwie z zakresu organizowania stowarzyszeń.

Litwa

Pobudzenie gospodarcze regionu gorlickiego 5810 zł

Młodzieżowe Stowarzyszenie Integracji Europejskiej przy Zespole Szkół Ekonomicznych w Gorlicach, ul. Ariańska 3, 38-300 Gorlice, zsegorlice@karpaty.edu.pl Wymiana transgraniczna z regionem przygranicznym Bardejow - rozwój społecznych organizacji młodzieżowych oraz przekazanie doświadczenia w edukacji europejskiej. Odbyły się spotkania dla nauczycieli i uczniów oraz wyjazdy studyjne.

Słowacja

Podzielmy się swoim doświadczeniem 12000 zł

Elbląskie Stowarzyszenie Organizatorów Pomocy Społecznej, ul. Świętego Ducha 19, 82-300 Elbląg, esops@free.ngo.pl Pokazanie polskich doświadczeń w sferze polityki społecznej oraz kompetencji poszczególnych szczebli władz. Odbyły się wizyty studyjne dla 6 przedstawicieli administracji rządowej - w świetlicach środowiskowych, domach pomocy społecznej, władzach samorządowych.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Poznanie polskiej reformy oświaty 15000 zł

Polski Komitet do spraw UNESCO, pl. Defilad 1, VII piętro PKiN, 00-901 Warszawa, unesco@internet.pl Stworzenie nauczycielom miasta Lwowa możliwości poznania polskiej edukacji na tle przemian zachodzących w Polsce. Odbyły się 1-miesięczne staże dla 5 nauczycieli i pracowników lokalnej administracji oświatowej ze Lwowa.

Ukraina

„Ekipa Świętego Mikołaja” jako forma aktywizacji społeczności na Ukrainie i Białorusi 25000 zł

Stowarzyszenie „Dzielmy się tym co mamy”, ul. Nowolipie 6, 00-150 Warszawa, comamy@idn.org.pl Przekazanie doświadczenia w organizowaniu akcji „Ekipa świętego Mikołaja”. Odbyły się szkolenia i wizyty studyjne w Polsce oraz na Ukrainie i Białorusi.

Ukraina, Białoruś

Program szkoleniowy dla działaczy i wolontariuszy rumuńskiej organizacji pozarządowej „Pro Vita” 25000 zł

Fundacja Polska Akcja Humanitarna - Biuro regionalne w Krakowie, Rynek Główny 29, 31-010 Kraków, krakow@pah.ngo.pl

Wzmocnienie rumuńskiej organizacji pozarządowych zajmujących się prowadzeniem sierocińców i domów samotnej matki w Rumunii. Prowadzono szkolenia z zakresu poszukiwania funduszy, pozyskiwania wolontariuszy oraz wizyty studyjne w Polsce.

Rumunia

Międzynarodowe warsztaty młodzieży na temat roli dziedzictwa kulturowego w budowaniu więzi proeuropejskich 12000 zł

Towarzystwo Wspierania Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, ul. Łączności 3, 82-300 Elbląg, gazeta.elblaska@wpomorskie.com.pl

Integracja młodzieży z różnych kręgów kulturowych oraz nawiązanie trwałych kontaktów między polskimi i rosyjskimi uczelniami i organizacjami.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Rok 2002

Kategoria: Współpracujemy lokalnie

Dni tolerancji 10000 zł

Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Izraelskiej - oddział w Kołobrzegu, Katedralna 12, 78-100 Kołobrzeg, osalber@uni.civ.edu.pl

Projekt służył krzewieniu tolerancji i zapobieganiu przejawom antysemityzmu. 10-osobowe grupy młodzieży szkolnej 6 z 6 krajów Regionu wzięły udział w „Dniach tolerancji” w Kołobrzegu; młodzież zdobywała wiedzę na temat mniejszości narodowych, praw człowieka i aktywnych metod nauczania.

Białoruś, Estonia, Litwa, Łotwa, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Ukraina

Lwowski Fundusz Poręczeń Kredytowych 15000 zł

Stowarzyszenie „Radomskie Centrum Przedsiębiorczości”, ul. Kościuszki 1, 26-600 Radom rcp1@radom.net

Przekazanie doświadczeń działania na rzecz małej i średniej przedsiębiorczości (MSP) poprzez stworzenie Funduszu Poręczeń Kredytowych w lwowskim Centrum Rozwoju Miejskiego i Regionalnego. Przygotowano diagnozę sektora MSP na Ukrainie, ekspertyzy dot. funkcjonowania Funduszu, przeszkolono pracowników Centrum, banków i urzędu miasta we Lwowie. Powstała koncepcja Funduszu na Ukrainie, wzory dokumentów dla klientów, metody zbierania środków.

Ukraina

Intensywne szkolenie dla pracowników Rodzin Kolpinga oraz nauczycieli z Ukrainy 15000 zł

Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży „Kana”, ul. Jana Pawła II 17, 44-100 Gliwice, kana@kana.gliwice.pl Celem projektu było podzielenie się doświadczeniem wprowadzania technologii informatycznych. W ramach projektu zostały dofinansowane koszty szkolenia w Gliwicach dla 16 osób (7 dni).

Ukraina

Polak Kozak dwa bratanki 15000 zł

Zespół Szkół Społecznych SPLIT, ul. Limanowskiego 7, 33-300 Nowy Sącz, brunovas@wp.pl Budowanie więzi między młodymi ludźmi, których dziadkowie mieszkali w byłej Galicji. W ramach projektu do Polski przyjechało 4 nauczycieli oraz 15 uczniów, wydano program zajęć pozalekcyjnych w jęz. polskimi i ukraińskim.

Ukraina

Program Letni „Śladami dziedzictwa żydowskiego w Galicji” 6000 zł

Fundacja Judaica - Centrum Kultury Żydowskiej, ul. Meiselsa 17, 31-058 Kraków, j.russek@judaica.pl
Przedstawienie osobom z różnych krajów dziedzictwa kulturowego polskich Żydów. W ramach projektu dofinansowano pobyt 20 osób w Krakowie i wyjazd studyjny 22 osób.

Białoruś, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Słowacja, Ukraina

Transgraniczny kogel-mogel 15000 zł

Gimnazjum im. Marii Curie-Skłodowskiej, ul. Grunwaldzka 6, 82-550 Prabuty, gim_prabuty@poczta.onet.pl
Rozszerzenie współpracy gminy z samorządem i szkołami w okręgu kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Przeprowadzono wymianę młodzieży szkolnej, spotkania nauczycieli i liderów NGO, samorządowców, oraz osób zajmujących się turystyką i wypoczynkiem (łącznie 902 osoby).

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Bez Barier Językowych 9800 zł

Młodzieżowe Stowarzyszenie Integracji Europejskiej przy Zespole Szkół Ekonomicznych, ul. Ariańska 3, 38-300 Gorlice, zsegorlice@karpaty.edu.pl
Zmniejszenie bariery językowej między młodzieżą z Gorlic i Starej Lutowni. Odbył się wyjazd grupy uczniów z Polski na Słowację, intensywne nauki jęz. słowackiego, zwiedzanie gospodarstwa agroturystycznego. Prowadzono korespondencyjną naukę języka przez internet.

Słowacja

Współpraca bez granic 10000 zł

Bieszczadzkie Forum Europejskie w Lesku, ul. Jana Pawła II 18b, 38-600 Lesko, sbfelesko@poczta.onet.pl
Przekazanie doświadczeń pracy w społeczności wiejskiej, przede wszystkim w sferze agroturystyki. Odbłył się dwa szkolenia dla samorządów i NGO na Ukrainie nt. społeczeństwa obywatelskiego i przedsiębiorczości oraz agrobiznesu.

Ukraina

Trans-Agro 15000 zł

Stowarzyszenie Educom, ul. Rynek 8, 20-111 Lublin, kosinski@educom.lublin.pl
Przekazywanie doświadczenia w organizowaniu i prowadzeniu gospodarstw agroturystycznych. 15 osób z rejonu nadworniańskiego odbyło staże w Polsce zostało zorganizowane seminarium na Ukrainie.

Ukraina

Stanica w Kostomłotach 12000 zł

Pracownia na rzecz Bioróżnorodności / Parafia Unicka w Kostomłotach, ul. Partyzantów 19, 21-050 Kodeń, parafia_unicka_kostomloty@siedlce.opoka.org.pl
Dzielenie się doświadczeniem w sferze aktywizacji młodzieży zaniedbanej społecznie poprzez włączenie młodzieży do prac nad utworzeniem i funkcjonowaniem Stancji. Odbłyła się wizyta w Polsce, przygotowano i wydano folder.

Białoruś, Ukraina

Bezrobotni - nie bezradni 15000 zł

Stowarzyszenie Społeczno-Samorządowe Zielone Pomorze, ul. Pionierów 6/5, 75-334 Koszalin, ppurban@poczta.onet.pl
Przekazanie doświadczeń i pokazanie modelowych rozwiązań poszukiwania alternatywnych źródeł dochodów na wsi. W ramach projektu zostały zorganizowane wzajemne wizyty studyjne, podczas których zostały pokazane inicjatywy ograniczania bezrobocia na wsi i został przygotowany nowy wniosek o dotację.

Litwa

Współpraca transgraniczna Polski z krajami bałtyckimi, Białorusią i Rosją - obwód kaliningradzki 15000 zł

Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczny, ul. Warszawska 63, 15-062 Białystok, konferen@w3cache.uwb.pl
Udział gości z Litwy, Rosji i Białorusi w 3-dniowej konferencji, podczas której uczestnicy poznali problem rozwoju społeczno-ekonomicznego okresu przejściowego, współpracy transgranicznej, budowy instytucji gospodarki rynkowej.

Białoruś, Litwa, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

XII Forum Ekonomiczne - Krynica 2002 20000 zł

Fundacja Instytut Studiów Wschodnich, ul. Koźca 3/5 lok. 6, 00-070 Warszawa, jerzy.rejt@isw.org.pl
W XII Forum Ekonomicznym w Krynicy, w którym brało udział ok. 1000 uczestników. Forum jest miejscem wymiany myśli, poglądów, wiedzy i doświadczeń krajów regionu Europy Środkowej i państw b. ZSRR. *Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Bułgaria, Czechy, Estonia, Gruzja, Kazachstan, Kirgistan, Litwa, Łotwa, Mołdowa, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Rosja, Słowacja, Ukraina, Uzbekistan, Węgry*

Odpowiedzialność karna w systemach demokracji liberalnej 25000 zł

Fundacja Ius et Lex, ul. Walecznych 34 m. 4, 03-916 Warszawa
Udział 30 uczestników z krajów Europy Środkowej i Wschodniej w trzydniowej konferencji pt. „Odpowiedzialność karna w systemach demokracji liberalnej”. W konferencji wzięli udział wybitni naukowcy i praktycy z całego świata. *Czechy, Litwa, Rosja, Słowacja, Ukraina*

Programy bezpieczeństwa w społecznościach lokalnych 25000 zł

Instytut Problemów Strategicznych, al. Ujazdowskie 20 lok. 6, 02-478 Warszawa, j.walkowski@post.pl
Przekazane zostały polskie doświadczenia tworzenia oraz funkcjonowania straży miejskiej w Polsce. Zebrano i opracowano dokumentację prawną określającą zasady umiejscowienia i funkcjonowania straży miejskich, przeprowadzono warsztaty, konferencję oraz wydano publikację.

Ukraina

Atlas Białoruskich Organizacji Pozarządowych 15480 zł

Stowarzyszenie Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne IDEE, ul. Szpitalna 5 m. 16, 00-262 Warszawa, pawelkazanecki@poczta.onet.pl
Stworzenie bazy danych organizacji pozarządowych Białorusi oraz wydanie publikacji „Białoruś - trzeci sektor: społeczeństwo obywatelskie, kultura, język, mniejszości narodowe”, a także wydanie atlasu organizacji pozarządowych Białorusi.

Białoruś

Razem w Europie 19985 zł

Gimnazjum w Sierakowicach, ul. Spacerowa 14, 83-340 Sierakowice, gmsierak@poczta.onet.pl
Aktywizacja młodzieży szkolnej, upowszechnienie samorządności uczniowskiej, nawiązanie trwałej współpracy między szkołami, poznanie regionów, kształtowanie postawy tolerancji dla „inności” wśród młodych ludzi. Powołano samorząd uczniowski, odbyła się wizyta nauczycieli i uczniów z Litwy w Sierakowicach i Polaków na Litwie oraz odbyły się wspólne obchody Dnia Europy.

Litwa

Targi Przedsiębiorczości Kurpie-Mazowsze-Europa 17300 zł

Regionalna Izba Gospodarcza „Ostrołęka nas Zjednoczy”, ul. Gorbatowa 15 lok. 17, 07-410 Ostrołęka, biuro@rig-onz.pl
Udział 10 gości z Ukrainy przez w targach przedsiębiorczości, które dały możliwość wymiany doświadczeń w tworzeniu i funkcjonowaniu organizacji zrzeszających przedsiębiorców. Targi zostały jednocześnie połączone z seminariami oraz wydaniem magazynu i katalogu firm polskich i ukraińskich w obu językach

Ukraina

Międzynarodowy Obóz Przyjaźni 20000 zł

Gminny Zespół Oświatowy, ul. Świdzka 12, 21-400 Łuków, kuc@lukow.ug.gov.pl
Przekazanie doświadczenia w zakresie masowego nauczania języka angielskiego na poziomie podstawowym przy pomocy komputerów i wsparcia wolontariuszy. Został zorganizowany obóz językowy dla młodzieży.

Białoruś

Budujemy mosty - partnerstwo młodych Białorusinów i Polaków 19985 zł

Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej - Okręg Zachodniopomorski, ul. Jedności Narodowej 29/7, 70-454 Szczecin, naczelnictwo@zhr.pl
ZHR dzielił się doświadczeniem aktywizacji młodzieży i aktywnego wypoczynku młodzieży metodami harcerskimi. Odbłył się rajd metodyczny na nowogrodzycznym i letni obóz z Jurze, została stworzona dwujęzyczna strona internetowa.

Białoruś

Ja Ci powiem jak jest u mnie, powiedz mi jak jest u Ciebie 20000 zł

Publiczne Gimnazjum w Winnicy, ul. Pułtуска 19a, 06-120 Winnica, gim_winnica@wp.pl
Kontynuacja realizowanej od 2001 roku współpracy z uczniami i nauczycielami szkoły krymskotatarskiej na Krymie - przekazanie doświadczeń w organizowaniu struktur szkolnych i współpracy z samorządem lokalnym. Odbyły się wzajemne wizyty młodzieży.

Ukraina

Od sąsiedztwa do współpracy 20000 zł

Dom Kultury w Gołdapi, ul. Krótka 2, 19-500 Gołdap, dkgoldap@wp.pl
Nawiązanie współpracy trzech gmin z Polski z trzema rejonami z obw. kaliningradzkiego. Polska strona zaprezentowała formy pracy realizowane przez ośrodki powiatu gołdapskiego oraz najciekawsze inicjatywy z Północno-Wschodniej Polski. Odbyła się prezentacja w Gusiewie polskich ośrodków (m.in. koncerty, wystawy) oraz prezentacja rosyjskich ośrodków w Gołdapi.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Babska Niedziela 19999 zł

Stowarzyszenie Organizacji Kobiety Powiatu Łęczyńskiego, ul. Jana Pawła II 95a, 21-010 Łęčna, sok_łeczna@go2.pl
Odbyła się wizyta Ukrainek w Polsce, podczas której dowiadywały się one jak zorganizować święto „Babska niedziela” oraz wyjazd przedstawicieli stowarzyszenia na Ukrainę w celu współorganizowania tam „Babskiej Niedzieli”.

Ukraina

Emaus na Ukrainie 15325 zł

Stowarzyszenie Emaus, Krężnica Jara 498, 20-515 Lublin, emaus@wp.pl
Przekazanie doświadczenia pracy z bezdomnymi, poprzez stworzenie wspólnot życia i pracy bezdomnych. Odbyły się wizyty gości z Ukrainy i rewizyty ze Stowarzyszenia Emaus na Ukrainie, staże dla w stowarzyszeniu Emaus w Lublinie, konferencja prasowa we Lwowie. Wydano materiały formacyjne i promocyjne.

Ukraina

Łączy nas Puszcza Białowieska 17500 zł

Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu Puszcza Białowieska, ul. Aleksego Zina 1, 17-200 Hajnówka
Przeprowadzono seminarium z celem umocnienia współpracy pomiędzy samorządami i organizacjami pozarządowymi z Polski i Białorusi oraz wymiany doświadczeń.

Białoruś

Edukacja obywatelska i medialna w szkole 18910 zł

Szkoła Podstawowa Nr 84 im. Tadeusza Kościuszki w Poznaniu, ul. św. Szczepana 3, 61-465 Poznań, szkpd84@poczta.onet.pl
Przekazanie nauczycielom z Ukrainy doświadczenia w prowadzeniu zajęć w zakresie edukacji obywatelskiej i medialnej. Przeprowadzono: warsztaty, staże, hospitacje, spotkania superwizyjne; wydano scenariusze zajęć.

Ukraina

Szkoła - miejsce kształtowania postaw samorządowych 13500 zł

Zespół Szkół Ogólnokształcących w Lipnicy Wielkiej, Lipnica Wielka 523, 34-483 Lipnica Wielka, jkuligalt@poczta.onet.pl
Dzielenie się doświadczeniem w prowadzeniu oświaty przez samorządy lokalne. W ramach projektu odbyła się konferencja dla działaczy samorządowych ze Słowacji, prezentacja dorobku dla nauczycieli, rodziców i uczniów; wydano biuletyn.

Słowacja

Rozwój potencjału niezależnych mediów na Ukrainie Wschodniej 20000 zł

Stowarzyszenie Środkowoeuropejskie Dziedzictwo i Współczesność, ul. Narutowicza 6, 20-004 Lublin, herit@gmx.de
Przekazanie doświadczeń w dziedzinie samofinansowania się środków masowego przekazu (radia i gazet). W ramach projektu odbyły się warsztaty w Polsce dla dziennikarzy, redaktorów naczelnych, szefów działu marketingu, i dyrektorów niezależnych stacji radiowych, połączone z wizytą studyjną, oraz szkolenie na Ukrainie.

Ukraina

Rola organizacji młodzieżowych w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego w Polsce 12520 zł

Centrum Współpracy Młodzieży, ul. Tatrzańska 35, 81-313 Gdynia, cwm@cwm.org.pl
Przekazanie doświadczenia działalności organizacji młodzieżowych na przykładzie inicjatyw społecznych w Polsce. Odbyła się wizyta studyjna 23 osób z Rosji i z Łotwy.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Kobiety na rzecz ochrony dziedzictwa i rozwoju lokalnego na terenach wiejskich 20000 zł

Gminny Ośrodek Kultury w Lanckoronie, Lanckorona 473, 34-143 Lanckorona, uglancko@in.com.pl
Projekt służył połączeniu inicjatyw aktywnych kobiet na pograniczu polsko-czesko-słowackim. Odbyły się trzy jarmarki w trzech krajach, została wyłoniona grupa 30 aktywnych kobiet, powołana Grupa Partnerska, która będzie podejmowała wspólne działania w skali regionu, wydanie katalogów jarmarków i promocja wyrobów przetwórstwa domowego.

Czechy, Słowacja

Polsko-Rosyjski Obywatel Europy 18000 zł

Stowarzyszenie Młodzieżowe „Ulica”, ul. Zwycięstwa 13, 11-040 Dobre Miasto, mgok@2com.pl
Wymiana młodzieży z Dobrego Miasta i Kaliningradu. Odbyły się warsztaty nt. mapy zasobów i opisu problemów, przygotowanie projektu, wystawa, konferencja.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Duża Edukacja w Małej Szkole 10730 zł

Stowarzyszenie Rozwoju wsi Słupy i Okolic, Słupy 9, 10-381 Olsztyn, grzeg@pan.olsztyn.pl
Dzielenie się doświadczeniem „Małej Szkoły” z partnerami w obw. kaliningradzkim. Do Olsztyna przyjechało 6 osób z Rosji, by zapoznać się z działalnością stowarzyszeń prowadzących szkoły. Odbyła się również rewizyta w Kaliningradzie.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Jak dobrze mieć sąsiada 19950 zł

Stowarzyszenie Pomocy na rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej, Osiedle Sudeckie 12, 58-160 Świebodzice
Odbyły się spotkania 54 osób (rodzice, dzieci niepełnosprawne, samorządowcy) służące wzajemnemu poznaniu i zacieśnianiu kontaktów. Jednym z rezultatów projektu miało być przygotowanie wspólnego przedstawienia teatralnego.

Czechy

Wykorzystanie techniki informatycznej w działalności organizacji pozarządowych oraz pracy dydaktycznej nauczycieli na Ukrainie 15024 zł

Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży „Kana”, ul. Jana Pawła II 7, 44-100 Gliwice, kana@kana.gliwice.pl
Tworzenie infrastruktury organizacji społecznych. Przeprowadzono w siedzibie KANY szkolenie dla pracowników organizacji pozarządowych, nauczycieli oraz multiplikatorów, które miały na celu przygotowanie ich do wprowadzenia technologii informatycznych.

Ukraina

II część projektu fotograficznego Kontrasty: Kraków-Lwów 2003 16950 zł

Stowarzyszenie Rozwoju i Integracji Młodzieży, ul. Helciów 23a, 31-148 Kraków, strim@strim.org.pl
Odbył się konkurs fotograficzny dla młodzieży Lwowa i Krakowa poprzedzony warsztatami fotograficznymi w Krakowie. Zdjęcia zostały opublikowane w Internecie oraz minialbumie.

Ukraina

Rola organizacji pozarządowych na polsko-ukraińskim pograniczu na przykładzie działalności PWIN 20000 zł

Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu, ul. Grodzka 3, 37-700 Przemyśl, pwin@c-net.pl
Projekt służył dzieleniu się z młodymi naukowcami ukraińskimi doświadczeniem funkcjonowania Instytutu jako pozarządowej placówki badającej stosunki polsko-ukraińskie i mniejszości narodowe. W projekcie wzięło udział 20 osób z Łucka, Lwowa, Kijowa i Drohobycza.

Ukraina

Nasze podwórka 15000 zł

Stowarzyszenie Przyjaciół i Sympatyków Osiedla Błonie, ul. Dragonów 2, 20-554 Lublin, blonie2@wp.pl
Projekt dotyczył problemu aktywizacji sąsiedzkich grup mieszkańców i stowarzyszeń dla wspólnego zagospodarowania przestrzeni międzyosiedlowych. Przeprowadzono seminarium dla 8 osób z Charkowa i Lwowa oraz zwiedzanie najciekawszych placów zabaw w Lublinie.

Ukraina

Nowe Horyzonty - partnerstwo wschód-wschód 25000 zł

Fundacja Tomaszowski Inkubator Przedsiębiorczości, ul. Warszawska 119, 97-200 Tomaszów Mazowiecki, futip@infocentrum.com
Przeniesienie do wschodniej części Ukrainy projektu aktywizacji ludzi z grup zmarginalizowanych. Przeprowadzono: udział polskich konsultantów w szkoleniu prowadzonym przez partnerów zachodnioukraińskich dla grupy 80 bezrobotnych, szkolenie dla przedstawicieli 8 organizacji pomagających bezrobotnym we wschodniej Ukrainie.

Ukraina

Polsko-Białoruska Akademia Nowej Europy 25000 zł

Kolegium Europy Wschodniej, ul. Kiełbańska 5, 50-108 Wrocław, office@kew.org.pl
Uruchomienie Akademii Nowej Europy dla NGO z Mohylewa, w ramach której liderzy białoruscy będą mogli efektywnie współpracować z polskimi partnerami, oraz nabyć umiejętności aktywizacji społeczności i środowisk. Odbędzie się jedno szkolenie w Polsce oraz jedno w Mohylewie.

Białoruś

Impuls ponad granicami 15000 zł

Lubelskie Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych, ul. Rynek 13, 20-111 Lublin, LFOON@lfoon.lublin.pl
Umożliwienie partnerom z Brześcia poznać doświadczenia LFOON w zakresie rehabilitacji osób niepełnosprawnych. W ramach projektu odbyły się spotkania robocze, udział artystów niepełnosprawnych w imprezach w Lublinie, wizyty studyjne w województwie lubelskim oraz konferencja.

Białoruś

Dni Mongolii w Polsce 1900 zł

Towarzystwo Polska-Mongolia, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa, towpolmon@poczta.onet.pl
Celem projektu było dofinansowanie festiwalu „Dni Mongolii w Polsce”.

Mongolia

Kategoria: Najlepsze polskie doświadczenia

Szkoły Plus łączcie się! 30000 zł

Małopolskie Towarzystwo Oświatowe, ul. Limanowskiego 7, 33-300 Nowy Sącz, alader@hotmail.com
Kontynuacja działań MTO, mających na celu budowanie sieci stowarzyszeń pracujących na rzecz szkół i społeczności lokalnych na Bałkanach. W ramach projektu odbyły się warsztaty w Nowym Sączu, w Bośni, Czarnogórze, Serbii, Kosowie i Albanii, konferencja w Czarnogórze dla uczestników Sieci, 3 wizyty monitorujące, połączone z przyznawaniem małych grantów.

Albania, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Serbia i Czarnogóra (i Kosowo), Macedonia, Mołdowa, Rumunia.

Tworzenie środowiska młodych naukowców krymskotatarskich 70000 zł

Fundacja IDEE, ul. Marszałkowska 10/16 m. 25, 00-626 Warszawa, kurtmolla@wp.pl
Projekt miał na celu aktywizację środowiska krymskotatarskich studentów w Polsce, nawiązanie współpracy naukowej między uczelniami z Krymu i Polski, wydanie numeru czasopisma naukowego, udzielenie stypendiów dla najlepszych studentów.

Ukraina

Promocja pracy polskich NGO poza granicami kraju 27500 zł

Fundacja IDEE, ul. Marszałkowska 10/16 m. 25, 00-626 Warszawa
Przygotowanie wystawy oraz płyty prezentujących zagraniczną działalność polskich organizacji pozarządowych. CD-ROM zawiera m. in. bazę danych polskich organizacji pracujących za granicą i dokumenty grupy Zagranica.

Płyta została zaprezentowana razem z wystawą na Forum Ekonomicznym w Krynicy oraz wysłana do szerokiego grona odbiorców w krajach Europy Środkowej i Wschodniej i b. ZSRR.

Wszystkie kraje Europy Środkowej i Wschodniej, oraz b. ZSRR

Przez jakość do partnerstwa 80000 zł

Fundacja Młoda Demokracja, ul. Krakowskie Przedmieście 23, 20-002 Lublin, fmd@fmd.lublin.pl
Budowanie form współpracy obywateli, organizacji pozarządowych oraz administracji lokalnej w Bierdianisku. Odbyły się 2 konferencje, szkolenie menedżerskie nt. zarządzania jakością, wizyty studyjne w Polsce, a także warsztaty metodyczne dla trenerów. W projekcie uczestniczyło ok. 300 osób.

Ukraina

Szkoła - Środowisko. Program rozwoju aktywności społecznej w szkołach średnich rejonu sołecznickiego na Litwie 60000 zł

Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach, ul. Mikołaja Reja 67B, 16-400 Suwałki, amatusiewicz@op-suwalki.edu.pl
Projekt integrował polskie doświadczenia aktywizacji społeczności lokalnych wokół szkoły samorząd uczniowski, wolontariat, działalność kulturalna na rzecz środowiska wielonarodowego itd.). Przeprowadzono szkolenia dla dyrektorów szkół średnich, nauczycieli przedmiotów humanistycznych, liderów i opiekunów samorządów uczniowskich, opiekunów i redaktorów gazet szkolnych, a także konsultacje dla nauczycieli i dyrektorów.

Litwa

Gołdapskie Spotkania Transgraniczne 40000 zł

Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, ul. Zwycięstwa 16, 19-500 Gołdap, slapik@go2.pl
Nawiązanie stałej współpracy między organizacjami polskimi i rosyjskimi oraz wzmocnienie organizacji pozarządowych w obwodzie kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Wydanie praktycznego informatora o prawie po obu stronach granicy, bazę danych organizacji pozarządowych, a także informacje o możliwości zdobywania środków.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Od dzielenia się doświadczeniami do dzielenia się umiejętnościami 60000 zł

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej - Ośrodek w Olsztynie, ul. Pieniężnego 10, 10-006 Olsztyn, mkon@csco.com.pl
Pogłębienie wiedzy i doświadczenia w sferze trójstronnej współpracy w gminie (samorząd, biznes i NGO) poprzez stworzenie grupy trenerskiej. Odbyła się seria szkoleń prowadzonych przez rosyjskich trenerów, został zaadaptowany na potrzeby rosyjskie przewodnik dla trenerów.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Szkoła Prawa Polskiego i Europejskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego przy Akademii Gospodarki Narodowej w Tarnopolu 50000 zł

Uniwersytet Jagielloński, Wydział Prawa, ul. Bracka 12, 31-005 Kraków, i.karasek@uj.edu.pl
Została zorganizowana Szkoła Prawa dla 50 osób - prowadzona przez cały rok w Tarnopolu przez wykładowców UJ i ekspertów. Zajęcia te umożliwiły przekazanie podstawowej wiedzy nt. prawa polskiego i europejskiego, umiejętności rozumowań prawniczych, idei związanych z funkcjonowaniem gospodarki wolnorynkowej oraz ochroną praw człowieka. Odbyły się także praktyki dla 3 najlepszych studentów oraz seminaria w Polsce.

Ukraina

Wsparcie dla liderów transformacji społecznej i gospodarczej w Tadżykistanie 60000 zł

Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego Partner, ul. Powstańców Wlkp. 2, 85-072 Bydgoszcz, partner2000@pro.onet.pl
Pokazanie polskiego doświadczenia transformacji ustrojowej, ze szczególnym uwzględnieniem problemów bezrobocia i ubóstwa. Odbyła się wizyta studyjna przedstawicieli środowisk lokalnych z Tadżykistanu, którzy po powrocie zorganizowali u siebie warsztaty.

Tadżykistan

Program Rozwoju Ukraińskich Organizacji Proeuropejskich 40000 zł

Parlament Młodzieży, ul. Konarskiego 5, skr. pocztowa 116, 37-700 Przemyśl, kwiatkowski@poczta.onet.pl
Przekazanie organizacjom pozarządowym z terenu całej Ukrainy kilkuletnich doświadczeń w obszarze edukacji europejskiej. Zostały przygotowane materiały informacyjne w jęz. ukraińskim, stworzony serwis internetowy poświęcony integracji europejskiej, także na CD-ROM, przeprowadzono szkolenie.

Konferencja „Ukraina wobec nowego europejskiego sąsiedztwa” 29500 zł

Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemysłu, Wybrzeże Jana Pawła II 2, 37-700 Przemysł, poczta@wsaiz.edu.pl

W ramach projektu została dofinansowana dwudniowa międzynarodowa konferencja, zorganizowana z okazji przyznania Nagrody Pojednania. Miały miejsce dyskusje m.in. o miejscu Ukrainy w nowej polityce UE i stosunkach polsko-ukraińskich.

Słowenia, Ukraina

Monitorowanie jakości pracy szkoły przez jej samoocenę 35700 zł

Stowarzyszenie Edukatorów, ul. Madalińskiego 97/99 m. 7, 02-549 Warszawa, irad@interia.pl

Celem projektu jest przekazanie wiedzy i doświadczenia w zakresie mierzenia jakości pracy szkół. 30 ukraińskich szkół przeprowadziło samoocenę jakości pracy, przeszkolono 60 edukatorów, rozpoczęto działania mające na celu powołanie Lwowskiego Ośrodka Jakości Pracy Szkół, wydano w jęz. ukraińskim podręcznik „Nauczanie Nauczycieli”.

Ukraina

Samorząd uczniowski w ukraińskich szkołach 60000 zł

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej - Centrum w Szczecinie, ul. Marii Skłodowskiej-Curie 4, 71-332 Szczecin, sczfsl@wsap.szczecin.pl

Projekt służył wychowaniu młodzieży do samorządności przez przeniesienie na grunt Ukrainy Wschodniej doświadczeń samorządności uczniowskiej (na poziomie klasy, szkoły i młodzieżowej rady miasta). W ramach projektu odbyły się warsztaty w Czerkasach dla przedstawicieli 5 miast Ukrainy, warsztaty w Szczecinie oraz konferencja podsumowująca projekt.

Ukraina

Zostań wolontariuszem... w Wilnie 37070 zł

Regionalne Centrum Wolontariatu, ul. Piotrkowska 38, 90-265 Łódź, lodz@wolontariat.org.pl

Wsparcie wolontariatu na Litwie poprzez reaktywowanie Centrum Wolontariatu w Wilnie. Odbyła się wizyta studyjna w Wilnie, opracowano materiały i szkolenia dla wolontariuszy i koordynatorów, przeprowadzono promocję centrum wileńskiego oraz wizytę studyjną w Łodzi.

Litwa

Przekazywanie wiedzy na temat AAC 29000 zł

Rehabilitacyjne Centrum Rozwoju Porozumiewania, ul. Kołłątaja 4, 82-500 Kwidzyn, aac@aac.pl

Przekazanie doświadczeń z zakresu edukacji komunikacyjnej niepełnosprawnych. Projekt był skierowany do nauczycieli, działaczy NGO, logopedów i psychologów. Odbyło się szkolenie dla 25 osób z Gruzji, cykl wykładów na uniwersytecie, 3 terapeutów gruzińskich wzięło udział w szkoleniach w Kwidzynie.

Gruzja

Spróbujcie sami, jak kiedyś my 50000 zł

Fundacja Pomocy Wzajemnej Barka, Chudopczyce 17, 64-423 Lubosz, chudopczyce@barka.org.pl

Przeniesienie doświadczenia w zakresie tworzenia wspólnot życia osób zmarginalizowanych na wzór domów „Barka”. Przeprowadzono liczne wizyty studyjne w Polsce dla przedstawicieli NGO i władz, wizytę w ośrodku terapii uzależnień, staże szkoleniowe w szkole Barki, oraz pobyty przedstawicieli wspólnot Barki w Doniecku, Odessie i Lwowie.

Ukraina

Integracja organizacji pozarządowych zajmujących się osobami niepełnosprawnymi na terenie wschodniej Ukrainy 50000 zł

Rekreacyjny Klub Nieprzetartego Szlaku, ul. Wieniawska 15a, 20-071 Lublin, ika@ika.lublin.pl

Wsparcie rozwoju środowiska, które niesie pomoc osobom niepełnosprawnym i ich rodzicom w obwodzie lwowskim, poprzez przekazanie oryginalnych metod teatralnych w pracy z niepełnosprawnymi. W ramach projektu odbyły warsztaty i obozy szkoleniowe dla wolontariuszy, instruktorów i dzieci. Odbyło się Pierwsze Forum Organizacji Niepełnosprawnych we Lwowie oraz międzynarodowe imprezy: wystawy twórczości, konkursy piosenki i przegląd teatrów.

Ukraina

Program Stypendialny dla Młodych Dziennikarzy z Białorusi i Ukrainy 40000 zł

Fundacja Centrum Prasowe dla Krajów Europy Środkowo-Wschodniej, ul. Nowy Świat 58, 00-366 Warszawa, biuro@fcp.edu.pl

Zorganizowano półroczny kurs studiów i staży przy Wyższej Szkole Dziennikarstwa im. M. Wańkowicza w Warszawie dla młodych dziennikarzy Białorusi, Ukrainy i obwodu Kaliningradzkiego.

Białoruś, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Ukraina

Dzielimy się tym co mamy 30000 zł

Stowarzyszenie „Dzielimy się tym co mamy”, ul. Nowolipie 6, 00-150 Warszawa, comamy@idn.org.pl

Celem projektu jest wzmocnienie wolontariatu i wolontariuszy w Zaslaviu, gdzie 2 lata wcześniej stowarzyszenie zainicjowało organizowaną do dziś akcją „Ekipa Św. Mikołaja”. W ramach projektu odbyły się szkolenia i wizyty studyjne w Polsce i w Zaslaviu, wspólna realizacja akcji.

Białoruś

Polsko-Ukraińskie Centrum Aktywności Lokalnej 30000 zł

Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL, ul. Szpitalna 5/5, 00-031 Warszawa, cal@cal.ngo.pl
Przenoszenie doświadczenia CAL w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej. W ramach projektu odbyła się konferencja w Czernihowie, staż w Polsce i warsztat na Ukrainie. Podjęto współpracę z 8 partnerami.

Ukraina

Dośkonalenie zawodowe rolników i młodzieży 60000 zł

Regionalne Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, Gospodarstwo Pomocnicze Poświętne w Płońsku, ul. Sienkiewicza 11, 09-100 Płońsk, plonsk_sekretariat@cdr.gov.pl

Jest to kontynuacja poprzednich działań centrum na rzecz wsparcia prywatnego rolnictwa na Ukrainie i Litwie. Odbyły się szkolenia rolników, wyjazd ekspertów z Polski na Ukrainę i staże studentów uczelni rolniczych w Polsce.

Litwa, Ukraina

Wymiana międzynarodowa skautów z Białorusi i harcerzy z Polski 30000 zł

Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego Zawisza - Federacja Skautingu Europejskiego, ul. Podwale 15, 20-117 Lublin
Projekt służył wsparciu harcerstwa na Białorusi. W ramach projektu odbyły się wspólne szkolenia, wędrowki, oraz udział w zlocie w Polsce (650 osobodni), oraz wydanie białoruskiej wersji publikacji metodycznej.

Białoruś

Edukacja dla transformacji 40000 zł

Uniwersytet Warszawski, Studium Europy Wschodniej, ul. Browarna 8/10 p.22, 00-311 Warszawa,

studium@mercury.ci.uw.edu.pl

Stworzenia wydzielonego modułu przedmiotów poświęconych transformacji ustrojowej w Polsce. Osoby z różnych krajów studiowały w Studium Europy Wschodniej.

Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Bułgaria, Gruzja, Kazachstan, Kirgistan, Litwa, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Rumunia, Słowacja, Tadżykistan, Turkmenistan, Ukraina, Uzbekistan

Partnerstwo lokalne. Prezentacja doświadczeń 30000 zł

Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej, ul. Szpitalna 5/5, 00-031 Warszawa, spczs@szpitalna.ngo.pl

Przez wizyty studyjne przedstawiciele samorządów, NGO oraz mediów lokalnych zapoznawali się oni z problematyką współpracy międzysektorowej, rozwojem niezależnych mediów itp. Odbyły się cztery wizyty studyjne w Polsce i seminarium podsumowujące w Kaliningradzie.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Akademia młodzieżowych liderów społeczności lokalnych 50000 zł

Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo, ul. Jezuicka 4/9, 20-113 Lublin, biuro@fsd.lublin.pl

Stworzenie aktywnej grupy młodzieżowej w środowisku lokalnym i przekazanie jej wiedzy w zakresie opracowywania projektów i zarządzania nimi, budowanie partnerstwa lokalnego. Odbyły się szkolenia i wizyty studyjne w Polsce, szkolenie w Ukrainie, przeprowadzenie modelowej akcji „Raport z Małej Ojczyzny”.

Ukraina

Profesjonalne zarządzanie niezależną gazetą 50000 zł

Stowarzyszenie Gazet Lokalnych, ul. Marszałkowska 10/16 m. 25, 00-626 Warszawa, sgl@gazetylokalne.pl

Celem projektu było przekazanie doświadczenia w zakresie profesjonalnego zarządzania lokalnym wydawnictwem prasowym oraz realizowania Lokalnych Badań Czytelnictwa, a także konsolidacji środowiska na

Ukrainie. W ramach projektu odbyła się wizyta studyjna na Ukrainie, staże w Polsce, szkolenia, przeprowadzono pilotażowe badania czytelnictwa.

Ukraina

Stypendia wschodnie 50000 zł

Kasa im. J. Mianowskiego - Fundacja Popierania Nauki, ul. Nowy Świat 72 pok. 109a, 00-330 Warszawa, kasa@mianowski.waw.pl

Celem projektu było umożliwienie naukowcom z Ukrainy uczestniczenia w polskim życiu naukowym, a szczególnie zapoznanie się z problematyką dotyczącej przemian w regionie - w najlepszych ośrodkach akademickich i naukowych pod opieką najlepszych polskich uczonych. W sumie zostały udzielone stypendia na 45 osobomiesięcy.

Ukraina

Efektywne zarządzanie oświatą w Uzbekistanie 60000 zł

Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach, ul. Reja 67B, 16-400 Suwałki, jschabienski@op-suwalki.edu.pl

Przekazanie organizacji uzbeckiej polskich doświadczeń w zakresie nowoczesnych metod kształcenia nauczycieli. Trenerzy CEN i trenerzy uzbecki kształcili kadrę zarządzającą placówkami szkolenia nauczycieli.

Uzbekistan

Wspieranie rozwoju aktywności społecznej w Mołdowie 30000 zł

Stowarzyszenie Wspierania Organizacji Pozarządowych Most, ul. Piotra Skargi 6/203, 40-091 Katowice, biuro@most.z.pl

Przekazanie wiedzy na temat działania organizacji pozarządowych młodzieży mołdawskiej, która w przyszłości będzie podejmować inicjatywy społeczne. Projekt przewidywał wizytę studyjną na Górnym Śląsku, cykl szkoleń w Mołdowie, oraz opublikowanie witryny WWW.

Mołdowa

Wspieranie rozwoju Sieci Centrów Wolontariatu na Ukrainie 50000 zł

Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu, ul. Daszyńskiego 3a/18, 20-250 Lublin, lublin@wolontariat.org.pl

Przekazanie polskich doświadczeń w zakresie rozwoju sieci centrów wolontariatu z zamiarem stworzenia podobnej sieci w 10 miastach Ukrainy. Przeprowadzono wizytę studyjną w Polsce i szkolenia. Przetłumaczono Standardy Sieci Centrów Wolontariatu.

Ukraina

Zainicjowanie doradztwa rolniczego na terenie rejonu jaworowskiego 30000 zł

Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, ul. Tkaczowa 149, 36-040 Boguchwała, wodrze@intertele.pl

Wsparcie ukraińskiego rolnictwa przez przeszkolenie absolwentów szkół rolniczych pozostających w gospodarstwach rodzinnych oraz młodych rolników indywidualnych. W ramach projektu odbyło się w Polsce warsztaty oraz praktyki rolnicze, a na Ukrainie szkolenie.

Ukraina

Demokracje lokalne 50000 zł

Fundacja Nowy Staw, ul. 3-go Maja 18/3A, 20-078 Lublin, nowystaw@lu.onet.pl

Projekt miał służyć przekazaniu doświadczenia powstawania „Małych ojczyzn” w Polsce. W ramach projektu odbyły się trzy seminaria w Polsce i na Ukrainie.

Ukraina

Rok 2003

Kategoria: **Współpracujemy lokalnie**

Polska-Białoruś. Samorząd ponad granicami 18100 zł

Białoruskie Forum Samorządowe w Rzeczypospolitej Polskiej, ul. ks. I. Wierobieja 18, 17-200 Hajnówka, bielhaj@o2.pl

Krzewienie demokratycznych zasad samorządności terytorialnej oraz dzielenie się doświadczeniem aktywności obywatelskiej w małych miejscowościach. Projekt składał się z czterech wizyt studyjnych na Podlasiu dla radnych, dziennikarzy, nauczycieli i przedsiębiorców.

Białoruś

Polsko-Ukraińsko-Rumuńskie Forum Środowiskowe 8000 zł

Stowarzyszenie Animatorów Społecznych SAS, ul. Na Skarpie 9/30, 06-100 Pułtusk, marekszajczyk@poczta.onet.pl

Przekazanie polskich doświadczeń w rozwiązywaniu problemów lokalnego środowiska naturalnego przy uwzględnieniu potrzeb ekonomicznych, społecznych i ekologicznych. Odbyła się wizyta studyjna dla osób z Ukrainy i Rumunii, warsztaty i wizyty w różnych organizacjach zajmujących się ochroną środowiska.

Rumunia, Ukraina

Transgraniczna Integracja 12419 zł

Stowarzyszenie Kulturalne Viva Art, pl. Jagiellończyka 1, 82-300 Elbląg, vivaart@o2.pl

Dzielenie się doświadczeniem terapii osób niepełnosprawnych poprzez sztukę. Projekt przewidywał warsztaty dla instruktorów, oraz integracyjne seminaria dla młodzieży niepełnosprawnej z Elbląga i Kaliningradu.

obwód kaliningradzki FR

Rola organizacji harcerskich w środowisku lokalnym 23535 zł

Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej - Okręg Mazowiecki, ul. Ursynowska 36/38, 02-605 Warszawa, mazowsze@zhr.pl

Nawiązanie głębszej współpracy między harcerstwem polskim a ukraińskim. Odbyła się wspólna tygodniowa wyprawa po Ukrainie w ramach której odbyły się również szkolenia z zakresu przywództwa, pracy w grupie i komunikacji interpersonalnej.

Ukraina

Organizacja pomocy społecznej na poziomie lokalnym i tworzenie porozumień międzysektorowych 19500 zł

Opolskie Centrum Demokracji Lokalnej FRDL, ul. Krakowska 51, III p., 45-018 Opole, centrum@pol.pl

Dzielenie się polskim doświadczeniem pomocy społecznej, a w szczególności współpracy instytucji samorządowych i pozarządowych w tym zakresie. Odbyły się warsztaty oraz staże w opolskich instytucjach pomocy społecznej.

Ukraina

O czym św. Franciszek rozmawiał z wilkiem, a o czym św. Mikołaj? 24683 zł

Ekologiczny Klub UNESCO Pracownia na rzecz Bioróżnorodności, ul. Partyzantów 19, 21-050 Piaski, klubunesco@poczta.onet.pl

Projekt rozpoczął kampanię na rzecz utworzenia transgranicznego rezerwatu biosfery Roztocze w dorzeczu Bugu. Odbyły się 3 warsztaty na Ukrainie, powstały 3 publikacje i zorganizowane zostały 3 festiwale z okazji świąt ludowych.

Ukraina

Polsko-ukraińsko-białoruska kampania prewencyjno-edukacyjna HIV/AIDS 19000 zł

Fundacja Komunikacji Społecznej, ul. Francuska 34 m. 4, 03-905 Warszawa, agata30@dobrestrony.pl

Przekazanie doświadczenia w zorganizowaniu kampanii na rzecz profilaktyki AIDS/HIV, a także wypracowanie modelu współpracy pomiędzy organizacjami polskimi, białoruskimi i polskimi w zakresie prowadzenia podobnych kampanii. Odbyła się kampania społeczna na terenach przygranicznych trzech krajów.

Białoruś, Ukraina

Pogranicze Młodych - wymiana kultur 17400 zł

Stowarzyszenie Rozwoju Miasta Krosna „Twoje Krosno”, Chopina 3 38-400 Krosno, twoje_krosno@op.pl
Wymiana młodzieży szkolnej z Krosna i Borysławia na Ukrainie, poprzez zorganizowanie imprez kulturalnych, sportowych, wokalnych i tanecznych. Odbyły wzajemne wizyty grup szkolnych w obydwu miastach.

Ukraina

Międzynarodowa Konferencja Studentów „Droga Ukrainy” 14000 zł

Centrum Młodych Dyplomatów Uniwersytetu Śląskiego, ul. Lenartowicza 120/47, 41-219 Sosnowiec, cmd@o2.pl

Pogłębienie współpracy między młodzieżą studencką z Polski i Ukrainy. Odbyła się wizyta w Polsce przedstawicieli stowarzyszenia Młoda Dyplomacja ze Lwowa, połączona z międzynarodową konferencją studentów.

Ukraina

V Edycja Festiwalu Teatrów Młodzieżowych „Mały Azył” 10000 zł

Stowarzyszenie Artanimacje, ul. Salezego 1/28, 00-392 Warszawa, studioteatralne@wp.pl
Poszerzenie festiwalu warszawskich teatrów szkolnych „Mały Azył” o udział uczestników z Białorusi.

Białoruś

Ekologiczna Turystyka 20000 zł

Stowarzyszenie Kulturalno-Ekologiczne Alternatywa, ul. Krótka 2, 19-500 Gołdap, alternatywa@puszczaromnicka.org.pl

Promocja i wsparcie agroturystyki w okolicy Gusiewa. Odbyły się warsztaty, wydano materiały warsztatowe w formie książki. Przewidziano powstanie nowych gospodarstw agroturystycznych w obwodzie kaliningradzkim.

obwód kaliningradzki FR

Międzynarodowe Warsztaty Ochrony Historycznego Budownictwa Drewnianego 12500 zł

Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków, ul. Gąbińska 18/38, 00-464 Warszawa, m_baranski@wp.pl
Pogłębienie wiedzy na temat technik ciesielskich, a jednocześnie pomoc w odbudowie zabytkowej synagogi z Zabłudowa na terenie skansenu w Białymstoku.

Białoruś, Czechy, Słowacja, Ukraina

Polsko-ukraińska kuźnia gospodarcza - spotkanie studentów 17000 zł

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu, ul. Fabryczna 20/31, 53-609 Wrocław, kancelaria@wsb.wroclaw.pl
Projekt był skierowany dla ludzi zainteresowanych pogłębieniem kontaktów handlowo-gospodarczych między Polską a Ukrainą. Odbyła się wizyta studyjna studentów z Dniepropetrowska we Wrocławiu.

Ukraina

Symulacje ekonomiczne 24930 zł

Samodzielne Koło Terenowe Nr 75 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Krasnymstawie, ul. Odrodzenia 45, 22-300 Krasnystaw, slockstaw@ch.onet.pl

Nawiązanie współpracy szkół z Krasnegostawu i Kijowa oraz wymiana doświadczeń w sferze edukacji ekonomicznej młodzieży. Uczniowie z Polski i z Ukrainy prowadzili symulację przedsiębiorstwa w oparciu o realia finansowe i ekonomiczne Polski, Ukrainy i UE.

Ukraina

„Kura nie Ptica, Polska nie zagranica” - warsztaty teatralne Gdańsk-Kaliningrad 24680 zł

Stowarzyszenie FREE.C., ul. Św. Ducha 2, 80-854 Gdańsk, iwona.katarzynska@teatrwybrzeze.pl
Celem projektu było umożliwienie grupie artystów, pedagogów, menadżerów, dramaturgów i reżyserów z poznania doświadczenia w zakresie włączania lokalnych społeczności do projektów kulturalnych, a także włączanie do życia grup dysfunkcyjnych poprzez sztukę.

Białoruś, obwód kaliningradzki FR, Ukraina

Sąsiedzkie Spotkania 24920 zł

Fundacja „Wieś w XXI Wiek”, Pakosze 22, 14-520 Pieniężno, wies21@wp.pl
Nawiązanie współpracy pomiędzy społecznością gminy Pieniężno i dziecięcym zespołem taneczno-wokalnym w obwodzie kaliningradzkim. Przeprowadzono wymienne wizyty zespołów w Gusiewie oraz 2 warsztaty.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Polska i Mołdowa w świetle jednoczącej się Europy 20650 zł

Samorządowe Stowarzyszenie Rozwoju Mazowsza, ul. Bielska 59, pok. 510, 09-400 Płock, sssrm@wp.pl
Wymiana doświadczeń w sferze funkcjonowania samorządu i organizacji obywatelskich. Odbyła się 5-dniowa wizyta studyjna w Polsce 17 młodych ludzi z Mołdowy - działacze organizacji młodzieżowych, przedsiębiorców, dziennikarzy.

Mołdowa

Edukacja obywatelska wśród młodzieży - tolerancja i przełamywanie uprzedzeń wobec mniejszości 23272 zł

Stowarzyszenie Młodzieży „SMART”, ul. Madejówka 10, 30-864 Kraków, smart@smart.org.pl
Edukację w zakresie praw mniejszości wśród młodych ludzi z Polski, Białorusi i Ukrainy. Podczas seminariów uczestnicy poznawali tematykę ochrony praw mniejszości, a także uczyli się prowadzenia zajęć z młodzieżą na ten temat.

Białoruś, Ukraina

Krok do przodu w wymianie polskich i ukraińskich doświadczeń w zakresie rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych 24850 zł

Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym w Zamościu, ul. Peowiaków 6a, 22-400 Zamość, marikrol@poczta.onet.pl

Dzielenie się doświadczeniem w edukacji i rehabilitacji dzieci z wczesnym naruszeniem centralnego układu nerwowego, w budowaniu społecznego ośrodka rehabilitacji. Odbyło się szkolenie dla specjalistów z Ukrainy, a 2 specjalistów z Polski odwiedziło Lwów, Kijów i Białą Cerkiew.

Ukraina

Sprawnie działające organizacje pozarządowe warunkiem rozwoju społeczeństwa obywatelskiego 24790 zł

Centrum Kształcenia i Dialogu Theotokos, ul. Kopernika 63a, 44-117 Gliwice, theotokos@theotokos.org.pl
Wsparcie wysiłków partnerów ukraińskich na rzecz edukacji obywatelskiej. Przeprowadzono szkolenia w Polsce nt. społeczeństwa obywatelskiego, organizacji pozarządowych, oraz nt. przygotowania wniosków grantowych.

Ukraina

Przekazanie polskich doświadczeń w tworzeniu systemu informacyjnego z wykorzystaniem nowych technologii 19600 zł

Fundacja Współpracy Międzynarodowej „Libertos”, ul. Szpitalna 5/5, 00-031 Warszawa, krakra03@wp.pl
Wdrożenie doświadczeń portalu ngo.pl oraz bazy Klon/Jawor w Mołdowie. Odbyły się szkolenia dla 6 osób z Mołdawii oraz wyjazd polskiego eksperta do Kiszyniowa, gdzie rozpoczął działanie serwer organizacji pozarządowych.

Mołdowa

Bieszczady - droga do międzynarodowego partnerstwa 20850 zł

Bieszczadzkie Stowarzyszenie Ekoturystyczne „Baszta”, ul. Rynek 2/14, 3-600 Lesko, przemek@bieszczadyonline.pl
Projekt służy wypracowaniu przez organizacje słowackie, ukraińskie i polskie wspólnych projektów promocji Karpat Wschodnich. Polska organizacja dzieliła się swoim doświadczeniem tworzenia porozumienia lokalnych ekologicznych organizacji pozarządowych „Zielone Bieszczady”.

Ukraina, Słowacja

Fundusze Poręczeń Kredytowych skutecznym sposobem wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw 20480 zł

Krajowe Stowarzyszenie Funduszy Poręczeń, pl. Wolności 1, 13-100 Nidzica, nida@nida.pl
Przeniesienie doświadczeń tworzenia funduszy poręczeń kredytowych na Białoruś, które wspomogą rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Odbyła się wizyta studyjna dla przedstawicieli biznesu, NGO oraz administracji.

Białoruś

Przekazywanie doświadczeń w budowaniu partnerstwa na rzecz ochrony bociana białego 24740 zł

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”, ul. Jagiełły 10, 08-110 Siedlce, piotr.tyszko@gazeta.pl

Przyrodnicy-społecznicy, samorządowcy i pracownicy zakładów energetycznych (bociany często wiją gniazda na słupach wysokiego napięcia) z Ukrainy poznali polski dorobek w ochronie bocianów białych. Odbyły się warsztaty dla łącznie 30 osób z Ukrainy, postawiono pierwsze w Ukrainie platformy dla bocianów na słupach energetycznych.

Ukraina

Krok po kroku do współpracy - sąsiedzkie spotkania Ostróda-Gusiew-Oziersk 24950 zł

Ostródzkie Stowarzyszenie Kulturowe „Sasinia”, ul. Kościuszki 10/1, 14-100 Ostróda,

ryszard.bogucki@ostrodaonline.pl

Nawiązanie głębszych relacji między Ostródą i dwoma miastami okręgu Kaliningradzkiego - Gusiewem i Ozierskiem. Odbyła się wymiana grup przedstawicieli lokalnych organizacji trzech miast. Ponadto został wydany specjalny dwujęzyczny numer lokalnego czasopisma Stowarzyszenia Sasinia - „Prowincja”.

obwód kaliningradzki FR

E-mail w nauczaniu języków obcych 8000 zł

Zespół Szkół Budowlanych w Rybniku, ul. Świerklaska 42, 44-200 Rybnik, zsbrybnik@um.rybnik.pl

Projekt służył wypracowaniu przez nauczycieli polskich z ośmioma nauczycielami ukraińskimi scenariuszy zajęć języków obcych z wykorzystaniem internetu. Powstała wspólna strona internetowa, poprzez którą 320 uczniów z Polski i Ukrainy może się kontaktować ze sobą i tworzyć przewodnik historyczno-kulturalny po Rybniku i Tarnopolu.

Ukraina

niepełnosprawny.pelnosprawny@polska_bialorus.org 25000 zł

Fundacja Pomocy Matematykom i Informatykom Niepełnym Ruchowo, ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa, agnieszka@idn.org.pl

Przekazanie na Białoruś polskich doświadczeń aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych za pomocą Internetu i komputerów. Odbyła się wizyta studyjna w Polsce i powstała dwujęzyczna strona internetowa.

Białoruś

Spółdzielczość telefoniczna: z USA przez Polskę na Ukrainę - spółdzielczość 24840 zł

Regionalne Towarzystwo Rolno-Przemysłowe „Dolina Strugu”, ul. 3 Maja 37, 36-030 Błazowa, cwp@inertele.pl

Projekt służył propagowaniu idei spółdzielni telefonicznej jako sposobu na budowę społeczeństwa obywatelskiego i przełamywanie monopolu państwa w sektorze usług publicznych. Podjęta została praktyczna próba utworzenia takiej spółdzielni.

Ukraina

Wiejskie Ośrodki Edukacji ku zrównoważonemu rozwojowi 25000 zł

Fundacja Rozwoju Gminy Żelów, ul. Mickiewicza 4, 97-425 Żelów, ugarska_g@op.pl

Promowanie zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich w Europie Środkowej i Wschodniej poprzez oparte na społeczności lokalnej metody edukacyjnej, oraz przetestowanie modelu całościowej edukacji dorosłych w trzech ośrodkach w Polsce i dwóch w Europie Wschodniej.

Litwa

Kobiety kobietom w przedsiębiorczości: gospodarstwa agroturystyczne 25000 zł

Stowarzyszenie Organizacji Kobietych Powiatu Łęczyńskiego, ul. Jana Pawła II 95a, 21-010 Łęczna, sok_leczna@go2.pl

Propagowanie przedsiębiorczości wśród kobiet, przede wszystkim poprzez gospodarstwa agroturystyczne. Odbyła się kampania informacyjna na Ukrainie, wizyta ekspertów w Mykołajewie, rewizyta w Polsce, konferencja podsumowująca. Powstały trzy gospodarstwa agroturystyczne i został opracowany poradnik nt. przedsiębiorczości agroturystycznej.

Ukraina

Wspólne przecieranie szlaku - działania z osobami niepełnosprawnymi na terenie Białorusi 25000 zł

Rekreacyjny Klub Nieprzetartego Szlaku, ul. Wołodjowskiego 3/111, 20-627 Lublin, rkns-lublin@wp.pl

Zapoznanie liderów organizacji pozarządowych oraz wychowawców pracujących z osobami niepełnosprawnymi z Białorusi z doświadczeniami budowania środowiska osób pracujących metodami teatralnymi (artystycznymi)

z osobami niepełnosprawnymi. Odbyły się: wizyty studyjne, warsztaty teatralne, udział w Spotkaniach Artystycznych Nieprzetartego Szlaku.

Białoruś, Ukraina

Rola ojca w procesie kształtowania postaw aktywności obywatelskiej rodziny 24400 zł

Fundacja imienia Świętych Cyryla i Metodego, ul. Modzelewskiego 98a, 02-679 Warszawa,

dariuszczupial@poczta.onet.pl

Celem projektu było wzmocnienie roli ojca we współczesnej rodzinie, poprzez pobudzenie aktywności społecznej grup skupiających ojców, a także informowanie i uświadomienie problemów współczesnej rodziny. Odbyły się spotkania-warsztaty i konferencja. Przeprowadzono badania socjologiczne w 4 krajach, oraz wydano publikację na temat kondycji rodziny współczesnej i sytuacji ojca.

Białoruś, obwód kaliningradzki FR, Słowacja, Ukraina

Zasady współpracy samorząd - organizacja pozarządowa 4970 zł

Stowarzyszenie Przeciw Przemocy, ul. Szczanieckiej 19 m. 18, 93-342 Łódź, annanej@toya.net.pl

Celem projektu było nawiązanie współpracy z samorządem miasta Sambor oraz kilkoma organizacjami pozarządowymi z tego terenu. Odbyła się wizyta studyjna działaczy samorządowych i NGO, oraz rewizyta w Samborze.

Ukraina

Przyjaciel potrzebny od zaraz 25000 zł

Stowarzyszenie Pomocy na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej, Osiedle Sudeckie 12, 58-160 Świebodzice, ewadziwosz@tlen.pl

Przekazanie doświadczeń w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych poprzez działanie artystyczne (malarstwo). Odbyły się spotkania, podczas których były także zorganizowane wystawy prac osób niepełnosprawnych.

Białoruś, Czechy

Od człowieka do obywatela i od obywatela do człowieka 25000 zł

Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa, ul. Wincentego Stysia 16a, 53-526 Wrocław, piotr.czekierda@silesius.org.pl

Przekazywanie doświadczeń edukacji obywatelskiej i wychowywania młodzieży poprzez zmotywowanie uczestników do podejmowania samodzielnych inicjatyw edukacyjnych, przekazanie umiejętności niezbędnych do działania. Odbyły się szkolenia na Białorusi i we Wrocławiu.

Białoruś

Kategoria: Najlepsze polskie doświadczenia

Organizacje pozarządowe na XIII Forum Ekonomicznym w Krynicy 40000 zł

Fundacja Instytut Studiów Wschodnich, ul. Kozia 3/5 lok. 6, 00-070 Warszawa, forum@isw.org.pl

Kolejna edycja Forum Ekonomicznego w Krynicy - skupiającego ludzi z różnych środowisk (polityki, biznesu, NGO itd.) podczas którego omawiane są problemy regionu Europy Środkowej i Wschodniej a także możliwości współpracy.

Rosja, Ukraina, Białoruś, Armenia, Bułgaria, Słowacja, Węgry, Czechy, Mołdowa, Rumunia, Azerbejdżan, Gruzja

Dura Lex, Sed Lex 50000 zł

Małopolskie Towarzystwo Oświatowe, ul. Limanowskiego 7, 33-300 Nowy Sącz, alader@pp.com.pl

Projekt służył upowszechnieniu kultury prawnej i poszanowania dla prawa wśród młodzieży na Bałkanach, Ukrainie i Mołdowie (street law). W oparciu o sieć „Szkoły plus” wyszkolono 25 nauczycieli z 10 krajów, którzy wprowadzą programy edukacji prawnej do szkół. W ramach projektu przeprowadzono m.in.: 10-dniowe warsztaty dla 25 nauczycieli, adaptację standardowego programu do warunków każdego kraju, zajęcia w szkołach. *Albania, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Macedonia, Mołdowa, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Ukraina*

Podniesienie jakości pracy szkół średnich Ukrainy 90000 zł

Stowarzyszenie Edukatorów, ul. Madalińskiego 97/99 m. 7, 02-549 Warszawa, ira.d@interia.pl

Rozszerzenie i upowszechnienie na terenie Ukrainy wypracowanej w Polsce procedury mierzenia jakości pracy szkół. Przeszkolono 144 dyrektorów, a ich szkoły zobowiązały się do dokonania samooceny pracy i utworzenia Sieci Szkół Jakości. Wydano trzeci numer biuletynu „Nasza Szkoła”.

Ukraina

Dać szansę 75000 zł

Fundacja Kultury Chrześcijańskiej „Artos”, ul. Klonowica 6/2, 20-442 Lublin, gosiazm@op.pl
Przekazanie doświadczenia w pracy z dziećmi uchodźców przez stworzenie świetlicy terapeutycznej w Gandzi oraz przeszkolenie wychowawców przyszłego ośrodka. Przewidziano: stworzenie świetlicy, wyszkolenie 6 wychowawców i wolontariuszy, wydanie poradnika dla wychowawców, prezentacja świetlicy organizacjom pozarządowym i władzom Gandzi.

Azerbejdżan, Ukraina

Fundacje lokalne - finalny i trwały efekt trójstronnej współpracy w gminie 82570 zł

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej - Ośrodek w Olsztynie, ul. Pieniężnego 10, 10-006 Olsztyn, mkon@cs0.com.pl

Stworzenie stabilnej organizacji wspierającej rozwój gminy w obwodzie kaliningradzkim. W ramach projektu zostały powołane fundacje w Swietłym, Krasnozamiensku, Czerniachowsku oraz przygotowana kadra tych instytucji.

obwód kaliningradzki FR

Szkoła dla życia - kierunek Białoruś 50000 zł

Kaszubski Uniwersytet Ludowy w Wieżycy, Wieżycza 100, 83-315 Szymbark, wiezyca@kfhs.com.pl
Przekazanie doświadczenia KUL w kształceniu dorosłych wypracowane dzięki współpracy z partnerami ze Szwecji, Danii i Niemiec. Przeprowadzono szkolenie dla trenerów z Białorusi, wizytę studyjną w Szwecji (za środki partnera szwedzkiego), druk poradnika oraz konferencję w Mińsku.

Białoruś

Odra dla Dniestru – Demokratyzacja 70000 zł

Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju, ul. Białokórnicza 26, 50-134 Wrocław, dareku@eko.org.pl
Projekt służy wymianie doświadczeń polskich, ukraińskich i mołdawskich organizacji ekologicznych w zakresie ochrony rzek transgranicznych. W ramach projektu odbyły się: wizyta w Polsce osób z Kiszyniowa i Odessy, konferencja w Kiszyniowie, wydanie publikacji „Strategia NGO dla Dniestru” w trzech językach, realizacja filmu, uruchomienie strony internetowej.

Mołdowa, Ukraina

Partnerstwo dla Europy. Polska-Białoruś: Europejski dialog 50000 zł

Polska Fundacja im. Roberta Schumana, al. Ujazdowskie 37 IIp., 00-540 Warszawa, r.rowinski@schuman.org.pl
Przekazanie doświadczeń Fundacji Schumana w zakresie edukacji europejskiej na Białoruś. Odbyło się szkolenie i konferencja, wydano broszur informacyjnych o UE. Został zorganizowany konkurs wiedzy o UE oraz seminaria dla radnych.

Białoruś

Polska pomoc w organizacji doradztwa rolniczego na Ukrainie i Litwie 50000 zł

Regionalne Centrum Doradztwa „Poświętne”, ul. Sienkiewicza 11, 09-100 Płońsk, aga01@go2.pl
Kontynuacja działań CDR „Poświętne” w zakresie przekazania doświadczenia w rozwoju rolnictwa i reformy rolnej. Powstały trzy ośrodki doradztwa rolniczego na Ukrainie, kontynuowano staże dla studentów szkół rolniczych, oraz stypendia dla studentów. Odbył się wyjazd ekspertów z Polski na Ukrainę.

Litwa, Ukraina

Budujmy Wspólnie Europę - Porozumienie Młodych Euroregionu Bug 85000 zł

Fundacja Nowy Staw, ul. 3-go Maja 18/3A, 20-078 Lublin, nowystaw@lu.onet.pl
Promocja integracji europejskiej w Europie Środkowowschodniej poprzez zapoznanie społeczności lokalnych z problematyką UE. Stworzono Centrum Informacji Europejskiej w Łucku oraz Media-Centrum „Bug” w Lublinie, opracowano witrynę internetową oraz elektroniczny biuletyn, stworzono 20 Szkolnych Klubów Europejskich, przeprowadzono Olimpiadę Europejską i szkolenie dla liderów wymiany młodzieży, konferencję, konkurs inicjatyw-projektów wymiany młodzieży.

Ukraina

Przez jakość do partnerstwa - Kaliningradzki obwód 100000 zł

Fundacja Młoda Demokracja, ul. Krakowskie Przedmieście 23, 20-002 Lublin, fmd@fmd.lublin.pl
Dokończenie projektu zarządzania jakością w oparciu o normę ISO9001 w Urzędzie Miasta Bierdiańsk oraz przeniesienie programu do Gusiewa. Projekt służy budowaniu systematycznej współpracy obywateli, NGO i admi-

nistracji lokalnej. W ramach projektu przewidziano nadanie certyfikatu ISO9001 UM w Bierdiańsku oraz wizyty przedstawicieli miasta i NGO z Gusiewa w Bierdiańsku i na Lubelszczyźnie, szkolenia i konferencję.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Ukraina

Kobiety w akcji. Kosowskie liderki w społecznościach lokalnych 55000 zł

Fundacja Partners Polska, ul. Klonowa 20 lok. 1, 00-591 Warszawa, partners@bti.pl
Dzielenie się doświadczeniem w budowaniu organizacji pozarządowych działających na rzecz poprawy sytuacji kobiet w społecznościach lokalnych. Odbyły się: wizyta studyjna liderki z Kosowa w Polsce, warsztaty w Kosowie, publikacja studium przypadków „Dzielimy się doświadczeniami”, realizacja projektów uczestniczek programu „Kobiety w Akcji”, konferencja.

Serbia i Czarnogóra

System studiowania młodzieży ukraińskiej w Polsce - Fundusz Stypendialny 40000 zł

Wyższa Szkoła Zarządzania i Informatyki w Rzeszowie, ul. Sucharskiego 2, 35-225 Rzeszów, apeziol@wenus.wsiz.rzeszow.pl
Umożliwienie studiowania w południowo-wschodniej Polsce zdolnej młodzieży ukraińskiej poprzez utworzenie Polsko-Ukraińskiego Funduszu Stypendialnego. Przyznano 40 stypendiów na okres jednego semestru.

Ukraina

Rozwój systemu niezależnych analiz i prognoz makroekonomicznych w krajach d. ZSRR 70000 zł

Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych - Fundacja Naukowa, ul. Sienkiewicza 12, IV p., 00-944 Warszawa, rafal.antczak@case.com.pl
Stworzenie sieci niezależnych i standardowych publikacji ekonomicznych, szkolenie analityków, zapewnienie możliwości zdobycia praktycznych doświadczeń przez studentów, oraz przekazywanie rzetelnych informacji o sytuacji ekonomicznej kraju dla decydentów, społeczeństwa i mediów. Odbyły się konsultacje, przygotowano i wydano publikacje ekonomiczne dot. czterech krajów.

Gruzja, Białoruś, Ukraina, Kirgistan, Mołdowa

Lata 2004/2005

Kategoria: Współpracujemy lokalnie

Drugie Polsko-Ukraińsko-Rumuńskie Forum Środowiskowe 9180 zł

Stowarzyszenie Animatorów Społecznych, ul. Na Skarpie 9/30, 06-100 Pułtusk, marekszajczyk@poczta.onet.pl
Forum Środowiskowe miało na celu opracowanie wspólnej strategii działań na trzy lata i zasad długoterminowej współpracy. Odbyły się warsztaty nt. pracy w zespole, oraz zaprezentowano polskie rozwiązania w zakresie rozwoju ekoturystyki i ochrony przyrody.

Ukraina, Mołdowa, Rumunia

Kultura ponad granicami - polsko-ukraińskie warsztaty fotograficzno-artystyczne 18000 zł

Stowarzyszenie KARPATY.ART, ul. Reformacka 6/A, 35-026 Rzeszów, karpatyart@tlen.pl
Pogłębienie wzajemnej wiedzy i współpracę młodzieży z Polski i Ukrainy, która uczestniczyła w ekspedycji fotograficznej - poznawali historyczną spuściznę wielokulturowości regionu Podkarpacia.

Ukraina

Samorządna szkoła - szkołą demokracji 16000 zł

Zespół Szkół nr 1 w Krasnymstawie, ul. Poniatowskiego 37, 22-30 Krasnystaw, gim.krasnystaw.szkoły.edu.pl
Przekazanie partnerom z Ukrainy doświadczenia w zakresie rozwoju samorządności uczniowskiej oraz tworzenia Młodzieżowej Rady Miasta w Krasnymstawie. Odbyły się wzajemne wizyty studyjne.

Ukraina

Z Podlasia na Grodzieńszczyznę. Droga do samorządnej szkoły 16070 zł

Białoruskie Forum Samorządowe w Rzeczypospolitej Polskiej, ul. Ks. I. Wierobieja 18, 17-200 Hajnówka, bielhaj@o2.pl

Wsparcie demokratyzacji szkół na Grodzieńszczyźnie, przede wszystkim poprzez aktywizację nauczycieli, uczniów i rodziców w podejmowaniu decyzji w społecznościach szkolnych. Nauczyciele i rodzice zapoznali się z doświadczeniem polskich szkół w zakresie samorządów uczniowskich. W dziesięciu szkołach powstały grupy inicjatywne samorządu uczniowskiego.

Białoruś

Owoce na srebrnej zastawie 23000 zł

Stowarzyszenie Rozwoju Przedsiębiorczości, ul. Klonowica 6/2, 20-442 Lublin, kaczumaj@op.pl

Przekazanie doświadczeń pracy z „dziećmi ulicy” w oparciu o tworzenie zespołów muzycznych. Przeprowadzono szkolenie w Polsce młodych liderów-wychowawców, koncert polskich i ukraińskich muzyków oraz warsztaty terapeutyczne.

Ukraina

Annihilated Heritage 8000 zł

Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków, ul. Szwoleżerów 9, 00-464 Warszawa, m_baranski@wp.pl

Wsparcie dla kolejnej edycji międzynarodowych warsztatów budownictwa drewnianego.

Litwa

Złote Wrota - kultura ukraińska on-line 17000 zł

UMCS Europejskie Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów, ul. Marii Curie-Skłodowskiej 5, 20-029 Lublin, ekpu@ekpu.lublin.pl

Promocja kultury ukraińskiej w Polsce oraz zbliżenie między działaczami społecznymi Polski i Ukrainy poprzez stworzenie polskojęzycznego portalu.

Ukraina

Europejskie Partnerstwo Obywatelskie 18700 zł

Fundacja „Odzew”, al. Jana Pawła II, 15a, 64-100 Leszno, odzew@interia.pl

Celem projektu jest nawiązanie współpracy oraz wymiany doświadczeń z partnerami na Białorusi i Ukrainie. Przewidziano wizyty studyjne w Lesznie dla wolontariuszy, warsztaty aktywizacji społecznej, koncert muzyczny oraz wystawę prac artystów z trzech krajów.

Białoruś, Ukraina

Ekologia i obywatele - Domy kultury bliżej natury 22420 zł

Kwidzyńskie Stow. Wspierania Inicjatyw Ekologicznych „Eko-Inicjatywa”, ul. Miłosna 1, 82-500 Kwidzyn, sekretariat@ekokwidzyn.pl

Przekazanie doświadczenia inicjatywy „Domy kultury bliżej natury”, która ma na celu mobilizację ludności na rzecz działalności ekologicznej. Odbyły się szkolenia, wzajemne wizyty, warsztaty w Kaliningradzie.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Działalność teatralna jako sposób na wzajemne poznanie, zrozumienie i dzielenie się doświadczeniami 12640 zł

Gimnazjum w Chrośnicy, Chrośnica 54, 64-360 Zbąszyń, xsw23e@poczta.onet.pl

Celem projektu jest pogłębienie współpracy młodzieży z Polski i Białorusi poprzez wymianę frankofońskich teatrzyków szkolnych. Obie grupy odwiedzają kraj partnera, prowadzą warsztaty teatralne oraz nt. samorządności uczniowskiej.

Białoruś

Wolontariat ponad granicami - sukcesy nasze i Wasze 10000 zł

Fundacja Pomocy Dzieciom „Krzyk”, ul. 3-ego Maja 3, 23-400 Biłgoraj, dominikmonika@wp.pl

Wymiana doświadczeń między wolontariuszami i ich opiekunami z organizacji pozarządowych zajmujących się dziećmi i młodzieżą zagrożoną marginalizacją społeczną w Lublinie i Lwowie. Stworzono stronę internetową, wydano poradnik, odbyły się szkolenia.

Ukraina

Europa to my! 18000 zł

Szkoła Podstawowa w Wojtkowej, 38-712 Wojtkowa

Współpraca między szkołami poprzez wymianę młodzieży, spotkania nauczycieli, warsztaty i wycieczki, uczestniczyli również rodzice oraz władze samorządowe. Wymiernym efektem jest zainspirowanie społecznej działalności uczniowskiej w szkole w Terszewie.

Ukraina

Dołącz do nas - Samorząd Studentów 22070 zł

Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego, ul. Stefana Batorego 1, 22-100 Chełm, dziekan@chelm.janski.edu.pl

Przekazanie doświadczeń funkcjonowania samorządu studentckiego poprzez szkolenie studentów Uniwersytetu Lwowskiego w Chełmie, symulacyjne wybory samorządu studentckiego we Lwowie oraz wydanie poradnika w jęz. ukraińskim.

Ukraina

Młodzież w poszukiwaniu autorytetów 21500 zł

Rada Słuchaczy Medycznego Studium Zawodowego, ul. Chmielna 17, 41-209 Sosnowiec, lmed@poczta.onet.pl
Projekt miał na celu aktywizację obywatelską młodzieży Charkowa oraz wzmocnienie środowisk rodzinnych w społecznościach dotkniętych „wycuczoną bezradnością”. Wypracowano wzorcowe Projekty Pomysłów Pracy nad Sobą, założenia Poradni Życia Rodzinnego, model absolwenta szkoły itp.

Ukraina

PRoloG - Polsko-rosyjsko-gruziński program współpracy 18300 zł

Centrum Doradcze Programów Pomocowych, ul. Rzemieślnicza 3, 13-100 Nidzica, mkon@cso.com.pl

Projekt miał na celu rozpoczęcie trójstronnej (Polska-Rosja-Gruzja) współpracy w zakresie wymiany programów szkoleniowych oraz tworzenia nowych narzędzi wspierających zaangażowanie obywateli w proces podejmowania decyzji na szczeblu lokalnym. Odbyła się wizyta studyjna w Polsce i Kaliningradzie oraz warsztat dla władz samorządowych i NGO.

Gruzja, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Młodzież - twórcy współczesnego świata 25000 zł

Zespół Szkół - Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego, Kijany 19, 21-077 Spiczyn,

zsrcku_kijany@poczta.wprost.pl

Nawiązanie współpracy między szkołami z Polski i Ukrainy. Elementami projektu były wspólne „Lekcje o społeczeństwie - na żywo” z udziałem przedstawicieli samorządu lokalnego, Dni Ukraińskie Kijanach i Dni Polskie na Ukrainie, oraz opublikowanie biuletynu.

Ukraina

Po sąsiedzku - obóz integracyjny dla młodzieży polskiej i ukraińskiej 25000 zł

Samodzielne Koło Terenowe Nr 75 Społecznego Towarzystwa Oświatowego, ul. Odrodzenia 45, 22-300 Krasnystaw, slockstaw@ch.onet.pl

Podczas wspólnego obozu młodzież uczestniczyła m.in. w warsztatach komputerowych, zajęciach z komunikacji personalnej.

Ukraina

Letnia Szkoła Kultury Łemkowskiej - edukacja społeczno-kulturowa młodzieży 24840 zł

Stowarzyszenie Miłośników Kultury Łemkowskiej, Al. Wolności 8a/3, 66-500 Strzelce Krajeńskie, lemko-tower.prv.pl

Nawiązanie kontaktów organizacji łemkowskich z Polski i Ukrainy. Odbyła się Letnia Szkoła Kultury Łemkowskiej dla młodzieży.

Ukraina

Nauczyciele i rodzice solidarni dla rozwoju białoruskiej edukacji 71000 zł

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej - Centrum Szkoleniowe w Szczecinie, ul. Marii Skłodowskiej-Curie 4, 71-332 Szczecin, pfenrych@wsap.szczecin.pl

Wsparcie w przekształceniu białoruskiej szkoły w instytucję przyjazną wobec ucznia, nauczyciela i rodzica (kontynuacja). Jednym z celów było powstanie lokalnej grupy nauczycieli i rodziców wspierających przemiany w oświacie. Wydano też broszurę dla rodziców i nauczycieli.

Demokracja w szkole 24920 zł

Zespół Szkół Budowlanych/Gimnazjum nr 2, ul. Bema 35, 11-200 Bartoszyce, gim2_bartoszyce@o2.pl
Wymiana doświadczeń związanych z oświatą (system oceniania wewnątrzszkolnego, reforma oświaty, prawa i obowiązki ucznia). Odbyły się warsztaty w szkole w Pioniersku.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Most Zachód-Wschód 24981 zł

Fundacja im. Doktora Janaszka „Podaj dalej”, ul. 11 Listopada 7a, 62-510 Konin, fundacja@podajdalej.lm.pl
Przekazanie doświadczeń w zakresie pracy wolontarystycznej osób niepełnosprawnych, aktywnej rehabilitacji, likwidacji barier architektonicznych.

Mołdowa

Dobry przykład - dobra zmiana 21750 zł

Fundacja Pomocy Dzieciom „Krzyk”, ul. 3-ego Maja 3, 23-400 Biłgoraj, krzyk.bilgoraj@wp.pl
Przygotowanie młodych liderów-wychowawców z organizacji pozarządowych trzech obwodów południowej i wschodniej Ukrainy do opieki nad dziećmi i młodzieżą z patologicznych środowisk społecznych (doświadczenia m.in. świetlic środowiskowych).

Ukraina

Pomoc dla samopomocy 18195 zł

Lubelski Ośrodek Samopomocy, ul. Narutowicza 54, 20-016 Lublin, los@los.lublin.pl
Zainicjowanie procesu tworzenia grup samopomocowych na Ukrainie w obwodzie lwowskim, w oparciu o doświadczenia polskie (punkty informacyjno poradnicze, praca na rzecz niepełnosprawnych, bezrobotnych, kobiet).

Ukraina

Polska - Rosja! Sami Swoi! 21000 zł

Fundacja Promocji Przedsiębiorczości „POGEZANIA”, ul. Bolesława Prusa 10, 14-300 Morąg, pogezenia@op.pl
Zapoznanie młodzieży z kulturą, tradycją i obyczajowością Rosji i Polski, oraz nawiązanie współpracy środowisk szkolnych i organizacji pozarządowych. Podczas warsztatów, spotkań i okrągłego stołu, uczestnicy próbowali przełamać stereotypy postrzegania Rosjan i Polaków.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Staże dla rozwoju 19600 zł

Centrum Współpracy Młodzieży, ul. Tatrzańska 35, 81-313 Gdynia, cwm@cwm.org.pl
Przekazanie doświadczeń w dziedzinie funkcjonowania młodzieżowych organizacji pozarządowych: wolontariat, dzielenie się władzą (przeciwdziałanie nadmiernej centralizacji).

Białoruś, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Ukraina

Poznaj mój kraj 25000 zł

Gimnazjum nr 2, ul. Bogdanowicza 9, 21-010 Łęczna, dyr-zs2-leczna@oswiata.org.pl
Projekt był skierowany do młodego pokolenia Polaków i Ukraińców pragnących przełamać stereotypy narodowe. Podczas wzajemnych wizyt uczestnicy z Gołej Przystani i z Łęcznej spędzali aktywnie wolny czas oraz poznawali tradycje historycznej wspólnoty.

Ukraina

Demokratyzacja życia szkoły 10400 zł

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1, ul. Słowiańska 17, 82-500 Kwidzyn
Przekazanie doświadczeń tworzenia i realizacji programów edukacyjnych, głównie związanych z edukacją ekonomiczną, preregionalną i kulturalną, a także samorządności szkolnej. Odbyła się wymiana młodzieży oraz seminarium z udziałem nauczycieli i młodzieży z Grodna i Kwidzyna.

Białoruś

Śladami przeszłości 15488 zł

Zespół Placówek Oświatowych w Miłkach, ul. Szkolna 3, 11-513 Miłki, r.ilnicka@poczta.onet.pl
Wymiana młodzieży oraz dzielenie się doświadczeniem prowadzenia lekcji nowatorskimi metodami, prowadzonymi w muzeach. Przeprowadzone lekcje muzealne były okazją do poznania krajów i regionów.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Złote jabłko w dłoni 24986 zł

Stowarzyszenie Rozwoju Przedsiębiorczości, ul. Klonowica 6/2, 20-442 Lublin, srp@autograf.pl
Przekazanie doświadczeń w zakresie tworzenia i zarządzania klubem dla młodzieży i działań arteterapeutycznych. Stworzono klub dla młodzieży w Nowowołyńsku, zorganizowano warsztaty muzyczno-artystyczne oraz wystawę i koncert.

Ukraina

Horyzonty 15000 zł

Stowarzyszenie Kulturalne Viva Art, pl. Jagiellończyka 1, 82-300 Elbląg, vivaart@o2.pl
Przekazanie doświadczeń pracy z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną oraz ich rodzinami. Odbyły się warsztaty, wydano poradnik dla osób przygotowujących osoby niepełnosprawne do pracy rzemieślniczej.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Wolontariusz - młodzieżowy lider lokalny 17800 zł

Fundacja „Rodowo”, Rodowo 2, 11-713 Sorkwity, rodowo@rodowo.pl
Promocja wolontariatu i aktywizacja obywatelska młodzieży Kaliningradu i Ukrainy, poprzez przekazanie doświadczeń pracy klubów i centrów wolontariatu. Uczestnicy szkoleń przygotowali i realizowali lokalne akcje promujące wolontariat. Przygotowano publikację.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Ukraina

Wiem, co powinienem wiedzieć; Wiem, jak się dowiedzieć; Wiem, jak się dowiem. 13240 zł

Stowarzyszenie „Czajnia”, ul. Lwowska 52, 22-600 Tomaszów Lubelski, czajnia@o2.pl
Przekazanie doświadczenia oraz pomoc w tworzeniu Biur Informacji Obywatelskich, co ma zwiększyć zakres korzystania przez obywateli z przysługujących im praw. W ramach projektu odbyły się m.in. akcje informacyjne w Tomaszowie i Łucku.

Ukraina

Sport łączy ludzi 21589 zł

Gminny Ludowy Uczniowski klub Sportowy „Delta”, Kiwity 63 A, 11-106 Kiwity, piotrowicza@op.pl
Rozpoczęcie współpracy Klubu „Delta” oraz Publicznego Gimnazjum w Kiwitach z Zasadniczą Szkołą Ogólnokształcącą w Krasnotorowce, w zakresie wymiany doświadczeń związanych z integracją społeczności lokalnej i pobudzaniu jej aktywności poprzez uczestnictwo w działaniach sportowych.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Przeniesienie polskich doświadczeń z dziedziny agroturystyki na grunt ukraiński 24665 zł

Krajowe Stowarzyszenie Promocji Obszarów Wiejskich, ul. Mazowiecka 63/2, 60-623 Poznań, targiferma@home.pl
Wsparcie rozwoju agroturystyki na Ukrainie poprzez przygotowanie grupy rolników z wsi rejonu lwowskiego oraz grupy pracowników Uniwersytetu Rolniczego we Lwowie w kierunku prowadzenia przez nich zajęć z agroturystyki.

Ukraina

e-współpraca 23000 zł

Stowarzyszenie Lubelski Instytut Samorządności, ul. Zielona 20, 20-002 Lublin, wstanek2004@interia.pl
Stworzenie systemu umożliwiającego edukację na odległość, z wykorzystaniem Internetu, dla grup mających wpływ na przemiany demokratyczne na Ukrainie (organizacje obywatelskie, przedstawiciele samorządów lokalnych, nauczyciele, uczniowie).

Ukraina

10 lat współpracy polskich i ukraińskich organizacji na Krymie 25000 zł

Towarzystwo Demokratyczne Wschód, ul. Bagatela 10 m. 18A, 00-585 Warszawa, tdwschod@wp.pl
Podsumowanie 10-letniej współpracy polskich i krymskich organizacji pozarządowych. Pierwsza część imprezy odbywała się w parlamencie Republiki Autonomicznej Krymu (Symferopola), zaś druga - w Bachczysaraju.

Ukraina

Święta rodzinne - obyczaje w Polsce i na Ukrainie 14760 zł

Szkoła Podstawowa nr 3 w Środzie Wlkp., ul. 20 Października 2, 63-000 Środa Wlkp., szkola-3@go2.pl
Młodzież ze Środy i Sambora miała możliwość poznać święta w obu krajach - każda strona najpierw zbierała informacje w rodzinach, przeprowadziła wywiady, wykonała zdjęcia i rysunki, przygotowała inscenizację. Następnie odbyły się wzajemne wizyty, przy czym dzieci mieszkaly w rodzinach.

Ukraina

Doświadczenie-Samorząd-Rozwój 24762 zł

Związek Gmin Lubelszczyzny, ul. I Armii Wojska Polskiego 5, 20-078 Lublin, zgl@zgl.pl
Przekazanie doświadczeń samorządowych w oparciu o praktyczne przykłady z województwa lubelskiego radnym różnym szczebli z terenu obwodu wołyńskiego.

Ukraina

Huculskie muzyki 24018 zł

Stowarzyszenie Animatorów Ruchu Folkowego, ul. Araszkiewicza 11, 20-836 Lublin, amatecka@plusnet.pl
Promocja muzyki karpackiej oraz stworzenie platformy współpracy animatorów kultury z Werchowyny i Lublina. Przeprowadzono m.in. szkolenia z marketingu kultury, muzyczne warsztaty, wspólne występy i sesję nagraniową oraz wspólne kolędowanie w Werchowynie.

Ukraina

Kolejny krok do współpracy 24299 zł

Ostródzkie Stowarzyszenie Kulturowe "Sasinia", ul. Kościuszki 10/1, 14-100 Ostróda, sasinia@ostrodaonline.pl
Zacieśnienie współpracy i wymiana doświadczeń w obszarze funkcjonowania organizacji pozarządowych i współpracy transgranicznej.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Oblicza niepełnosprawności - różne kraje, różne problemy 14700 zł

Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Oddział w Moragu, ul. Dworcowa 9, 14-300 Morąg, tpd.morag@interia.pl
Zbudowanie systemu wsparcia dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej z Czerniachowska, poprzez przeszkolenie grupy rodziców i osób współpracujących z nimi, oraz pokazanie metod przywracania im miejsca w społeczeństwie.

kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

2x2 czyli współpraca dla współpracy 21616 zł

Wspólnota Robocza Związków Organizacji Społecznych, ul. Marszałkowska 34/50, 00-554 Warszawa, wrzos@wrzos.org.pl

Zwiększenie zaangażowania organizacji pozarządowych w rozwiązywanie problemów społecznych a także edukowanie przedstawicieli władz szczebla centralnego, samorządów lokalnych, instytucji państwowych świadczących usługi socjalne na Białorusi w dziedzinie współpracy międzysektorowej.

Białoruś

Żyjemy w jednej Europie 24874 zł

Liceum Ogólnokształcące, ul. płk. Tadeusza Semika 1, 34-200 Sucha Bieskidzka, zsosucha@iap.pl
Projekt zakładał utrzymywanie kontaktu pomiędzy młodzieżą polską i ukraińską ze Stryja za pośrednictwem Internetu oraz pogłębienie tego kontaktu w czasie wzajemnych wizyt.

Ukraina

Blżej siebie - w duchu przyjaźni i demokracji 20602 zł

Gimnazjum Publiczne im. Wspólnoty Europejskiej w Kandytach, Kandyty 77, 11-220 Górowo Iławieckie, kandyty@home.pl

Wzajemne poznanie się młodzieży i wymianę doświadczeń w dziedzinie edukacji, samorządności i popularyzacji idei integracji europejskiej.

Ukraina

Młodzież w demokratycznym społeczeństwie 15475 zł

Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Oświatowych przy SP w Białej Piskiej, ul. Kajki 1, 12-230 Biała Piska, spbialapiska@poczta.onet.pl

Przekazanie doświadczeń w sferze demokratyzacji szkoły oraz funkcjonowania Młodzieżowej Rady Miejskiej. Projekt był skierowany do dzieci i młodzieży z wsi i małych miast.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Warszawa-Krym. Szkoła na rzecz społeczności lokalnej 20625 zł

Gimnazjum Przymierza Rodzin w Warszawie, ul. Grzegorzewskiej 10, 02-778 Warszawa, szkola@sprjp2.edu.pl
Kontynuacja wymiany między szkołami z Warszawy i Starego Krymu skoncentrowanej na działaniach na rzecz środowiska lokalnego, działalności edukacyjno-wychowawczej wśród młodzieży i rodziców, współpracy z samorządem lokalnym i organizacjami pozarządowymi.

Ukraina

Partnerstwo kobiet-lidererek z terenów wiejskich 24990 zł

Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „Na Bursztynowym Szlaku”, ul. Krakowska 473, 34-143 Lanckorona, renatabukowska@poczta.onet.pl
Wspieranie działań wiejskich liderów, głównie kobiet poprzez umożliwienie wymiany pomysłów i inicjatyw biznesowych, a także opracowanie oferty turystycznej promującej dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe.

Białoruś, Ukraina

Skarbnik - rola i obowiązki w demokratycznej strukturze samorządu 18675 zł

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej - Ośrodek w Olsztynie, ul. Pieniężnego 10, 10-006 Olsztyn, mkon@csso.com.pl

Rozpoczęcie przygotowania samorządów rosyjskich do reformy samorządowej, mającej nastąpić w 2006 roku. Zainicjowano prace nad powołaniem Forum Skarbników Obwodu Kaliningradzkiego.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Akcja - młody człowiek 20772 zł

Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA, ul. Peowiaków 10/9, 20-007 Lublin, biuro@klanza.lublin.pl

Przekazanie kilkunastoletniego doświadczenia PSPiA KLANZA w zakresie tworzenia możliwości aktywnego spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży. Adresatami byli nauczyciele oraz działacze NGO i samorządów z Ukrainy.

Ukraina

Kultura pogranicza - partnerstwo i współpraca domów kultury 16000 zł

Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych, ul. Parkowa 1 10-233 Olsztyn, ceik@wbp.olsztyn.pl

Współpraca domów kultury Odbyła się wizyta studyjna animatorów z domów kultury obwodu kaliningradzkiego w woj. warmińsko-mazurskim oraz dwudniowy warsztat w Kaliningradzie.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Otwórzmy się 18985 zł

Zespół Szkół Odzieżowo-Włókienniczych, ul. Spokojna 10, 20-074 Lublin, haugustak@poczta.fm

Kształtowanie postaw tolerancji i otwartości wobec innych narodów, kultur i religii, poprzez wzajemne poznanie się młodzieży szkolnej z Lublina i Łucka, zapoznanie się z dorobkiem kulturowym Lubelszczyzny i Wołynia.

Ukraina

Budujmy razem 17580 zł

Fundacja „Metanoia”, ul. Sikorskiego 1/29, 20-814 Lublin, danamod1@wp.pl

Przekazanie doświadczeń w zakresie organizacji i zarządzania świetlicami dla dzieci dysfunkcyjnych i zaniedbanych wychowawczych. Odbył się cykl warsztatów, wydano podręcznik metodyczny.

Ukraina

Tanecznym krokiem przez granicę 24576 zł

Stowarzyszenie Pomocy Bezrobotnym i iich Rodzinom „Samarytanie”, pl. Wolności 26, 11-130 Ometa, samarytanie61@neostrada.pl

Nawiązanie współpracy i wymiana doświadczeń pomiędzy organizacjami działającymi na rzecz kultury i twórczości dziecięcej i młodzieżowej. Odbyły się warsztaty dla animatorów kultury, wzajemne wizyty młodzieży oraz koncerty rosyjskiego zespołu w polskich szkołach.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Współdziałanie i wymiana doświadczeń w zakresie organizacji pozarządowych 18802 zł
Stowarzyszenie "Europa i my", ul. Na Skarpie 12/36, 06-100 Pułtusk stowarzyszenie@europaimy.org
Projekt miał na celu przedstawienie partnerom z Kaliningradu polskich przepisów dot. NGO oraz metod współpracy NGO z administracją samorządową i lokalnymi darczyńcami. Przeprowadzono wymianę wizyt, wydano, publikację.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Partnerstwo na rzecz ochrony bociana białego na Ukrainie 24950 zł
Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”, ul. W. Jagiełły 10, 08-110 Siedlce, biuro@bocian.org.pl
Tworzenie partnerstwa pomiędzy różnymi instytucjami (NGO, służbami energetycznymi, administracją, szkołami) w Ukrainie w zakresie ochrony bociana białego (kontynuacja). Zainicjowano partnerstwa w trzech nowych regionach.

Ukraina

Poznajemy nasze małe ojczyzny 11500 zł
II Liceum w Koninie, ul. 11 Listopada 7a, 62-510 Konin, drugieliceum@lm.pl
Celem projektu było nawiązanie współpracy młodzieży szkolnej z Polski i Rosji. W trakcie pobytu grupy z obwo-
du kaliningradzkiego młodzież uczestniczyła we wspólnych zajęciach.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Niech połączy nas zabawa 14500 zł
Szkoła Podstawowa nr 7, al. Przyjaciół 42, 10-148 Olsztyn, sp7olsztyn@interia.pl
Wymiana doświadczeń w dziedzinie gier i zabaw integracyjnych oraz metod aktywizujących na zajęciach w kla-
sach młodszych, wzajemne poznanie się młodzieży i nauczycieli, przełamywanie stereotypów.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Samorząd z bliska. Białoruś a doświadczenia polskie 22500 zł
Białoruskie Forum Samorządowe w Rzeczypospolitej Polskiej, ul. Ks. I. Wierobieja 18, 17-200 Hajnówka,
bielhaj@o2.pl
Pokazanie polskiego doświadczenia w dziedzinie samorządu lokalnego, poprzez organizowanie warsztatów
szkoleniowych dla samorządowców z Białorusi oraz konferencji w Mińsku. Uczestnicy spotykali się z wójtami,
burmistrzami, przewodniczącymi rad.

Białoruś

Organizacja pomocy dzieciom, młodzieży i rodzicom niepełnosprawnych w Mongolii 22500 zł
Stowarzyszenie Św. Celestyna, Mikoszków 27, 57-100 Strzelin, celestyn@idn.org
Nawiązanie współpracy z ośrodkiem zajmującym się rehabilitacją osób niepełnosprawnych w Mongolii. Przepro-
wadzono w Polsce szkolenie dla dwóch specjalistów z ośrodka rehabilitacyjnego w Ułan Bator.

Mongolia

Wiedza to najlepsza broń w walce z rakiem piersi 23000 zł
Stowarzyszenie kobiet po mastektomii „Amazonki”, ul. Kolegiacka 16, 22-400 Zamość,
zamojskieamazonki@poczta.onet.pl
Podniesienie wiedzy kobiet w sferze rehabilitacji kooperacyjnej w Ukrainie. Przeprowadzono szkolenia, wizyty,
wydano materiały nt. rehabilitacji.

Ukraina

Uwolnić motyle... 15000 zł
Fundacja Pomocy Dzieciom „Krzyk”, ul. 3-go Maja 3, 23-400 Biłgoraj, krzyk.bilgoraj@wp.pl
Przygotowanie młodych liderów-pedagogów z małych miasteczek trzech obwodów na Ukrainie do pracy z dzieć-
mi z rodzin z problemem alkoholowym. Opracowano poradnik.

Ukraina

Leadership towards the future of Europe 14000 zł
Akademickie Centrum Informacji i Edukacji Europejskiej, ul. Twarda 56A/20, 00-818, Warszawa, acieeuw@wp.pl
Przekazanie liderom młodzieżowych organizacji pozarządowych wiedzy o formach aktywności obywatelskiej,
zarządzania projektami, oraz lokalnej współpracy.

Armenia, Białoruś, Gruzja, Mołdowa, Ukraina, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Słowacja

Polskie, ukraińskie czyli wspólne dziedzictwo kulturowe 11970 zł
IV Liceum Ogólnokształcące, ul. 1 Maja 93, 44-206 Rybnik, ivlorybnik@rsi.pl
Edukacja obywatelska poprzez zorganizowanie debaty historycznej między młodzieżą Polski i Ukrainy.

Ukraina

Wsparcie rozwoju wolontariatu w organizacjach społecznych 10000 zł
Towarzystwo Demokratyczne Wschód, ul. Bagatela 10 m. 18a, 00-585 Warszawa, tdw@tdw.org.pl
Rozwój wolontariatu w organizacjach społecznych wschodniej części obwo-
du kaliningradzkiego. Zorganizowano seminarium-spotkanie przedstawicieli władz, organizacji i szkół, szkolenia, wydano „Książkę pracy wolonta-
riusza” i promowano wolontariat.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

II wojna światowa w pamięci zbiorowej Białorusinów, Litwinów i Polaków 8000 zł
Polskie Towarzystwo Historyczne - oddział w Białymstoku, Rynek Kościuszki 4, 15-426 Białystok,
pth@hum.uw.edu.pl
Przełamywanie stereotypów historycznych poprzez podjęcie dyskusji o II wojnie światowej. Przeprowadzono:
dyskusję panelową w Białymstoku, warsztaty dla nauczycieli w Grodnie, oraz publikacje artykułów w „Biuletynie
Historii Pogranicza” oraz „Historycznym almanachu” (Białoruś).

Białoruś

Tacy sami - wspólnotowe więzi 9500 zł
Publiczna Szkoła Podstawowa w Złotnikach, ul. Opolska 40, 46-060 Złotniki, sp_zlotniki@wodip.opole.pl
Wymiana młodzieży ze szkół w Złotnikach oraz Kroszynie (Białoruś). Młodzież przebywała w domach rodzin-
nych uczniów, uczestniczyła we wspólnych lekcjach, wycieczkach i zabawach.

Białoruś

Letnia szkoła kultury łemkowskiej - „Z łemkowskiej skrzyni” 10000 zł
Stowarzyszenie Miłośników Kultury Łemkowskiej w Strzelcach Krajeńskich, ul. Gorzowska 10/3, 66-520 Dobiegniew,
lemko_folk@o2.pl
Wspólne poszukiwanie, zbieranie materiałów, wywiadów, dokumentów dotyczących przeszłości Łemków przez
młodzież z rodzin łemkowskich mieszkających w Polsce i na Ukrainie.

Ukraina

Wolontariat - szansą dla siebie i dla innych 14300 zł
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 „Elektryk”, ul. Witosa 25, 67-100 Nowa Sól, elektryk1@op.pl
Propagowanie wolontariatu wśród młodzieży Mykityneckiej szkoły średniej. Przeszkolono uczniów oraz nauczy-
cieli w działaniach wolontariackich oraz pierwszej pomocy przedmedycznej.

Ukraina

Budując niezależne młodzieżowe organizacje pozarządowe na Ukrainie i Białorusi 18500 zł
Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza”, ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. nr 14, 02-366 Warszawa,
piotr.sitko@fse.pl
Zorganizowanie wiosenno-letniego cyklu wspólnych spotkań harcerzy z Ukrainy, Białorusi i Polski z zamiarem
wzmocnienia białoruskiej i ukraińskiej organizacji skautowych.

Białoruś, Ukraina

Przejrzysty Samorząd na Ukrainie 15000 zł
Regionalny Ośrodek Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej w Lublinie, ul. Chopina 33/3, 20-023 Lublin,
frdlolub@skrzynka.pl
Przekazanie doświadczeń Laboratorium „Przejrzysta Gmina”, co ma usprawnić funkcjonowanie samorządu tery-
torialnego na Ukrainie. Wypracowanie ukraińskiego modelu „6 zasad dobrego rządzenia”, a także organizacja
konferencji nt. zarządzania w administracji.

Ukraina

Aktywna Kobieta - Partnerski Samorząd 20000 zł

Europejska Unia Kobiet, ul. Nowy Świat 21, 00-029 Warszawa, dan@euk.sp.pl

Pobudzenie aktywności obywatelskiej wśród kobiet, które zdecydowały się pracować na rzecz społeczności lokalnej (kandydować w wyborach samorządowych, pomagać przy kampaniach wyborczych itp.), pokazanie możliwości budowania organizacji pozarządowych.

Ukraina

Ekoturystyka - rozwój przedsiębiorczości 18500 zł

Bieszczadzkie Stowarzyszenie Ekoturystyczne „Baszta”, pl. Konstytucji 3 Maja 7, 38-600 Lesko, baszta@poczta.bieszczady.pl

Prezentacja doświadczeń regionu Bieszczad w dziedzinie rozwoju ekoturystyki oraz utworzenie wspólnego programu rozwoju ekoturystyki na Zakarpaciu. M.in. eksperci z Polski odwiedzili gospodarstwa agroturystyczne Zakarpacia, udzielając konsultacji.

Ukraina

Młodzieżowy Mistrz Biznesu 15000 zł

Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości „ATUT”, ul. A. Mickiewicza 32, 14-100 Ostróda, atut@atut.org.pl

Budowanie postaw przedsiębiorczości wśród młodzieży szkół średnich poprzez przekazanie polskich doświadczeń w tym zakresie. Stworzono 3 grupy uczniów - firmy, które przez 4 miesiące prowadziły działalność gospodarczą pod opieką nauczycieli.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Radość Tworzenia Radością Życia 20990 zł

Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Gminy Wierzbica, ul. Pogodna 8, 22-150 Wierzbica, khanc@autograf.pl

Warsztaty malarsko-rzeźbiarskie i dziennikarskie dla młodzieży z Zespołu Szkół w Wierzbicy oraz ze szkoły średniej w Łucku.

Ukraina

My też potrafimy 24520 zł

Stowarzyszenie Wspierania Działalności Szkoły Podstawowej, Łańcuchów 19, 21-202 Milejów, splan@poczta.onet.pl

Przekazanie doświadczenia pracy z uczniami z trudnościami w nauce wynikającymi z niedoborów fizycznych i psychicznych pedagogom ze szkoły w Starej Zaburówce. Otrzymała się wymiana młodzieży.

Ukraina

Kategoria: Najlepsze polskie doświadczenia

Innowator 61000 zł

Centrum Kształcenia Liderów i Wychowawców im. Pedro Arrupe, ul. Tatrzaska 35, 81-313 Gdynia, centrum@arrupe.org

Budowanie niepaństwowych struktur kształcenia nauczycieli na Białorusi, Ukrainie i w Albanii, oraz grup samokształceniowych nauczycieli. Obok warsztatów i konferencji przewidziano wydawanie biuletynu i utworzenie strony internetowej.

Ukraina, Białoruś, Albania

Szkoła otwarta na świat 70000 zł

Gdańska Fundacja Oświatowa, ul. Osiek 11/12, 80-842 Gdańsk, gfo@mail.gfo.pl

Dzielenie się doświadczeniem modeli szkoły, która przygotowuje swoich uczniów do podejmowania nauki za granicą i umożliwiania naukę uczniom pochodzącym z różnych systemów edukacyjnych. W ramach projektu m.in. 15 uczniów przez semestr uczyło się w polskich szkołach.

Ukraina

Lokalni dla młodzieży 95000 zł

Stowarzyszenie Szkoła Liderów, ul. Sienkiewicza 12/14, pok. 4D19, 00-010 Warszawa, apawlowicz@szkola-liderow.pl

Przekazanie przedstawicielom lokalnych instytucji społeczeństwa obywatelskiego mechanizmów budowania partnerstwa oraz modeli aktywizacji młodzieży szkolnej w wybranych miastach i wsiach.

Białoruś, Mołdowa, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Ukraina

Wymiana doświadczeń w rozwoju turystyki wiejskiej 55000 zł

Stowarzyszenie „Towarzystwo Rozwoju Strzegowa”, ul. Wyzwolenia 15, 06-445 Strzegowo, trsstrzegowo@poczta.fm

Przekazanie doświadczeń drobnych przedsiębiorców i gospodarzy z Mazowsza partnerom w regionie Starego Krymu (Ukraina) w dziedzinie eko i agroturystyki.

Ukraina

Europejska Karta Języków: uczymy się razem, w różnych językach 80000 zł

Towarzystwo Demokratyczne Wschód, ul. Bagatela 10 m. 18A, 00-585 Warszawa, urszul@op.pl

Pomoc w rozwiązywaniu na Ukrainie problemu nauczania w językach mniejszości po podpisaniu przez Ukrainę Europejskiej Karty Języków, poprzez pokazanie polskiego doświadczenia w tej dziedzinie. Otrzymały się staże w Polsce i szkolenia dla urzędników, dyrektorów szkół oraz rad rodziców na Ukrainie.

Ukraina

Ku przyjaznemu sąsiedztwu 77000 zł

Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowa „Borussia”, ul. Wyzwolenia 2/7, 10-106 Olsztyn, borussia@rubikon.pl

Przekazanie wiedzy o wdrażaniu reformy administracyjnej oraz pracy samorządu lokalnego, w związku ze zmianami w prawie o samorządzie terytorialnym Federacji Rosyjskiej.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Bez korupcji. Doświadczenia w społecznej kontroli władz lokalnych 40000 zł

Fundacja Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej, ul. Szpitalna 5/5, 00-031 Warszawa, fundacja@spczs.engo.pl

Wsparcie społecznej kontroli władz, w szczególności samorządowych, w Mołdowie - poprzez zapoznanie mołdawskich dziennikarzy z rozwiązaniami prawnymi, oraz praktyką społeczną dążącą do wykrywania i eliminowania zjawisk o charakterze korupcyjnym.

Mołdowa

Rozwój samorządu osiedlowego w Białorusi 80000 zł

Stowarzyszenie Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne, ul. Szpitalna 5, lok. 16, 00-031 Warszawa, eedc@eedc.org.pl

Tworzenie samorządności lokalnej na poziomie osiedlowym, poprzez przekazanie doświadczeń spółdzielczości mieszkaniowej w Polsce. Powołano 5 wspólnot mieszkaniowych.

Białoruś

Młodzieżowi liderzy społeczności lokalnej budują państwo obywatelskie 63000 zł

Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo, ul. Jezuicka 4/9, 20-113 Lublin, biuro@fsd.lublin.pl

Utworzenie aktywnego i obywatelsko nastawionego środowiska młodzieżowego poprzez rozszerzenie działalności Akademii Liderów na Ukrainie. Stworzono 3 ośrodki Akademii.

Ukraina.

Forum Młodych Liderów 29000 zł

Stowarzyszenie Szkoła Liderów, ul. Sienkiewicza 12/14, pok. 4D19, 00-010 Warszawa, apawlowicz@szkola-liderow.pl

Udział młodych liderów w Forum, które odbywało się równoległe do Forum Ekonomicznego w Krynicy. Uczestniczyło ponad 100 młodych ludzi z Europy Środkowej i Wschodniej.

Białoruś, Ukraina, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej, Mołdowa, Rumunia, Węgry, Słowacja, Litwa, Łotwa, Czechy, Estonia

XIV Forum Ekonomiczne w Krynicy 60000 zł

Fundacja Instytut Studiów Wschodnich, ul. Koźca 3/5 lok. 6, 00-070 Warszawa, j.rejt@isw.org.pl

Uczestnictwo 50 osób z Europy Środkowej i Wschodniej w XIV Forum Ekonomicznym w Krynicy, który jest platformą wymiany poglądów, idei oraz kontaktów między politykami, przedsiębiorcami i działaczami pozarządowymi regionu.

Ukraina, Białoruś, Rosja, Litwa, Łotwa, Estonia, Armenia, Gruzja, Mołdowa, Węgry, Czechy, Słowacja, Macedonia

Transformacja samorządów gospodarczych w realizacji Nowej Gospodarki 45000 zł

Izba Przemysłowo-Handlowa Południowej Wielkopolski, ul. Wrocławska 93, 63-400 Ostrów Wielkopolski, izba@izba.ostrow-wielkopolski.pl

Przekazanie ukraińskiemu samorządowi gospodarczemu doświadczeń z procesu dostosowywania do funkcjonowania na Jednolitym Rynku Europejskim i w realiach Nowej Gospodarki.

Wspieranie przestrzegania praw obywatelskich i integracji społecznej osób niepełnosprawnych w Armenii 26500 zł

Rehabilitacyjne Centrum Rozwoju Porozumiewania, ul. Kołłątaja 4, 82-500 Kwidzyn, aac@aac.pl
Przekazanie związkowi rodziców dzieci niepełnosprawnych i specjalistom modelu rozwiązywania problemów dzieci niepełnosprawnych, tzw. AAC - Alternatywnych i Wspomagających Sposobów Porozumiewania się.

Armenia

Nasza siła w wiedzy 80000 zł

Helsińska Fundacja Praw Człowieka, ul. Zgoda 11, 00-018 Warszawa, hfhr@hfhrpol.waw.pl
Projekt był skierowany do trenerów, prawników Organizacji Młodych Liderów Azerbejdżanu, i miał na celu przekazanie doświadczeń i wiedzy potrzebnej do skuteczniejszej ochrony praw i wolności człowieka.

Azerbejdżan

Polsko-Ukraińska Szkoła Animatorów Społecznych 50000 zł

Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej, ul. Szpitalna 5/5, 00-031 Warszawa, cal@cal.ngo.pl
Przeniesienie na Ukrainę międzynarodowego projektu Szkoła Animatorów Społecznych, w ramach której wypracowywane są standardy pracy oraz profil zawodowy animatora społecznego.

Ukraina

KOOPERATYWA - polskie doświadczenia współpracy instytucjonalnej 79000 zł

Centrum Doradcze Programów Pomocowych, ul. Rzemieślnicza 3, 13-100 Nidzica, cdpp@op.pl
Przekazanie gruzińskim przedstawicielom sektora małych i średnich przedsiębiorstw, organizacji pozarządowych oraz samorządów polskich doświadczeń w zakresie międzysektorowej współpracy instytucjonalnej (formalnego i nieformalnego networkingu).

Gruzja

Partnerstwo praktyków - Pomoc w rozwoju 60000 zł

Stowarzyszenie Rozwoju Gospodarczego Gmin, ul. Marii Skłodowskiej-Curie 4, 71-332 Szczecin, office@srgg.org.pl
Doskonalenie umiejętności osób zarządzających gminami ukraińskimi oraz rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. M.in. opracowano „Przewodnik planowania rozwoju gospodarczego w praktyce”.

Ukraina

Demokracja godna człowieka 26000 zł

Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa, ul. Wincentego Stysia 16a, 53-526 Wrocław, programowy@silesius.org.pl
Wsparcie demokratyzacji oświaty na Białorusi poprzez przygotowanie białoruskich pedagogów z regionu mohylewskiego do przeprowadzenia w swych szkołach cyklu warsztatów na temat demokracji i postaw obywatelskich oraz pomoc w organizacji struktur wspierających ich dalszy rozwój.

Białoruś

Szkoły Plus Wkraczają do Azerbejdżanu 73000 zł

Małopolskie Towarzystwo Oświatowe, ul. Limanowskiego 7, 33-300 Nowy Sącz, alader@hotmail.com
Przeniesienie doświadczeń projektów Szkoły Plus do Azerbejdżanu. Projekt skupia się na przygotowaniu organizacji do rejestracji oraz działania w środowisku szkolnym i okołoszkolnym. Zrealizowano 12 lokalnych projektów społecznych.

Azerbejdżan

Rozwój agroturystyki na Białorusi 60000 zł

Ośrodek Szkoleniowy Krakowskiego Oddziału CDRRiOW, ul. Meiselsa 1, 31-063 Kraków, krakow_sekretariat@cdr.gov.pl
Tworzenie sieci inicjatyw lokalnych mających wspierać gospodarstwa agroturystyczne. Przeprowadzono m.in. wizyty studyjne i szkolenia.

Białoruś

„Razem” - Polsko-Ukraińska Współpraca dla Przyszłości 40000 zł

Europejski Dom Spotkań - Fundacja „Nowy Staw”, ul. 3-go Maja 18/3A, 20-078 Lublin, eds@leds-fundacja.pl
Stworzenie systemu kojarzenia szkół Polski i Ukrainy, systemu informacji oraz systemu wsparcia dla instytucji rozpoczynających współpracę poprzez doradztwo w zakresie budowania partnerstwa między polską i ukraińską

młodzieżą. „Razem” to polsko-ukraińska wymiana młodzieży; współpraca pomiędzy szkołami; współpraca między instytucjami i organizacjami działającymi w środowisku szkolnym.

Ukraina

Rola mediów w procesie decentralizacji i wprowadzania reform w Gruzji 50000 zł

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, ul. Hauke-Bossaka 11, 01-540 Warszawa, biuro@frdl.org.pl
Zapoznanie uczestników z procesem decentralizacji, transformacją w mediach, współpracą mediów z władzami oraz polityką informacyjną gmin. Odbłyła się wizyta studyjna dla dziennikarzy oraz pracowników samorządowych.

Gruzja

Kreowanie rosyjskich liderów 33000 zł

Stowarzyszenie JANTAR, ul. Browarna 80, 82-300 Elbląg, jantar.elblag@wp.pl
Wykreowanie liderów programów międzynarodowych umiejących pozyskiwać środki na działalność instytucji pozarządowych, z celem usprawnienia transgranicznej działalności NGO.

obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

NGO - jako alternatywna droga zdobycia doświadczenia zawodowego 35000 zł

Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Białymstoku, ul. Dojlidy Fabryczne 26, 15-555 Białystok, rektorat@wsap.edu.pl
Przekazanie umiejętności i doświadczeń w sferze zakładania i zarządzania organizacją pozarządową studentom ukraińskim, poprzez udział w praktykach w białostockich organizacjach społecznych.

Ukraina

Białoruskie Spotkania Europejskie 76000 zł

Instytut Studiów Strategicznych, ul. Mikołajska 4 Ip, 31-027 Kraków, iss@iss.krakow.pl
Przybliżenie zagadnień związanych z szeroko rozumianą integracją europejską uczniom i studentom na Białorusi.

Białoruś

Demokracja-Efektywność-Rozwój 60000 zł

Centrum Szkolenia Samorządu i Administracji w Lublinie, ul. Spokojna 7a, 20-074 Lublin, cssa@woi.lublin.pl
Budowanie nowoczesnego urzędu przyjaznego dla mieszkańców i inwestorów, zapoznanie nowej kadry kierowniczej z istotą dokonywanych reform i europejskimi standardami zarządzania jednostkami administracji lokalnej, wykreowania modelu etycznej administracji.

Ukraina

Rozwój obszarów wiejskich elementem demokratyzacji 50000 zł

Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju, ul. Białorskórnicza 26 50-134 Wrocław, biuro@eko.wroc.pl
Promowanie zrównoważonego rozwoju w dziedzinie turystyki i rolnictwa ekologicznego Mołdowy, w tym Transdniestrza, oraz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, na podstawie polskich doświadczeń.

Mołdowa

Wyjazd studyjny przedstawicieli polskich organizacji pozarządowych do Mołdowy 28000 zł

Fundacja Towarzystwo Demokratyczne Wschód, ul. Bagatela 10 m. 18a 00-585 Warszawa, tdw@tdw.org.pl
Poszerzenie zakresu współpracy oraz promocja działalności polskich organizacji pozarządowych w Mołdowie.

Mołdowa

Budzenie społeczeństwa obywatelskiego przez działania krajoznawcze na Białorusi 86675 zł

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej - Centrum w Szczecinie, ul. M. Skłodowskiej-Curie 4, 71-332 Szczecin, sczfrdl@wsap.szczecin.pl
Aktywizacja i integrowanie małych społeczności, poprzez działania w sferze edukacji, krajoznawstwa i turystyki na Białorusi. W rezultacie m.in. powstały trzy kółka krajoznawczo-turystyczne w białoruskich szkołach.

Białoruś

Zielone szlaki dla Białorusi 17000 zł

Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, ul. Bracka 6/6, 31-005 Kraków, biuro@epce.org.pl
Przekazanie doświadczeń Fundacji w rozwoju turystyki i aktywizacji społecznej w oparciu o model zielonych szlaków - Greenways - w trzech regionach Białorusi.

Białoruś

Kategoria: **INNE**

Pomoc studentom European Humanities University 37800 zł

Środkowoeuropejska Fundacja Edukacyjna, Warszawa, ul. Nowy Świat 72, pok. 276, 00-330, css@css.edu.pl
Projekt był reakcją na zamknięcie przez prezydenta Łukaszenkę Europejskiego Uniwersytetu Humanistycznego na Białorusi. Wsparcie finansowe rocznej nauki czterech studentów w Ośrodku Studiów Społecznych w Warszawie (program magisterski Society and Politics).

Białoruś

Białoruskie Kolędowanie 1000 zł

Instytut Kultury Białoruskiej, ul. Dwusieczna 7E 03-071 Warszawa, olga.maziarska@gazeta.pl
Dofinansowanie przejazdu muzyków z Białorusi na czwartą edycję „Białoruskiego Kolędowania” w Warszawie.

Białoruś

Pomoc dzieciom na Zakaukaziu 100000 zł

Polska Akcja Humanitarna, ul. Szpitalna 5/3, 00-031 Warszawa, pah@pah.org.pl
Udzielenie pomocy humanitarnej oraz stworzenie warunków do nauki dzieciom i młodzieży na Kaukazie.

Rosja

Study Tours to Poland – wizyty dla studentów

Białoruś, Ukraina, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Kolegium Europy Wschodniej, Ul. Kiebańska 5, 50-108 Wrocław, dabrowski@kew.org.pl
73000 zł

Polska Fundacja im. Roberta Schumana, Al. Ujazdowskie 37, 00-540 Warszawa, d.szostek@schuman.org.pl
70000 zł

Fundacja Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej, Szpitalna 5 lok. 5, 00-031 Warszawa, fundacja@spczs.engo.pl
54000 zł

Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa, ul. Stysia 16a, 53-526 Wrocław, piotr.czekierda@silesius.org.pl
60000 zł

Dom Pojednania i Spotkań im. św. Maksymiliana M. Kolbego, Św. Trójcy 4, 80-822 Gdańsk, arek@dmk.pl
41500 zł

Dom Spotkań im. Angelusa Silesiusa, ul. Stysia 16 a, 53-526 Wrocław, piotr.czekierda@silesius.org.pl
40000 zł

Centrum Kształcenia i Dialogu „Theotokos”, Kopernika 63A, 44-117 Gliwice, theotokos@theotokos.org.pl
19000 zł

Polska Fundacja im. Roberta Schumana, Al. Ujazdowskie 37, 00-540 Warszawa, d.szostek@schuman.org.pl
40280 zł

Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo, Jezuicka 4/9, 20-113 Lublin, biuro@fsd.lublin.pl
40000 zł

Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowa „Borussia”, Wyzwolenia 2/7, 10-106 Olsztyn, sekretariat@borussia.pl
42000 zł

Centrum Współpracy Młodzieży, Tatrzńska 35, 81-313 Gdynia, krzysztof@cwm.org.pl
40000 zł

Study Tours to Poland – wizyty dla profesjonalistów

Stowarzyszenie Edukacyjne Praw Człowieka Polowa 17/46, 18-400 Łomża, sepcz@wp.pl

Młodzi dyrektorzy szkół poznawali organizację nauczania w klasach integracyjnych łomżyńskich szkół oraz szkoły prywatne i małe wiejskie szkoły zagrożone likwidacją.

24000 zł

Ukraina, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

Stowarzyszenie Edukatorów, Madalińskiego 97/99, 02-549 Warszawa, andrzejp@top.pl

Wizyta studyjna przedstawicieli oświaty w Warszawie, Krakowie, Sulejówku i Lesznowoli dotycząca organizacji systemu oświaty w Polsce.

24500 zł

Macedonia

CASE, Sienkiewicza 12, 00-010 Warszawa, Malgorzata.Antczak@case.com.pl

Główny cel wizyty to zapoznanie grupy ekonomistów z Ukrainy z pierwszymi rezultatami integracji europejskiej w Polsce i innych krajach ostatnio przyjętych do UE. Goście uczestniczyli również w międzynarodowej konferencji „Europe after the Enlargement”.

31085 zł

Ukraina

Korporacja Samorządowa im. Józefa Dietla, os. Zielone 19/35, 31-970 Kraków, korporacjasamorządowa@op.pl
Młodość - Samorządność - Demokracja. Wymiana doświadczeń z zakresu samorządności lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego z Polski i Ukrainy.

36000 zł

Ukraina

Centrum Szkolenia Samorządu i Administracji, Spokojna 7 a, 20-074 Lublin, cssa@woi.lublin.pl

Demokracja - Efektywność – Rozwój. Wymiana doświadczeń z zakresu samorządności lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego z Polski i Ukrainy.

38000 zł

Ukraina

Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju, Białokórnica 26, 50-134 Wrocław, biuro@eko.wroc.pl

Rolnicy z Mołdowy zapoznali się z przykładami gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych, wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych w rozwoju turystyki oraz polityką rolną UE.

30000 zł

Mołdowa

Fundacja Instytut Studiów Wschodnich, Kozia 3/5 lok. 6, 00-070 Warszawa, j.rejt@isw.org.pl

XV Forum Ekonomiczne w Krynicy - sfinansowanie uczestnictwa 25 ekspertów z Ukrainy.

40000 zł

Ukraina

Izba Przemysłowo-Handlowa Południowej Wielkopolski, ul. Wrocławska 93, 63-400 Ostrów Wielkopolski, dyr@ostrow-wielkopolski.pl

Przedstawiciele izb gospodarczych Wschodniej Ukrainy spotkali się z władzami oraz biznesmenami. Odwiedzili Poznański Park Naukowo-Technologiczny, wzięli udział w konferencji programu RITA „Najlepsze polskie doświadczenia”.

24900 zł

Ukraina

Fundacja Międzynarodowe Centrum Kultury, Rynek Główny 25, 31-008 Kraków, matyenia@newschool.edu

Udział młodych pracowników naukowych i doktorantów z Ukrainy, Białorusi i Rosji (obwód kaliningradzki) w dwutygodniowym szkoleniu „Instytut Democracy and Diversity”.

20000 zł

Białoruś, Ukraina, obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej

The “Region in Transition” – RITA Program is a venture of the Polish-American Freedom Foundation, administered by the Education for Democracy Foundation. The goal of the program is supporting democratic and free market changes in countries of Eastern Europe, primarily through sharing the Polish experience. The program is conducted through:

Open Grant Competitions: In the four editions of the Program (2001-2005), grants totaling more than USD 3,000,000 have been awarded to almost 300 Polish non-governmental organizations and educational institutions.

WE COOPERATE LOCALLY A small grant competition (\$1500-8000) for local non-governmental organizations, schools and other educational institutions conducting joint crossborder initiatives with partners in countries of Eastern Europe (mainly countries neighboring Poland).

THE BEST POLISH EXPERIENCES A grant competition (up to \$30000) for experienced Polish non-governmental organizations that disseminates the most successful Polish experiences in the field of civil society, strengthening the third sector, transformations in regional government, the development of civic education and educational reform as well as in the sphere of independent media in countries of Eastern Europe. In both cases 20% co-financing is required. *pp. 10, 12-41*

Building partnerships. Numerous Polish NGOs were encouraged by RITA to get involved on the international level and were assisted in finding dependable partners. Several dozen meetings of NGOs have been organized both in Poland and in neighboring countries. As a result, a number of international partnerships were created that were subsequently supported by the grant program. Numerous activists received training and advice on working abroad. *pp. 48-51*

Promotion of international cooperation

The RITA Program actively supports the “Zagranica” (Abroad) Group – a coalition of Polish non-governmental organizations working internationally. The Group facilitated discussions with the Ministry of Foreign Affairs and other public institutions on the coordination of international activities between the governmental and non-governmental sectors. It also promoted the concept of NGO international cooperation and foreign aid in society at large. A CD is issued each year by the group devoted to the work conducted abroad by Polish non-governmental organizations. Exhibitions are presented at the annual Economic Forum in Krynica illustrating the

efforts of Polish non-governmental organizations in transferring experiences of Polish transformation. *pp. 48-51*

Study Tours to Poland. Over 200 professionals and 250 students were able to participate in visits to Poland, where they learned about country’s successes and failures in economic and political transformation. The purpose of the Study Tours for students is supporting pro-European and pro-democratic attitudes in the young generation of citizens in countries neighboring Poland. The Study Tours for professionals covered such issues as local government legislation in Georgia, reform of public administration in Ukraine, and rural development in Moldova. The tour programs are demand-driven. *pp. 42-47*

Setting standards in grantmaking

RITA procedures are simple, transparent and user-friendly. RITA demonstrated that an approach based on mutual confidence and transparency guarantees successful grant implementation without excessive control. The procedures and forms developed by RITA are now used by several other grantmaking institutions.

Setting standards in international cooperation

RITA effectively promoted a respectful, culturally sensitive approach to working with partners abroad. At the same time, the partners were expected to follow the highest ethical standards and to act in a democratic and transparent fashion.

Examples of supported projects

INFRUST stands for INformation and tRUST. It is a partner referral service for organizations from Poland, the Kaliningrad district of Russia, and Georgia. The service assisted over 200 organisations from the three countries and Western Europe in finding dependable partners. *p. 15*

School Plus is a community-based model for local schools, where teacher-parent associations play a crucial role in running and supporting the educational process. Over 60 associations were established in East-Central Europe, the Balkans, and Caucasus. *pp. 16-19*

The city of Berdyansk, together with Polish and local NGO partners, pioneered the introduction of **ISO 9001** standards in municipal authorities in Ukraine. Several other cities followed the example. *pp. 20-21*

Программа „Преобразования в регионе” – RITA (“Region in Transition”) – это инициатива Польско-Американского Фонда Свободы, которую осуществляет Фонд «Образование для демократии». Целью Программы является поддержка демократических и рыночных преобразований в странах Центральной и Восточной Европы, прежде всего путем передачи польского опыта реформ.

Программа RITA включает в себя следующие виды деятельности:

Открытые конкурсы грантов: За четырехлетнюю историю Программы RITA (2001-2005) дотации получило около 300 общественных организаций и образовательных учреждений на общую сумму свыше 3 миллиона долларов США.

Донорская программа состоит из следующих видов грантовых конкурсов:

Сотрудничество на местном уровне. Конкурс малых грантов (1500-8000 долларов США) для польских NGO, школ и других образовательных учреждений, которые реализуют локальные инициативы в сотрудничестве с партнерами из стран Восточной Европы (прежде всего стран-соседей Польши).

Лучший польский опыт. Конкурс грантов (до 30 000 долларов США) для наиболее опытных польских NGO, которые занимаются передачей лучшего польского опыта трансформации в таких областях как: развитие гражданского общества и гражданского образования, укрепление третьего сектора, реформа системы местного самоуправления и системы образования, а также деятельность независимых средств массовой информации в странах Восточной Европы. Обязательное условие получения дотации в грантовых конкурсах - 20% собственный вклад (денежный, материальный, либо собственный труд). *стр. 10, 12-41*

Налаживание партнерских связей. Целый ряд польских неправительственных организаций именно при поддержке программы RITA впервые решил начать работу в сфере международного сотрудничества. Программа RITA помогла найти им подходящих партнеров, организуя десятки ознакомительных встреч-конференций как в Польше, так и соседних государствах. В результате этих встреч были разработаны десятки долгосрочных международных партнерских проектов, которые впоследствии получили финансовую поддержку программы. Многие польские общественные деятели обращаются в Программу RITA за консультациями по вопросу методов работы и преодолению проблем в сотрудничестве с заграничной. *стр. 48-51*

Развитие международного сотрудничества

Программа RITA активно поддерживает работу Группы «Заграница» - коалиции польских организаций, которые занимаются международной деятельностью. Группа ведет постоянную консультационную работу и сотрудничество с министерством иностранных дел и другими государственными учреждениями в области координации международной деятельности между правительственным и неправительственным сектором Польши. Кроме этого, «Заграница» реализует кампанию, целью которой является убедить общественное мнение в потребности оказания международной помощи и работы за рубежом. Учредители и члены Группы исходят из убеждения, что нельзя ставить свою «хату с краю», быть равнодушным к тому, что происходит за границей, жалуясь на свое положение: необходимо делиться даже теми ограниченными ресурсами, которые

сегодня находятся в распоряжении Польши.

Группа ежегодно издает CD-ROM, описывающий деятельность польских NGO за рубежом. Во время Экономического Форума в Крынице «Заграница» организует выставки, представляющие достижения польских NGO по передаче опыта в области системных преобразований. *стр. 48-51*

Study Tours To Poland - Стажировки для студентов и молодых специалистов

С начала работы программы в 2001 году, свыше 200 молодых специалистов и 250 студентов посетили Польшу с целью ознакомления с успехами и ошибками экономических и политических реформ в этой стране. Целью стажировок является поддержка проевропейских и демократических убеждений среди молодого поколения граждан стран-соседей Польши. Стажировки для специалистов затронули, в частности, такие вопросы, как: законодательство о местном самоуправлении в Грузии, реформа государственной администрации в Украине, развитие села в Молдове. Стажировки для специалистов отвечают на конкретные запросы их будущих участников. *стр. 42-47*

Разработка стандартов донорской работы

Процедуры Программы RITA просты, прозрачны и отвечают на запросы грантополучателей. RITA показала, что взаимное доверие и транспарентность гарантирует успешное выполнение грантов без потребности излишнего контроля. Процедуры и бланки, разработанные RITA, используются сегодня в нескольких донорских фондах.

Разработка стандартов международного сотрудничества

RITA прилагает все усилия, чтобы стандартом польских организаций, работающих за рубежом, было проявление уважения к культуре данной страны, и адаптация методов работы к традициям данного общества. Вместе с тем, RITA ведет кампанию, в которой призывает неправительственные организации в своей международной деятельности придерживаться высоких этических стандартов, а также стандартов демократии и транспарентности.

Примеры поддержанных проектов

INFRUST – Информация, которой можно доверять - это интернет-сервис для поиска партнеров для сотрудничества между Польшей, Калининградской областью и Грузией. Сервис поддерживается свыше 200 организациями из трех участвующих государств и стран Западной Европы. *стр. 15*

Школа Плюс – продвижение такой модели школы в местном сообществе, в которой ассоциации учителей и родителей играют существенную роль в работе школы и поддерживают образовательный процесс. Свыше 60 таких ассоциаций уже основано в Центральной и Восточной Европе, Балканах, и на Кавказе. *стр. 16-19*

Власти города Бердянск, с помощью польских и местных неправительственных организаций, одними из первых в Украине внедрили стандарт **ISO 9001** в управлении качеством работы муниципалитета. Несколько городов, впоследствии, последовало этому примеру. *стр. 20-21*

De FUNDACJA EDUKACJA DLA DEMOKRACJI

Celem działającej od 1989 roku Fundacji Edukacja dla Demokracji jest krzewienie wiedzy o demokracji i gospodarce wolnorynkowej oraz umiejętności działania obywatelskiego w państwie demokratycznym.

W przekonaniu, że społeczeństwo obywatelskie istnieje nie tylko dla wybranych, Fundacja Edukacja dla Demokracji wspiera społeczności lokalne, w Polsce i poza jej granicami, w ich działaniach na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności na terenach, gdzie ograniczony jest dostęp do edukacji, rynku pracy i możliwości współdecydowania o własnym losie.

Budując swoje programy na fundamencie lokalnych tradycji i kultury Fundacja współpracuje z ludźmi różnych narodowości, wyznania czy przekonań politycznych. Swoje programy realizuje w Polsce oraz Europie Wschodniej i Południowej, Azji Centralnej i na Kaukazie spełniając rolę edukacyjnego pomostu między Wschodem i Zachodem.

Na bilans 15-letniej działalności Fundacji składa się między innymi:

- ponad **20 tys. uczestników** warsztatów, staży i seminariów: nauczycieli, uczniów, liderów organizacji pozarządowych, działaczy związkowych, samorządu terytorialnego;
- ponad **1000 warsztatów i seminariów** przeprowadzonych na terenie Polski oraz m.in.: Białorusi, Kazachstanu, Kirgizstanu, Litwy, Łotwy, Mongolii, Ukrainy i Uzbekistanu;
- **19 zespołów trenerskich** działających na terenie Polski, Europy Środkowo-Wschodniej i Azji Centralnej i skupionych w sieci Education for Democracy International Network;
- ponad **300 projektów** zrealizowanych przez polskie NGO w ramach programu Przemiany w Regionie RITA.
- ponad **100 tytułów** publikacji poświęconych edukacji obywatelskiej i społeczeństwu obywatelskiemu wydanych w wielu wersjach językowych (albańskim, angielskim, azerbejdżańskim, białoruskim, holenderskim, kirgizskim, krymsko-tatarskim, litewskim, łotewskim, mongolskim, polskim, rosyjskim, ukraińskim oraz uzbeckim).

W ciągu 15 lat swego istnienia Fundacja była członkiem organizacji ogólnopolskich i międzynarodowych: Forum Fundacji Polskich; *Civitas International*; *International Network Education for Democracy, Human Rights, and Tolerance*; aktywnym członkiem Grupy „Zagranica”. Z inicjatywy Fundacji w roku 2002 powstała *Education for Democracy International Network* - międzynarodowa sieć niezależnych organizacji obywatelskich działających w sferze edukacji obywatelskiej w krajach Europy Wschodniej i Azji Centralnej.

Najważniejsze programy Fundacji:

- Demokracja w Szkole
- Przedsiębiorczość w praktyce
- Akademia Samorządności
- Filozofia dla Dzieci (1993-2002)
- Kształcenie trenerów
- Europejski Paszport
- Edukacja obywatelska w krajach Europy Wschodniej i Azji Centralnej
- Program Przemiany w Regionie „RITA”
- Polsko-Kanadyjska Współpraca Rozwojowa
- Edukacja Globalna
- Mosty Wschód - Zachód

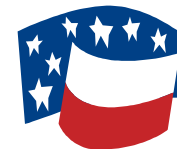
Realizacja programów Fundacji jest możliwa jedynie dzięki systematycznej współpracy z kilkuset organizacjami pozarządowymi, szkołami, oraz osobami indywidualnymi z Polski, Europy Wschodniej, Azji Centralnej oraz Europy Zachodniej i USA. Do grona naszych dobroczyńców należą między innymi: *National Endowment for Democracy*, *Polish-American Freedom Foundation*, *American Federation of Teachers*, Fundacja im. Stefana Batorego, Programy Unii Europejskiej PHARE i TACIS, *United States Information Service*, *Westminister Foundation for Democracy* oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP. .

Jako jedyna polska organizacja pozarządowa Fundacja Edukacja dla Demokracji została wyróżniona prestiżową nagrodą „Społeczeństwa Obywatelskiego” (1998) oraz tytułem Instytucji Pro Publico Bono (2004).

Fundacja Edukacja dla Demokracji, ul. Nowolipie 9/11, 00-150 Warszawa, tel.: +48 (22) 635 72 51, fax: +48 (22) 635 40 06 <http://www.edudemo.org.pl>

Rada Fundacji: Andrzej Janowski (Przewodniczący Rady), Ewa Bracha, Grzegorz Ciemniak, Alicja Derkowska, Igor Dobko, David Dorn, Stefan Kubowicz, Tomasz Maracewicz, Małgorzata Naimska, Janusz Onyszkiewicz, Krzysztof Stanowski, Jerzy Wiśniewski, Jacek Woźniakowski

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności (PAFW) została ustanowiona przez Polsko-Amerykański Fundusz Przedsiębiorczości w 1999 r. PAFW finansuje swoją działalność z przychodów funduszu wieczystego, którego źródłem są środki pochodzące z likwidowanych inwestycji i programów Funduszu Przedsiębiorczości. Dotychczas przekazał on do Fundacji 211 mln USD.

Misją PAFW jest działanie na rzecz umacniania społeczeństwa obywatelskiego, demokracji i gospodarki rynkowej w Polsce, w tym wyrównywania szans rozwoju indywidualnego i społecznego, a także dzielenie się polskimi doświadczeniami w zakresie transformacji z innymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej. Misję tę Fundacja urzeczywistnia poprzez realizację swoich programów w czterech obszarach tematycznych: inicjatywy w zakresie edukacji, rozwój społeczności lokalnych, obywateli w demokratycznym państwie prawa oraz przekazywanie polskich doświadczeń związanych z transformacją.

W Polsce Fundacja koncentruje się na inicjatywach edukacyjnych – przede wszystkim takich, które służą wyrównywaniu szans, a zarazem unowocześnianiu oświaty, a także na wyzwalaniu i umacnianiu aktywności obywatelskiej w miejscach wymagających szczególnego wsparcia, zwłaszcza na terenach wiejskich i w małych miastach. PAFW pozyskuje do współdziałania inne organizacje pozarządowe będące w stanie przyjąć na siebie rolę realizatorów poszczególnych programów Fundacji. Organizacje te zarządzają przedsięwzięciami według zasad i procedur określonych przez Fundację.

Szczególne znaczenie Fundacja przykłada do inicjatyw edukacyjnych, które służą wyrównywaniu szans w dostępie do oświaty, a także jej unowocześnianiu. Należą do nich m.in. Program Stypendiów Pomostowych (pod patronatem „Rzeczypospolitej”) oraz program „Szkoła Ucząca Się” (SUS).

Wśród inicjatyw Fundacji mających na celu pobudzenie i wspieranie aktywności obywatelskiej w miejscach wymagających szczególnego wsparcia, zwłaszcza na terenach wiejskich i w małych miastach, na uwagę zasługuje ogólnopolski program „Działaj Lokalnie”.

W odpowiedzi na potrzebę promowania wysokich standardów etycznych i profesjonalnych w działaniach instytucji publicznych, w połączeniu z aktywizacją lokalnych społeczności, Fundacja zaangażowała się w przedsięwzięcie „Przejrzysta Gmina”, będące pilotażem do prowadzonej obecnie masowej akcji „Przejrzysta Polska”, do

której zgłosiło się blisko 800 gmin z całego kraju. Transferowi polskich doświadczeń w zakresie transformacji do krajów Europy Środkowo-Wschodniej służy program „Przemiany w Regionie” (RITA) oraz Program Stypendialny im. Lane’a Kirklanda (wzorowany na amerykańskim programie Fulbrighta). W ciągu pięciu lat jego uczestnikami było blisko 200 osób – młodych liderów życia społecznego, politycznego i gospodarczego, głównie z państw ościennych; wszyscy ukończyli w Polsce roczne studia podyplomowe, po których pozostają z Fundacją w regularnych kontaktach. Wyniesione z pobytu w Polsce doświadczenia wykorzystują w pracy zawodowej, naukowej i działalności publicznej.

W ciągu pięciu lat Fundacja Wolności na realizację swoich programów przeznaczyła prawie 22 mln USD. Ze wsparcia Fundacji, w ramach ponad 24

podjętych dużych inicjatyw programowych, skorzystało łącznie ponad 1500 organizacji pozarządowych całej Polski, w tym przyznano około 5000 stypendiów. W roku 2005 wartość aktywów PAFW osiągnęła poziom 231 mln USD. W ostatnich latach Fundacja stała się wiodącą tego typu instytucją w Europie Środkowo-Wschodniej.

„Rodzinne zdjęcie” stypendystów programu im. Lane'a Kirklanda (2004-2005)

Dobra Praktyka w Pracy Polskich Organizacji Pozarządowych za Granicą

1. Ludzie, organizacje, społeczności lokalne, z którymi współpracujemy na Wschodzie są naszymi partnerami. Jako partnerzy mają prawo znać i zrozumieć istotę wspólnego projektu.
2. Czynimy wszystko, by nasi partnerzy byli samodzielni, nie traktujemy ich protekcjonalnie i nie uzależniamy ich od siebie.
3. Swoją postawą świadczymy, że idee demokracji i społeczeństwa obywatelskiego nie są dla nas pustymi deklaracjami.
4. W programach, które realizujemy jesteśmy gospodarni i rzetelni. Wymagamy tego od siebie i od innych. Nie zrzucamy ciężaru finansowania programu na partnerów znajdujących się w trudniejszej sytuacji. Nigdy nie składamy nie przemyślanych obietnic.
5. Nie angażujemy się w programy, które nie prowadzą do realizacji ważnych społecznie celów.
6. Przygotowując się do realizacji programu poza granicami kraju poznajemy kulturę, historię, język, obyczaje, podstawy systemu prawnego i politycznego, realia życia, religie krajów i narodów, z którymi będziemy pracować. Swoje programy budujemy w poszanowaniu dla miejscowej kultury i tradycji.
7. Dokładamy wszelkich starań, aby nasze programy realizowane były w języku uczestników. Używanie języków międzynarodowych ograniczamy do minimum.
8. Dbamy o bezpieczeństwo naszych partnerów. Pracując w krajach autorytarnych zawsze pamiętamy, że główne ryzyko ponoszą lokalni działacze.
9. Porozumienie budujemy ponad granicami. Obywatele Białorusi, Litwy czy Ukrainy są dla nas gospodarzami tych ziem. Chcemy ich wspierać w działaniach na rzecz ugruntowania niepodległości, demokracji oraz silnej gospodarki ich własnej Ojczyzny.
10. Pracując za granicą tworzymy dobry wizerunek Rzeczypospolitej. W miarę możliwości utrzymujemy kontakty z polskimi placówkami dyplomatycznymi.